

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีเชิงพุทธบูรณาการ
ของชุมชนบ้านท่าลาด”

จัดทำโดย

พระมหาเกรียงศักดิ์ อินฺทปญฺโญ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีเชิงพุทธบูรณาการ ของชุมชนบ้านท่าลาด”

คณะผู้วิจัย

1. พระมหาเกรียงศักดิ์	อินทปณโณ	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. ผู้ใหญ่เฉลียว	สุดตา	รองหัวหน้าโครงการ
3. นายมังกร	เหระวัน	ฝ่ายการเงินโครงการ
4. นายสาธิตา	เกลี้ยกล่อม	นักวิจัย
5. นายชาติรี	เหระวัน	นักวิจัย
6. คุณยายจันทร์	ใยรีอ่าง	นักวิจัย
7. นายอุทิน	เหระวัน	นักวิจัย
8. นายทองจันทร์	โคตรจักร	นักวิจัย
9. นายเขียน	เหระวัน	นักวิจัย
10. นายลี	สมัย	นักวิจัย
11. นางดวงพร	เชษฐสุราษฎร์	นักวิจัย
12. นางลม	นวนสีแก้ว	นักวิจัย
13. นางหัส	ทวีชัย	นักวิจัย
14. นายวิรัตน์	เหระวัน	นักวิจัย
15. นายบุษดี	วิถิชัย	นักวิจัย
16. นางพัชราภรณ์	เชษฐสุราษฎร์	นักวิจัย
17. นายวิมล	ทวีชัย	นักวิจัย
18. นางตุ้	ฝ่ายรีย์	นักวิจัย
19. นายนิยุทธ์	เหระวัน	นักวิจัย
20. นายสุวัฏ	สอนจันทร์	นักวิจัย
21. นางสาวแจ่มใส	เหระวัน	นักวิจัย
22. นายสัญญาทะยา	เหระวัน	นักวิจัย
23. นายชาติรี	สุวรรณเพชร	นักวิจัย
24. นางลม	นวนสีแก้ว	นักวิจัย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านท่าลาด หมู่ที่ 9 ต.ไฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร” มีกระบวนการดำเนินงานเพื่อสร้างฐานความรู้ของคนในหมู่บ้านท่าลาดในลักษณะร่วมคิดความระดมความคิดเห็น ถึงความเป็นตัวตนของชาวบ้านท่าลาด ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีในอดีตของชุมชนบ้านท่าลาด ด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้อง โดยการดำเนินงานได้ผลสรุปการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีในอดีตของชุมชนบ้านท่าลาด

1.1 ข้อมูลประวัติศาสตร์ในมิติความสัมพันธ์ของชุมชนบ้านท่าลาด พบว่า ชาวบ้านท่าลาด ที่อพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานีนั้น เป็นกลุ่มเครือญาติ ที่มีความผูกพันกันอยู่แล้ว และมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

1.2 วัฒนธรรม ประเพณีในมิติความสัมพันธ์ของชุมชนบ้านท่าลาด พบว่า ชาวบ้านท่าลาด มีระบบความเชื่อที่สร้างความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน 3 ด้าน คือ 1) การเคารพกราบไหว้เจ้าปู่ 2) การนับถือพระพุทธศาสนา และ 3) ฮีตสิบสองคองสิบสี่

2. ศึกษาพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน และปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

2.1 พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน พบว่า สมัยก่อนวิถีชีวิตที่ยังไม่มีไฟฟ้านั้น วิถีชีวิตของชาวบ้านอยู่กันแบบเรียบง่ายมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติหาอยู่หากินกับป่าและแหล่งน้ำตามธรรมชาติเป็นหลัก แต่หลัง ปี 2530 เป็นต้นมา เริ่มมีนโยบายจากภาครัฐต่างๆเข้ามา โดยเฉพาะในยุคหลังๆ ได้มีเงินทุนไหลเข้ามาในหมู่บ้าน ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมามากมาย ผลกระทบหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วคือด้านวัฒนธรรมประเพณีของบ้านท่าลาดเพราะว่าบ้านท่าลาดนั้นอยู่ใกล้ตัวอำเภอพังโคนมากอยู่ใกล้ตลาดจึงมีผลทำให้ชาวบ้านนั้นทอดทิ้งประเพณีกิจกรรมเก่าๆไปมาก

2.2 ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มี ๓ ด้าน ได้แก่ 1) หนี้สิน 2) นโยบายรัฐ และ 3) กระแสทุนนิยม

3. รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชุมชนบ้านท่าลาดได้ร่วมกันทดลองปฏิบัติฟื้นฟูประเพณีทั้งหมด 3 เรื่องที่สำคัญ คือ 1) ประเพณีบุญสงกรานต์ 2) ประเพณีบุญบั้งไฟ และ 3) ประเพณีการเกี่ยวข้าวนาวาน (หรือที่เรียกทั่วไปว่า การลงแขกเกี่ยวข้าว) ซึ่งหลังจากการปฏิบัติทดลองประเพณีดังกล่าวแล้ว ได้สรุปบทเรียนร่วมกัน พบว่า คนในชุมชนทั้ง ผู้เฒ่า-ผู้แก่ พ่อ-แม่ เด็กและเยาวชน ผู้นำ ตลอดจนหน่วยงานต่างๆทั้งเทศบาล โรงเรียน ได้เข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น ชุมชนได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกัน รู้จักวางแผน รู้จักการให้อภัยซึ่งกันและกัน

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร สารบัญ	ก
บทที่ 1	บทนำ
	1
	1. ความเป็นมาของการวิจัย
	1
	2. วัตถุประสงค์
	2
	3. คำถามวิจัย
	3
	4. ประเด็นศึกษา
	3
	5. พื้นที่ศึกษา
	3
	6. ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	3
บทที่ 2	บริบทชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	5
	1. บริบทชุมชน
	5
	2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	11
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย
	16
	1. กิจกรรมวิจัย ระยะที่ 1
	16
	2. กิจกรรมวิจัย ระยะที่ 2
	28
บทที่ 4	ผลการวิจัย
	29
	1. ข้อมูลประวัติศาสตร์ในมิติความสัมพันธ์ชุมชนบ้านท่าลาด
	29
	2. วัฒนธรรม ประเพณีในมิติความสัมพันธ์ชุมชนบ้านท่าลาด
	30
	3. ปัจจัยเงื่อนไข ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของชุมชน
	40
	4. สภาพปัญหา ความต้องการ ทูนทางสังคมของชุมชน
	41
	5. รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน
	49
บทที่ 5	บทสรุป บทเรียนและข้อเสนอแนะ
	58
	1. สรุปผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์การวิจัย
	58
	2. บทเรียนจากการวิจัย
	62
	3. ข้อเสนอแนะ
	62

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรม

บทที่ ๑ บทนำ

ความเป็นมาของโครงการวิจัย

หมู่บ้านท่าลาด ตำบลไทรย่อง อำเภอฟังโคน จังหวัดสกลนคร เป็นหมู่บ้านเล็กๆมีจำนวน ๑๗๘ ครัวเรือน ประชากรรวม ๗๓๕ คน ชาย ๓๖๔ คน หญิง ๓๗๑ คน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเลี้ยงสัตว์ ในอดีต วิถีชาวบ้านท่าลาดการมีความผูกพันอยู่กับธรรมชาติ การทำนาเลี้ยงสัตว์ มีชีวิตที่เรียบง่าย ท้องไร่นามีความอุดมสมบูรณ์ รวมถึงมีห้วยบ่อซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ใช้เป็นพื้นที่ในการจับปลาประกอบอาหาร ถือได้ว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านในอดีตดำเนินไปอย่างเรียบง่ายแม้ความยากจนจะยังเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต แต่ธรรมชาติท้องไร่นายังเป็นที่พึ่งให้ชาวบ้านมองข้ามความอึดอัดเงินตราอันเกิดจากความยากจนไว้ได้ แม้ความยากจนซึ่งดูเหมือนจะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวบ้าน แต่มิตรภาพความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันโดยไม่คำนึงถึงราคาแพง ยังเป็นเสน่ห์ที่สร้างความสุขให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านเป็นอย่างดี สภาพสังคมเช่นนี้เองที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ของชาวบ้านให้อยู่เหนือความทุกข์อันเกิดจากความยากจน

สังคมเกษตร ที่มีสมาชิกในครอบครัวเป็นแรงงาน การอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันของสมาชิกในครอบครัวก็เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความอบอุ่น ความสุข ให้เกิดขึ้นในครอบครัว รวมถึงสมาชิกในแต่ละครอบครัวก็เป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกภายในหมู่บ้าน ชีวิตที่ดำเนินไปอย่างเรียบง่ายไม่เร่งรีบเหมือนปัจจุบันทำให้ชาวบ้านท่าลาดในอดีตมีเวลาใส่ใจที่จะสร้างสรรค์ความสุขความสามัคคีในหมู่บ้าน สังเกตได้จากเวลาที่หมู่บ้านมีงานบุญ ชาวบ้านทั้งหมดจะไปช่วยกันจัดงานในบรรยากาศที่คึกคักพร้อมหน้าพร้อมตา โดยเฉพาะงานบุญสำคัญๆเช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ ซึ่งวันสำคัญทั้งสองนี้ชาวบ้านท่าลาดถือเป็นกิจกรรมใหญ่ของชาวบ้าน โดยจะมีกิจกรรมพิเศษให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมดังจะเห็นได้จากวันปีใหม่ จะมีการสวดบ้านเพื่อสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่หมู่บ้าน มีการทำบุญตักบาตร บุญประทายเป็นเปลือก และกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน นั่นก็คือการผูกแขนอวยพรปีใหม่ให้กันและกันของสมาชิกในหมู่บ้าน ในส่วนของกิจกรรมวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นบรรยากาศแห่งความสนุกสนาน ชาวบ้านจะจัดให้มีกิจกรรมสรงน้ำพระ ตลอด ๗ วัน กิจกรรมก่อเจดีย์ทราย กิจกรรมแห่ดอกไม้ และการสาดน้ำกันตามประเพณีวันสงกรานต์ บรรยากาศของการจัดกิจกรรมโดยเฉพาะภายในบริเวณวัดซึ่งจะมีกิจกรรมสรงน้ำพระ และก่อเจดีย์ทราย จะคึกคักไปด้วยเสียงหัวเราะและรอยยิ้มของชาวบ้านที่มาร่วมกิจกรรมกัน

ในระยะ ๑๐ กว่าปีที่ผ่านมา สภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านท่าลาดได้เปลี่ยนไปตามกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลง ต่างประสบปัญหาในการใช้ชีวิตจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ภายใต้การปรับตัวต่อกระแสเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชนสังคมที่เรียบง่าย ในแบบเกษตรกร กลับกลายเป็นสังคมที่เร่งรีบ บางครอบครัวประสบกับปัญหาภาระหนี้สิน ปัญหายาเสพติด ปัญหาการดื่มสุรา และจากการได้เข้าไปร่วมพูดคุยและรับฟังปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านจากชาวบ้านและจากพระสงฆ์ภายในวัด ซึ่งส่วนใหญ่ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงวิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุแห่งปัญหาที่ทำให้สภาพวิถี

ชีวิตของชาวบ้านท่าลาดเปลี่ยนแปลงไปจนชาวบ้านรู้สึกสลดใจ นอกจากปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ทำให้ชาวบ้านต้องมีชีวิตที่เร่งรีบทำมาหากินไม่มีเวลาให้ครอบครัวและสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาพื้นฐานทั่วไปที่เกือบทุกคนล้วนต้องประสบกัน ยังมีปัญหาที่เป็นประเด็นหลักและเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านไม่สนใจในการหันมาสร้างความสัมพันธ์กันในหมู่บ้าน นั่นก็คือปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากระบบการเมืองภายในหมู่บ้าน ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการแยกฝักฝ่ายของชาวบ้านออกจากกัน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านไม่แน่นแฟ้นเหมือนเดิม กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านจะมีลักษณะการดำเนินการเพียงแค่ว่าสำเร็จไปตามรูปแบบเท่านั้น ไม่มีการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างเต็มที่เท่าที่ควร ปัญหาเหล่านี้ได้บั่นทอนพลังในการร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านในมิติต่างๆ ของคนในชุมชนบ้านท่าลาด เรื่อยมา ทุกคนเริ่มห่างเหินกัน และใส่ใจเฉพาะเรื่องส่วนตัวเป็นหลัก ทั้งวิถีชุมชนแห่งความสวยงามตามรูปแบบประเพณีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ให้อ้อยๆหายไปกับกาลเวลา ดังจะเห็นได้จากกิจกรรมประเพณีต่างๆเช่น กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ และวันสำคัญทางศาสนา ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมน้อยลง และมีลักษณะรับมาแล้วก็รีบไป ซึ่งในอดีตเมื่อถึงค่ำคืนวันที่ ๓๑ ธันวาคม ชาวบ้านและเด็กๆ จะมาร่วมจับฉลากแลกของขวัญปีใหม่กันอย่างครึกครื้นสนุกสนาน แต่กิจกรรมวันปีใหม่ในปัจจุบัน จะพบเห็นเพียงเด็กๆ ประมาณ ๑๐ คน เท่านั้น และกลุ่มผู้สูงอายุประมาณ ๔-๕ คนที่มาดูแลและมาให้กำลังใจเด็กๆ หลังจากนั้นในวันที่ ๑ มกราคม ซึ่งเป็นวันปีใหม่ ในระหว่างพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเช้า โดยปกติจะมีผูกข้อมือระหว่างผู้เฒ่าผู้แก่ ชาวบ้านและเด็ก ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่เน้นสร้างความสามัคคีและความอบอุ่นของชาวบ้าน แต่ในระยะหลัง กลับเปลี่ยนไปนั่นก็คือไม่มีกิจกรรมผูกแขนเหมือนเคย ต่างคนก็รีบเก็บข้าวของตนเองกลับบ้านของตนเอง นอกจากนั้นกิจกรรมก่อเจดีย์ทรายในเทศกาลวันสงกรานต์ที่สมัยก่อนเคยมีบรรยากาศที่คึกคัก ก็กลับมาซบเซาไม่มีเด็กๆหรือชาวบ้านมาร่วมกันก่อเจดีย์ทรายอย่างที่เคยเป็นมา จะมีอย่างมากที่สุดก็เพียงผู้เฒ่าผู้แก่บางท่านที่พยายามจะอนุรักษ์กิจกรรมที่เคยสวยงามนี้ไว้ ด้วยการแอบมาก่อเจดีย์ทรายในช่วงกลางคืน เพียง ๑ - ๒ กอง นอกจากนั้นกิจกรรมที่เคยปฏิบัติทุกครั้งที่เป็นวันสงกรานต์ นั่นก็คือ การแห่ดอกไม้ และการสรงน้ำพระ กิจกรรมทั้งสองนี้ก็ได้หายไปจากกิจกรรมวันสงกรานต์เช่นเดียวกัน

กว่า ๑๐ ปีที่ทรมาณกับปรากฏการณ์ซบเซาอันเกิดจากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน จนชาวบ้านต่างโหยหาที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้กลับมาอยู่ในสภาพที่ดีขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่อยากให้มีการดำเนินกิจกรรมด้านประเพณีทางสังคม และกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นสื่อที่จะสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีของคนในชุมชนบ้านท่าลาดให้กลับมาสัมพันธ์ภาพที่ดีขึ้น โดยการให้ความสำคัญในการนำแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้สัมพันธ์ภาพที่ดีของคนในชุมชนมีความยั่งยืนและสามารถพัฒนาหมู่บ้านในมิติต่างๆได้ต่อไป

วัตถุประสงค์เชิงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีในอดีตของชุมชนบ้านท่าลาด
๒. เพื่อศึกษาพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน และปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน
๓. เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนบ้านท่าลาดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

คำถามการวิจัย

รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชนบ้านท่าลาดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร

ประเด็นศึกษา

๑. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
  - ๑.๑ จำนวนประชากร
  - ๑.๒ การประกอบอาชีพ
  - ๑.๓ สภาพชุมชนทางกายภาพ (แผนที่สภาพชุมชน)
๒. พัฒนาการ / การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในอดีต - ปัจจุบัน
  - ๒.๑ ประวัติความเป็นมาของชุมชน อดีต - ปัจจุบัน
  - ๒.๒ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่คนในชุมชน
  - ๒.๓ วัฒนธรรมประเพณี และทุนทางสังคมในชุมชน
  - ๒.๔ ปัจจัยเงื่อนไขและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน
๓. สภาพปัญหา ความต้องการ ศักยภาพ ทุนทางสังคม ของคนในชุมชน
๔. ค้นหารูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

พื้นที่ศึกษา

บ้านท่าลาด หมู่ ๙ ต.ไโฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร

ระยะเวลาดำเนินการ

ระยะเวลา ๑๒ เดือน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงการวิจัย

๑. ได้องค์ความรู้ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม สภาพปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน
๒. ได้องค์ความรู้ด้านพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน และปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน
๓. ได้องค์ความรู้ด้านสภาพปัญหา ความต้องการ ศักยภาพ ทุนทางสังคมของคนในชุมชน
๔. ได้องค์ความรู้ที่เป็นแนวทางในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนในปัจจุบัน

ผลเชิงพัฒนา

๑. คนในชุมชนบ้านท่าลาดมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และมีความสามัคคีกันมากขึ้น
๒. คนในชุมชนบ้านท่าลาดเกิดการเรียนรู้ถึงสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนมากขึ้น
๓. เกิดกิจกรรมสร้างการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนที่เป็นรูปธรรม

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ระยะที่ ๑ (๖ เดือน)

๑. เวทีชี้แจงชุมชนและคัดเลือกนักวิจัย
๒. ประชุมวางแผนงานทีมนักวิจัย
๓. เข้าร่วมอบรมนักวิจัยเกี่ยวกับการจัดทำเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งดำเนินการโดย สกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น
๔. จัดเวทีชาวบ้านสะท้อนเรื่องราวประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณีของหมู่บ้าน
๕. จัดเวที่ย่อยนักวิจัยเพื่อเพิ่มเติมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณีหมู่บ้านท่าลาด
๖. เวที่ย่อยชาวบ้านจัดทำปฏิทินประเพณีในรอบปีในอดีต และปัจจุบัน
๗. เวที่ย่อยนักวิจัยเก็บข้อมูลในประเพณีที่ดำเนินการในปัจจุบัน
๘. เวที่ย่อยวิเคราะห์ข้อมูลของทีมวิจัย
๙. เวทีสรุปข้อมูลทั้งหมดที่เก็บได้ให้ชุมชนได้รับทราบร่วมกัน
๑๐. เวทีเปิดใจชาวบ้านเพื่อค้นหาปัจจัยเงื่อนไขของการสร้างและการถดถอยความสัมพันธ์ของชุมชน
๑๑. จัดเวทีคืนข้อมูลชุมชนเพื่อวิเคราะห์หาและคัดเลือกปัจจัยเงื่อนไขเชิงกิจกรรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน

ระยะที่ ๒ (๖ เดือน)

๑. จัดกิจกรรมสร้างเสริมความสัมพันธ์ในชุมชนด้านการเกษตร,สังคม,ศาสนา ที่ชุมชนเลือกแล้วนำมาทดลองดำเนินการ ๓ กิจกรรมหลัก
๒. เวทีชาวบ้านสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนบนพื้นฐานพุทธธรรม
๓. ประชุมทีมวิจัยสรุปบทเรียนการดำเนินงานโครงการวิจัย
๔. จัดเวทีชาวบ้านนำเสนอข้อมูลวิจัย
๕. จัดทำรายงานโครงการวิจัย

บทที่ 2

บริบทชุมชน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บริบทชุมชนและประวัติศาสตร์ชุมชน

เมื่อปีพ.ศ. 2424 ส่วนหนึ่งได้อพยพบ้านพลเมืองหมากทัน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี มีพ่อใหญ่ลาด พ่อใหญ่แช่ บุตรเพ็ง พ่อใหญ่หอม เหวะวัน พ่อใหญ่สม มณีนพ เริ่มแรกมาพักอยู่กับญาติพี่น้องที่บ้านดอนตาล ตำบลพังโคน(ขณะนั้นยังขึ้นตำบลม่วงไข่)ส่วนหนึ่งไปอยู่บ้านสร้างแป้น อำเภอสว่างแดนดิน กลุ่มที่ไปอยู่บ้านสร้างแป้นส่วนหนึ่งมาปักหลักที่บ้านดอนหวาย และอีกกลุ่มหนึ่งอพยพมาจากอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มนี้มี พ่อใหญ่ทา เซษฐสุราษฎร์ พ่อใหญ่โว นาใจคง เริ่มแรกได้มาอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องตามหมู่บ้านต่างๆเพื่อหาที่ปักหลักอยู่อาศัยและทำมาหากิน จึงมาพบว่าพื้นที่ตรงนี้เป็นที่ทำเลดีเหมาะสำหรับการปักหลักตั้งถิ่นฐาน และทำการเพาะปลูกพืชผลหรือทำเรือกสวนไร่เนาได้ดีมาก เพราะในสภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นที่เนิน สูงจากพื้นราบประมาณ 1.50 เมตรอยู่ใกล้ลำห้วยซึ่งปัจจุบันเรียกว่า”ห้วยบ่อ” แต่ก่อนเคยเป็นที่สัตว์ต่างๆเช่นเสือ ช้างวัว ควายและสัตว์ป่าทั้งหลายที่มีในละแวกนี้รวมตัวนอนที่เนินแห่งนี้จึงเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ ดังคำโบราณที่เปรียบเปรยไว้ว่า “หัวปลาเห็ดก้อนเส้า เข้าเก่าใส่ฝุ่นมอน” หมายความว่าความอุดมสมบูรณ์ ทั้งข้าวปลาอาหาร ปลาตัวใหญ่ขนาดหัวปลาทำเป็นที่รองตั้งหม้อข้าวได้ ข้าวเปลือกเมื่อปีที่แล้วกินไม่หมดต้องนำไปใส่สวนมอนทำเป็นปุ๋ย ก็เลยตั้งหลักปักฐานเป็นที่ทำมาหากิน โดยสร้างที่พักอาศัยอยู่บนที่เนิน มีต้นมะม่วงต้นใหญ่เป็นสัญลักษณ์ของเนิน ต่อมาได้ตั้งชื่อว่า “บ้านดอนม่วง” เริ่มแรกมีอยู่ประมาณ 10 ครอบครัว ต่อมาเกิดโรคระบาดมีคนล้มตายมากผิดปกติ จึงได้อพยพไปอยู่ทางทิศตะวันออกใกล้หนองน้ำซึ่งรอบฝั่งหนองนั้นมีต้นไม้แดงจำนวนมาก ต่อมาได้เรียกหนองน้ำนั้นว่า”หนองแดง” และประกอบกับฝั่งหนองมีดินเป็นสีแดงจึงเรียกว่า”หนองฝั่งแดง” จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า”บ้านฝั่งแดง”จนถึงปัจจุบัน ที่ตั้งรกรากในขณะนั้นมี พ่อใหญ่ชำ พ่อใหญ่สม มณีนพ พ่อใหญ่โว นาใจคง พ่อใหญ่แช่ บุตรเพ็ง ได้จับจองหาที่ทำกิน ซึ่งส่วนที่ยังออกมาทำไร่ทำนาที่บ้านดอนม่วงเหมือนเคยหลายปีต่อมาการออกไปทำไร่ทำนาที่บ้านดอนม่วงไม่สะดวกเนื่องจากไกลจากที่พักอาศัย จึงมีผู้คนบางส่วนออกมานอนประจำอยู่ที่ไร่เนา เมื่อเห็นว่าการออกมานอนที่ไร่ที่นานั้นสะดวกสบายง่ายต่อการทำไร่ทำนา จึงชวนกันมาตั้งหมู่บ้านขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยมี พ่อใหญ่หอม เหวะวัน เป็นแกนนำ โดยให้ พ่อใหญ่ลิ่ง บุตรเพ็ง พ่อใหญ่ทา เซษฐสุราษฎร์ ได้พากันไปชักชวนพ่อใหญ่ลุน บุตรเพ็ง พ่อใหญ่ทอง มณีนพ ที่มีที่นาอยู่ใกล้มาอยู่รวมกันให้มีหลายครอบครัวโดยพ่อใหญ่ลิ่ง รับปากว่าจะยกที่ปลูกบ้านให้คนละ 1 ไร่ เมื่อมาอยู่รวมกันหลายครอบครัวพอที่จะตั้งหมู่บ้านได้แล้วจึงตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ ว่า”บ้านทาลาด” โดยนำชื่อของพ่อใหญ่ทา เซษฐสุราษฎร์ และพ่อใหญ่ลาด บุตรเพ็ง ซึ่งเป็นผู้มาตั้งรกรากแต่ครั้งก่อนเพื่อเป็นเกียรติให้แก่ พ่อใหญ่ทา, พ่อใหญ่ลาด ประกอบกับลักษณะของพื้นที่ที่เป็นเนินและลาดต่ำลงไปถึงลำห้วย จึงตั้งชื่อว่า”บ้านทาลาด” ต่อมาคำว่า”ทาลาด”จึงเพี้ยนมาเป็น”ทาลาด” จนถึงปัจจุบัน

ที่ตั้ง - อาณาเขต

บ้านท่าลาดพื้นที่ของบ้านท่าลาดมี 1,700 ไร่ ทิศเหนือจดบ้านสงเปลือย หมู่ที่ 4 ตำบลไโฮ
หย่องและบ้านดอนตาล หมู่ที่ 11 ตำบลพังโคน ทิศตะวันออกจดบ้านฝั่งแดง หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 17
ตำบลไโฮหย่อง และ บ้านสุขเกษม หมู่ที่ 12 ตำบลไโฮหย่องทิศใต้จดบ้านฝั่งแดง หมู่ที่ 8 ตำบลไโฮหย่อง
และทิศตะวันตก จดบ้านดอนตาล หมู่ที่ 11ตำบลพังโคน

ทำเนียบผู้ใหญ่บ้าน

1. นายทอง มณีนพ
2. นายอุเทน เหมะวัน (กำนันตำบลไโฮหย่อง)
3. นายบุญจันทร์ สุดตา
4. นายเขียน เหมะวัน
5. นายเฉลียว สุดตา
6. นายชาติรี สุวรรณเพชร

ข้อมูลประชากร, อาชีพ, รายได้ จำนวนประชากร

หมู่บ้านท่าลาด มีจำนวนครัวเรือน 189 ครัวเรือน และมีประชากร 679 คน ชาย 338
คน หญิง 341 คน

อาชีพหลัก (1) ทำนา จำนวน 150 ครัวเรือน

(2) รับราชการ จำนวน 10 ครัวเรือน

(3) ค้าขาย จำนวน 29 ครัวเรือน

อาชีพเสริม (1) ปลูกพืชฤดูแล้ง จำนวน 25 ครัวเรือน

(2) รับจ้างทั่วไป จำนวน 100 ครัวเรือน

(3) เลี้ยงสัตว์ จำนวน 25 ครัวเรือน

(4) รวมกลุ่มประกอบอาชีพ จำนวน 102 คน

- รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ย 35,000 บาท/ครัวเรือน/ปี
- รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 4,925 บาท/ครัวเรือน/ปี
- รายได้เฉลี่ยของประชากร (ตามเกณฑ์ จปฐ. ปี 2559) 35,000 บาท/คน/ปี
- ครัวเรือนยากจน (รายได้ไม่ถึง 30,000 บาท/คน/ปี) ปี 2559 จำนวน - ครัวเรือน

ข้อมูลสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน/ชุมชน

- พื้นที่อยู่อาศัย 200 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร 1500 ไร่ ทำนาปีละ 2 ครั้ง
- พื้นที่ทำนา 1400 ไร่ พื้นที่ทำไร่ - ไร่ พื้นที่ทำสวน 100 ไร่ คลองชลประทาน 700 ไร่
- ป่าชุมชน 1 แห่ง จำนวน 3 ไร่
- แหล่งน้ำสาธารณะ 3 แห่ง
- ประปาส่วนภูมิภาค 1 แห่ง ผู้ใช้ 158 ครัวเรือน บ่อสาธารณะ 3 แห่ง

- โรงเรียน(ระดับ) ประถมศึกษา 1 แห่ง วัด หอมศรีทธารธรรม (มหานิกาย) 1 แห่ง
- จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า 189ครัวเรือน ร้อยละ 100 .
- โทรศัพท์ส่วนตัว (เบอร์บ้าน) 3 เครื่อง หอกระจายข่าว 1 แห่ง
- ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน 1 แห่ง ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง
- ศาลาประชาคม 1 แห่ง

ข้อมูลงานประเพณี/แหล่งท่องเที่ยว

- บุญประเพณีข้าวเปลือก – ต้อนรับปีใหม่ วันที่ 1 มกราคม ทุกปี.
- สงกรานต์ ประเพณีก่อพระเจดีย์ทราย วันที่ 13-15 เมษายน ทุกปี
- เทียนพรรษา เดือน กรกฎาคม - บุญข้าวประดับดิน เดือน สิงหาคม
- บุญข้าวสลากรัตร์ เดือน กันยายน - ออกพรรษา เดือน ตุลาคม.
- บุญกฐินสามัคคี เดือน พฤศจิกายน
- บุญส่งท้ายปีเก่า - บุญประเพณีข้าวเปลือก วันที่ 31 ธันวาคม ทุกปี

ปฏิทินฤดูกาล

เดือน	เรื่อง	สภาพที่เกิด/ผลกระทบ
มกราคม	1. อากาศหนาว เย็น 2. อากาศแห้ง	1. โรคทางเดินหายใจ 2. เป็นหวัด เป็นไข้
กุมภาพันธ์	1. อากาศหนาว 2. อากาศแห้ง เกิดไฟป่า ไหม้ทุ่งนา	3. ขาดเครื่องนุ่งห่มกันหนาว 4. ไฟไหม้ผลผลิตเสียหาย
มีนาคม	1. พายุฤดูร้อน 2. อากาศเปลี่ยนแปลง อากาศร้อน	3. ลมพัดบ้านเรือนเสียหาย 4. เป็นหวัด เป็นไข้ สัตว์เลี้ยงป่วย
เมษายน	1. อากาศร้อนจัด 2. ทุ่งนาแห้งแล้ง	1. โรคท้องร่วง 2. น้ำอุปโภค บริโภคไม่เพียงพอ
พฤษภาคม	1. เกิดพายุฤดูแล้ง 2. เริ่มเข้าหน้าฝน	1. ลมพัดบ้านเรือนเสียหาย 2. เริ่มต้นการทำไร่ทำนา
มิถุนายน	1. ฝนเริ่มตก 2. เริ่มมีความชุ่มชื้น	1. เริ่มปักดำ 2. บางปีมีฝนทิ้งช่วง
กรกฎาคม	1. ฝนตกพื้นดินแฉะ 2. พายุเริ่มเข้า	1. ผลผลิตเริ่มงอกงาม 2. น้ำท่วมผลผลิตเสียหาย
สิงหาคม	1. น้ำท่วมที่นา	1. ข้าว ผลผลิตเกษตรกรรมเสียหาย

	2. มีพายุเข้าตลอดทั้งเดือน	2. น้ำท่วม เกิดโรคน้ำกัดเท้า
กันยายน	1. น้ำท่วมที่นา 2. เกิดโรคระบาด	3. ข้าว ผลผลิตเกษตรกรรมเสียหาย 4. เกิดโรคไข้เลือดออกระบาด
ตุลาคม	1. ข้าวตั้งท้อง 2. ผลการเกษตรเริ่มออก	3. โรคทางการเกษตรระบาด 4. ผลผลิตลดลง
พฤศจิกายน	1. เริ่มเข้าหน้าหนาว 2. อากาศเปลี่ยนแปลง	3. เกิดโรคทางเดินหายใจ 4. มีปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย
ธันวาคม	1. อากาศหนาวจัด 2. เริ่มเพาะปลูกพืชฤดูแล้ง	3. เครื่องนุ่งห่มกันหนาวไม่เพียงพอ 4. น้ำชลประทานไม่พอเพียง

หมู่บ้านท่าลาดยังมีบุคคลที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านอยู่หลายคน ทั้งในส่วนของภูมิปัญญาทางด้านศาสนา และวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ รวมถึงผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการถ่ายทอดวิชาชีพของคนในชุมชน ดังข้อมูลตามตารางที่ 2.2

ที่	ชื่อ - สกุล	ลักษณะเด่น
1	นายทองจันทร์ โคตรจักร	หมอดู หมอสูตรขวัญ
2	นายปัญญา บุญแสง	หมอสูตรขวัญ หมอลำ
3	นางเพ็ง ใจวัน	หมอลำ แต่งกลอนลำ
4	นายอุทิน เหระวัน	ผู้นำพิธีด้านศาสนาและพิธีต่างๆ
5	นายบุญมา มณีนพ	ช่วยเหลือพรในงานพิธีต่างๆ
6	นายลี สมัย	เจ้าปฏิบัติปูตาประจำหมู่บ้าน
7	นายจำปี มงคลแก้ว	จักสาน
8	นางสาวพิณทิพย์ สุขใจ	นักร้องเพลง
9	นายไพวรรณ นวนสีแก้ว	ผลิตลวดหนามด้วยมือ
10	นางไสว กุลวงศ์	ทำขนม
11	นางทองใบ บุตรเพ็ง	ตัดผม เสริมสวย ทำขนม
12	นางสมัย อินทรสละ	ถักสวิง
13	ดต.สมดี วงศ์พรหม	การเลี้ยงสัตว์ ตลาดนัดโค-กระบือ
14	นายพงษ์ศักดิ์ มีทรัพย์	ตลาดนัดสินค้าเกษตร(คลองถม)
15	นายสมพงษ์ กิลาวิทย์	ช่างเคาะ ฟัน สีรถยนต์
16	นายศรี มีทรัพย์	ต้นแบบไร่นาสวนผสม

ในปัจจุบันจะพบว่าหมู่บ้านท่าลาดได้รับนโยบายจากทางรัฐบาลในแต่ละยุคสมัยในการส่งเสริมความอยู่ดีกินดี ในด้านเศรษฐกิจชุมชน ดังจะเห็นได้จากการมีการร่วมตัวกันเป็นสมาชิกในกองทุนต่างๆซึ่งไหลเข้ามาในหมู่บ้าน และเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านอีกด้วย ดังข้อมูลจากตารางที่ 2.3

ที่	ชื่อกลุ่ม	พ.ศ.ที่ก่อตั้ง	วัตถุประสงค์	มีสมาชิก (คน)	เงินทุน (บาท)	กิจกรรมหลัก
1	กองทุนหมู่บ้าน	2544	หาแหล่งเงินทุน	120	2,250,000	รับเงินออม ให้กู้ยืม
2	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	2554	ออมเงิน	50	100,000	รวมกลุ่มเพื่อรับเงินออม
3	กองทุนฌาปนกิจผู้สูงอายุ	2555	สงเคราะห์ศพ	80	8,000	จ่ายเงินช่วยเหลือศพสมาชิกกองทุน
4	กลุ่มผลิตลวดหนามด้วยมือบ้านท่าลาด	5 ก.ค. 2550	เพื่อให้คนในชุมชนมีอาชีพเสริม	102	92,706	ผลิตลวดหนามจำหน่ายลวดหนาม
5	กลุ่มพัฒนาสตรี	2520	รวมกลุ่มร่วมกิจกรรม	15	60,000	ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆในหมู่บ้าน
6	กลุ่มเยาวชน	2530	ร่วมกิจกรรมหมู่บ้าน	50	-	งานกีฬาและงานต่างๆ
7	กลุ่มเลี้ยงโคแม่พันธุ์	2555	เลี้ยงขยายพันธุ์โค	50	4,000	เลี้ยงโคแม่พันธุ์
8	กลุ่มเลี้ยงขุนโคเนื้อ	2556	เลี้ยงโคเนื้อจำหน่าย			ซื้อ ขาย เลี้ยงโค

ในส่วนของทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้าน พบว่า หมู่บ้านท่าลาดมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ซึ่งใช้ในการเกษตรบ้าง เป็นแหล่งน้ำในการจับปลาตามาประกอบอาหาร หรือนำมาขายในตลาดภายในหมู่บ้าน และใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคด้วย ดังข้อมูลในตารางที่ 2.4

ชื่อแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ	ลักษณะการใช้ประโยชน์	หมายเหตุ
หนองหมากเห็บ	- แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตร - สถานที่ท่องเที่ยว เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ	- แหล่งน้ำสาธารณะ
หนองสะแบง	-แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค	- แหล่งน้ำสาธารณะ
ห้วยบ่อ	- แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตร - สถานที่ท่องเที่ยว เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ	- ลำห้วยสาธารณะ

ในส่วนของประเพณี/วัฒนธรรม/กฎ ระเบียบ / ค่านิยมและความสัมพันธ์ของชุมชน ซึ่งถูกหล่อหลอมจากประสบการณ์ของรุ่นสู่รุ่น เป็นสำนึกร่วมของคนในชุมชนที่สร้างขึ้นมากำกับดูแลชุมชนให้ดำเนินชีวิตไปตามระบบคุณค่าแนวคิดของชุมชนนั้น ๆ เป็นกฎของหมู่บ้าน ชาวบ้านท่าลาดยังคงรักษาและถือปฏิบัติเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ดังข้อมูลในตารางที่ 2.5

ประเพณี/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กิจกรรม
ประเพณีก่อพระเจดีย์ทราย ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ	- เพื่อให้ชุมชนร่วมกัน รักษาประเพณีอันดีไว้สืบ ทอดสู่ลูกหลาน	ร่วมกันนำทรายก่อพระเจดีย์ทรายใน บริเวณวัด/รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ
โครงการครอบครัวสุขสันต์ ชวน กันเข้าวัด	เพื่อสร้างจิตสำนึก ให้ ชักชวนกันเข้าวัดโดย เริ่มต้นที่ครอบครัว	ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ พี่น้อง ลูกหลาน ลงไปทำวัตรเย็นช่วงเวลา 19.00- 20.00 น. ทุกวัน
บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสลากภัต	- เพื่อให้ชุมชนร่วมกัน รักษาประเพณีอันดีไว้สืบ ทอดสู่ลูกหลาน	นำห่อข้าวไปอุทิศช่วง 01.00 น. นำห่อข้าวไปอุทิศช่วง 07.00 น.
บุญประทายเป็นปลื้ม ส่งท้ายปีเก่า/ต้อนรับปีใหม่	- เพื่อให้ชุมชนร่วมกัน รักษาประเพณีอันดีไว้ถึง ลูกหลาน	นำข้าวเปลือกไปบริจาคทุก ครอบครัว ร่วมกันสนุกสนานร่วมชั้ยโยรับปีใหม่
งานเลี้ยงปู้ตา (ปู้ เจ้าฟ้าผาละจิม ปู้ คำแดง ปู้ หลาน้อย)	-เพื่อให้ชุมชนยึดเหนี่ยว ทางจิตใจ ให้นับถือบรรพ บุรุษ	นำเครื่องสักการะ ข้าวปลาอาหาร ดอกไม้ รูปเทียนไปเลี้ยงปู้ตา ปีละ 3 ครั้ง

หมู่บ้านท่าลาด ซึ่งอยู่ห่างจากตัวอำเภอพังโคนประมาณ 4 กิโลเมตร มีคลองชลประทานที่มีการส่งน้ำผ่านมายาอย่างต่อเนื่องทั้งปี ซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านสามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปีเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การทำการเกษตร ชาวบ้านควรมีการวางแผนให้ดีเพื่อใช้น้ำให้ประหยัดและเพียงพอซึ่งจะไม่ส่งผลเสียต่อการเกษตรที่ชาวบ้านได้ลงมือทำ นอกจากนี้หมู่บ้านท่าลาด ยังมีตลาดนัดชุมชนสำหรับจำหน่ายสินค้า อาหาร และของใช้ต่างๆ ซึ่งใน 1 สัปดาห์จะมีตลาดนัดอยู่ 3 วัน หมู่บ้านท่าลาดยังมีอาชีพเลี้ยงโค-กระบือเป็นอาชีพรองจากการทำนา และสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี และมีความเสี่ยงน้อยด้านการขึ้นลงของการซื้อขายโค-กระบือ จนเกิดมีตลาดนัดโค กระบือในหมู่บ้าน เพื่อความสะดวกให้กับชาวบ้านในการซื้อขายโค-กระบือ ในส่วนของความสะดวกสบายด้านการเดินทาง พบว่าบ้านท่าลาดมีถนนสี่เลนตัดผ่านและสามารถเข้าถึงอำเภอพังโคนได้อย่างรวดเร็ว ทั้งยังมีแหล่งน้ำรอบหมู่บ้าน ที่มีการขุดลอกอยู่ ส่งผลให้แหล่งน้ำของหมู่บ้านไม่เคยแห้งขาดเลย ชาวบ้านสามารถใช้เป็นแหล่งจับปลาได้ตลอดทั้งปี หรือนำไปขายในตลาดได้อีกด้วย

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระวิศิษฎ์ สุมโน (2556:117) หน้า 80-85 จากการศึกษาเรื่องการศึกษาคคุณค่าความเชื่อใน พิธีกรรมการบูชาปู่ตาของชาวบ้าน โก่ยหนองนาคำ และชาวบ้านหนองแวงยางดง อำเภอหนองกรุง ศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องได้แก่เอกสารจากข้อมูล วิชาการและจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จากการศึกษาพบว่า ลัทธิถือผีนิยม เป็นศาสนาดั้งเดิมของ สังคมไทยก่อนที่จะรับเอาศาสนาพราหมณ์และพุทธเข้ามาผสมผสานกลมกลืนภายหลังการถือผีของ ชาวอีสานมีมาช้านาน จึงถือเป็นศาสนาเริ่มแรกดั้งเดิมของชาวอีสาน ความเชื่อเรื่องผีจึงมีอิทธิพลต่อ วิถีชีวิตของชาวอีสานเป็นอย่างมากและจากการศึกษานั้น ผู้ศึกษาพบว่าแนวโน้มการนับถือผีใน อนาคตก็จะมีอยู่ต่อไปและถึงแม้ว่าสังคมโลกปัจจุบันจะมีความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและเศรษฐกิจมากก็ตาม การนับถือผีก็จะได้รับการพัฒนาตามไปด้วย จะเห็นได้จาก เครื่องเดชนบูชาปู่ตาที่ชาวบ้านจัดมาไหว้นั้นก็มีการปรับเปลี่ยนพัฒนาไปตามยุคตามสมัยด้วย

คติความเชื่อทำให้มนุษย์เกิดพลังทางด้านจิตใจ มีความหวังในการใช้ชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย คติความเชื่อจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญกับทุกคนและเป็นบ่อเกิดของพิธีกรรมการไหว้บรรพ บุรุษ พิธีกรรมการบูชาปู่ตา ซึ่งเป็นผีประจำหมู่บ้าน ที่คอยปกป้องรักษาคุ้มครองให้ชาวบ้านอยู่เย็น เป็นสุข ถือเป็นของฮักบ้านฮักเมือง ชาวอีสานจึงมีพิธีกรรมบูชาปู่ตา เพื่อเป็นการทำบุญอุทิศ ส่วนกุศลส่งไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไป จะกระทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน มักจะกระทำระหว่าง เดือน 6 - 7 โดยมีกระจำเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ผู้ศึกษาพบว่ากระจำมีบทบาทอย่างมากในการ ประกอบพิธีกรรม อีกทั้งยังเป็นผู้อาวุโสของหมู่บ้านและเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจเชื่อถือจาก ชาวบ้านมากด้วย กระจำจึงเป็นเหมือนตัวแทนบรรพบุรุษ ตัวแทนผีปู่ตา ที่สามารถบอกกล่าว ชาวบ้านและลูกหลานให้รู้ว่าอะไรควรไม่ควรทำ ซึ่งทุกคนในหมู่บ้านก็ให้ความเคารพยำเกรงกระจำ จึงทำให้ระบบอาวุโสในหมู่บ้านเข้มแข็ง มีการเคารพนอบน้อมผู้ใหญ่ ประเด็นความเข้มแข็งของ ระบบอาวุโสนี้เอง ทำให้ผู้ศึกษาพบว่า เป็นการถ่ายทอดความเชื่อและวิถีชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติ จึงทำให้ผู้ศึกษามองเห็นแนวโน้มของการเชื่อในผีปู่ตาของชาวบ้านนั้น มีแต่จะได้รับการสืบทอดส่ง ต่อจากรุ่นสู่รุ่นอย่างยาวนานต่อไป

พิธีกรรม เป็นรูปแบบของการอันศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถนำพามนุษย์ไปสู่จุดหมายตามที่ตนมี ความเชื่อและเลื่อมใสศรัทธา นอกจากนี้พิธีกรรมยังเป็นจุดศูนย์รวมเพื่อการกระทำที่พร้อมเพรียงกัน

เริ่มต้นขึ้นพร้อมกันและประกอบขั้นตอนต่างๆจนกระทั่งจบพิธีพร้อมกัน พิธีกรรมการบูชาปู่ตา คือ พิธีการจัดเครื่องสังเวชบูชา ตลอดถึงขั้นตอนต่างๆ ในการประกอบพิธีเพื่อแสดงการเคารพบูชา ของชาวบ้าน ผู้ศึกษาพบว่าพิธีกรรมการบูชาปู่ตาทำให้เกิด โครงสร้างอำนาจภายในครอบครัวและทำ ให้ระบบเครือญาติเหนียวแน่นยิ่งขึ้น เพราะความเชื่อในบรรพบุรุษนี้เป็นพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์ ของคนในครอบครัวเดียวกัน รวมทั้งระหว่างครอบครัวอื่นๆที่เป็นเครือญาติกันด้วย จึงเกิดความรัก สัมผัสกันขึ้นในครอบครัวเครือญาติ อันเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ของสังคม เพราะเมื่อสืบสาวขึ้นไป แล้วก็พบว่าทุกคนในหมู่บ้านล้วนเป็นเครือญาติพี่น้องกันหมดและมีบรรพบุรุษที่มาบุกเบิกตั้ง หมู่บ้านร่วมกันตั้งแต่ต้นนั่นเอง

การศึกษาชุมชนวัฒนธรรมพุมเรียง โดยสภาวัฒนธรรมอำเภอไชยา จังหวัด

สุราษฎร์ธานี (2540) เป็นการศึกษาเพื่อต้องการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชน และให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่น จึงได้ดำเนินงานจัดตั้งองค์กรวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินงานวัฒนธรรมได้อย่างจริงจัง โดยสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้มีมติให้ทำการศึกษาชุมชนวัฒนธรรมพุมเรียง ด้วยเหตุผลสนับสนุนหลายประการ เช่น

- 1) เพื่อเตรียมการขยายงานเครือข่ายวัฒนธรรมสู่ท้องถิ่นให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
- 2) ชุมชนพุมเรียง เป็นแหล่ง โบราณคดีในยุคก่อนประวัติศาสตร์
- 3) ชุมชนพุมเรียงเป็นที่ตั้งเมือง ไชยาเก่า มีความผูกพันกับประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย

และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

- 4) ชุมชนพุมเรียงเป็นชุมชนที่ประกอบด้วยศาสนิกชนของศาสนาพุทธและอิสลาม

วัฒนธรรมของคนในชุมชนจึงแตกต่างกันตามความเชื่อทางศาสนา

โดยวัตถุประสงค์ในการศึกษาชุมชนวัฒนธรรมพุมเรียงก็เพื่อ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ให้ทราบถึงสถานการณ์ของชุมชนในปัจจุบัน และศึกษาทัศนคติของชุมชนที่มีต่อสภาพลักษณะของ พุมเรียงในอนาคต โดยนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน และนำ มิติทางวัฒนธรรมมาแก้ปัญหาท้องถิ่นภายใต้ นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า ชุมชนเมืองเก่าพุมเรียงยังคงมีการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมทั้ง อิสลาม และพุทธศาสนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งลักษณะครอบครัวยังเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ แต่การดำรงชีพยังไม่ได้มาตรฐาน ยังขาดความรู้ทางวิชาการ ทำให้ผลงานทางด้านศิลปะที่ยังมีอยู่มาก ปัจจุบันไม่ค่อยได้รับการเอาใจใส่ดูแลและพัฒนาให้ดีขึ้นคณะทำงานศึกษาวัฒนธรรมพุมเรียง จึงมีแนวทางในการพัฒนาคือ

- 1) ส่งเสริมการดำรงชีพของแต่ละเผ่าชน ในการร่วมมือกับสถาบันต่างๆ เพื่อกระตุ้นในการพัฒนาความเข้าใจที่ถูกต้องดีงาม ในการอยู่ร่วมกันของท้องถิ่น
- 2) บูรณปฏิสังขรณ์ และพัฒนาศาสนสถาน โดยส่งเสริมให้ศาสนสถานจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน
- 3) ปรับปรุงส่งเสริมองค์กรและกลไกการบริหารปกครองของคณะสงฆ์ และผู้นำศาสนาอิสลาม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ กฎหมาย กฎระเบียบ
- 4) เผยแพร่แหล่งศิลปะ โบราณคดีและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

บทคัดย่อ : โครงการวิจัย “การบริหารจัดการชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชนเขมรเพื่อนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนตำบลสำโรงตาเจ็น อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ” โดย นายจรูญ คำแพง และคณะ พบว่า

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนท้องถิ่นสำโรงตาเจ็น จากอดีต-ปัจจุบัน

- 1.1 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในตำบลสำโรงตาเจ็น การตั้งถิ่นฐาน สมัยก่อน

ประวัติศาสตร์ ตำบลสำโรงตาเจ็น อำเภอชูขันธุ์เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดศรีสะเกษ ที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน เป็นดินแดนที่มีการพัฒนาทางวัฒนธรรมติดต่อกันยาวนาน เป็นแหล่งอารยธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สมัยประวัติศาสตร์ อาณาจักรมีความเจริญรุ่งเรือง ผู้ปกครองได้แผ่ขยายอำนาจขยายดินแดนและอิทธิพลทาง

วัฒนธรรมไปสู่ดินแดนต่างๆ ที่อยู่โดยรอบจังหวัดศรีสะเกษที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา โดยมีเทือกเขาพนมดงเร็กคั่นอยู่ได้รับอิทธิพลทั้งทางด้านเมืองและวัฒนธรรมของเขมรด້วย

1.2 การย้ายถิ่นฐานของประชากรในตำบลสำโรงตาเจ็น 2.1 ประชาชนในเชิงเศรษฐกิจของตำบลสำโรงตาเจ็น จากประชากรทั้งหมดของตำบล มีประชากรอายุ 13 ปีขึ้นไป ที่ถือว่าเป็นประชากรในวัยทำงานซึ่งมีทั้งผู้ที่ทำงานทางเศรษฐกิจและไม่ได้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจซึ่งส่วนให้ได้แก่แม่บ้าน นักเรียน นักศึกษาที่เรียนเต็มเวลาผู้ทุพพลภาพ ทำงานไม่ได้ พระภิกษุ และแม่ชี 2.2 มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชากรในตำบลสำโรงตาเจ็น วัตถุประสงค์ที่อยู่อาศัยละสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆซึ่งตำบลสำโรงตาเจ็นมีลักษณะที่อยู่อาศัยสร้างด้วยวัสดุถาวรอันได้แก่ ไม้และปูนซีเมนต์ ที่อยู่ในลักษณะปานกลางถ้าเทียบกับลักษณะครัวเรือนในเทศบาล ปัจจุบันเริ่มขยายไปอยู่ตามที่นา เพราะสภาพพื้นที่แออัดมาก 2.3 การอพยพแรงงานในตำบลสำโรงตาเจ็น ประชากรที่อยู่ในตำบลสำโรงตาเจ็นมีทั้งชายหญิงส่วนใหญ่เป็นคนโสดหญิงเมื่อแต่งงานมีครอบครัวแล้วจะอพยพเพื่อทำงานทำน้อยลงในขณะที่ชายที่ชายยังคงอพยพทำงานในช่วงฤดูกาลเหมือนเดิม

2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนสำโรงตาเจ็น

สถานการณ์ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในอดีต

2.1 ความสัมพันธ์ของคนชุมชนในอดีต พบว่า มีความเคารพนับถือในระบบเครือญาติ

มีความเคารพ ศรัทธาในตัวผู้นำ ระบบอาวุโส จะให้ความเคารพนับถือ ซึ่งกันและกัน ชุมชนจะพึ่งศาสนาให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

2.2 สถานการณ์ของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับคนนอกชุมชนในอดีต พบว่า

คนในชุมชนจะกลัวเจ้าขุน เจ้านาย ผู้มีอำนาจ คนภายนอกจะเอารัดเอาเปรียบ เรื่องเศรษฐกิจ โดยเฉพาะราคาสินค้าเกษตร สื่อภายนอกจะน้อยมาก ชุมชนมีการเลียนแบบวัฒนธรรมจากภายนอก ข้าราชการไม่ยอมมาประจำชุมชน เพราะชุมชนจะประท้วงขับไล่ได้ง่าย

3. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการชุมชนบนฐานวัฒนธรรมชุมชนเขมรเพื่อนำไปสู่การสร้าง

ความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนบ้านสำโรงตาเจ็น จากการศึกษาพบว่า มีการใช้วัฒนธรรมชุมชนเขมรในการแก้ไขปัญหาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนสำโรงตาเจ็น มีดังนี้

1. การใช้ประเพณีแซนโฎนตา

2. การใช้ประเพณีแม่มด
3. การใช้ศาสนา หลักคำสอน
4. ประเพณีก่อเจดีย์ข้าวเปลือก
5. การลงแขกจับปลา
6. ประเพณีมาปณกิจศพ
7. ประเพณีตักบาตรวันขึ้นปีใหม่
8. ประเพณีเข้าพรรษา ออกพรรษา
9. ประเพณีสงกรานต์
10. ประเพณีขึ้นบ้านใหม่
11. ประเพณีแต่งงาน
12. ประเพณีอุปสมบท
13. ประเพณีบวชนรภาคฤดูร้อน
14. ประเพณีบุญกฐิน ผ้าป่า
15. ประเพณีลอยกระทง
16. ประเพณีบุญข้าวสาก
17. ประเพณีผูกเกลอ

บทที่ 3 กระบวนการวิจัย

การศึกษาโครงการ รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านท่าลาด หมู่ที่ 9 ต.ไฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร เป็นการสร้างกระบวนการให้แก่ชุมชนและเปิดโอกาสให้กับชุมชนและกลุ่มนักวิชาการภายนอกได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และวิเคราะห์สถานการณ์รวมถึงการหาแนวทางพัฒนากิจกรรมต่างๆอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งการดำเนินงานได้เสร็จสิ้นตามแผนงานที่กำหนดไว้ ทีมวิจัยจึงขอสรุปกิจกรรมได้ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรม เวทีชี้แจงชุมชนและคัดเลือกนักวิจัย

วัตถุประสงค์ของการดำเนินกิจกรรม

1. เพื่อชี้แจงรายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัย

วิธีดำเนินกิจกรรม หัวหน้าโครงการวิจัยได้ลงพื้นที่พบผู้ใหญ่เฉลี่ยว สุดตา ในการกำหนดวันเวลาในการประชุมชี้แจงโดยได้กำหนดเอาวันพระซึ่งมีชาวบ้านมาทำบุญมากมาย ณ ศาลาการเปรียญบ้านท่าลาด ซึ่งมีชาวบ้านเข้าร่วมรับฟังประมาณ 20 คน โดยเป็นการชี้แจงในส่วนของความเป็นมาของโครงการ การดำเนินโครงการ และรูปแบบการสนับสนุนกิจกรรม ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว) ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น ทั้งนี้ได้มีการชี้แจงทำความเข้าใจในกระบวนการดำเนินโครงการวิจัย และกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้าใจถึงรูปแบบและกระบวนการวิจัยซึ่งแตกต่าง จากโครงการพัฒนาหมู่บ้านที่ชาวบ้านคุ้นเคยมาก่อน พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมด้วยการเชิญชวนให้ชาวบ้านท่าลาดเห็นความสำคัญและพิจารณาเข้าร่วมเป็นนักวิจัย โดยจะมีการนัดแนะในการประชุมกันอีกครั้งต่อไป และจัดแจ้งกำหนดการเพื่อให้ผู้ใหญ่วัดบ้านได้กำหนดวันเวลาที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมเวทีชาวบ้านในครั้งต่อไป

ผู้เข้าร่วม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีจำนวน 20 รูป/คน

สถานที่ เวลาที่ทำกิจกรรม

ศาลาการเปรียญวัดท่าลาด บ้านท่าลาด ต.ไฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร วันที่ ๑๕ กรกฎาคม 2559 เวลา 9:00 น. ถึง 11:00 น.

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

จากการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ พบว่าชาวบ้านมีเข้าใจถึงความเป็นมาของโครงการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มต้นค้นหาโจทย์วิจัย การพัฒนาโจทย์วิจัย การเชิญตัวแทนชาวบ้านไปร่วมนำเสนอ โครงการวิจัย วัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการวิจัย และรูปแบบการสนับสนุนด้านงบประมาณการวิจัย มีความเข้าใจถึงกระบวนการดำเนินโครงการที่มีความแตกต่างจากโครงการพัฒนาทั่วไปที่ชาวบ้านคุ้นเคยมาก่อน ผู้วิจัยได้ใช้คำว่าโครงการพัฒนาหมู่บ้านด้วยรูปแบบการวิจัย เพื่อให้ชาวบ้านได้คุ้นเคยและไม่ให้เกิดความกังวลมากเกินไป

ข้อค้นพบ

1. ชาวบ้านมีความตระหนักและสนใจต่อการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้น
2. เนื่องจากโครงการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสร้างสรรค์ให้ชาวบ้านมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น เป็นสิ่งที่ชาวบ้านมีความต้องการและประสงค์ที่จะให้สังคมมีความสามัคคีกัน พร้อมกันนี้ชาวบ้านคาดหวังว่าน่าจะทำให้กิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีมีความคึกคักมากขึ้น มีชาวบ้านเข้ามาร่วมกิจกรรมกันมากขึ้น จึงให้ความสำคัญและสนใจที่จะเข้าร่วมงานวิจัยนี้

ภาพที่ 1 ทีมวิจัยและชาวบ้านได้สร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานวิจัยชุมชน

2. เวทีปฏิทินชุมชน

วัตถุประสงค์:

เวทีจัดทำปฏิทินชุมชนมีวัตถุประสงค์ในการสร้าง สร้างความเข้าใจการใช้ชีวิตของชาวบ้านท่าลาดในรอบปี รอบเดือนหรือในแต่ละวัน อันเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน การจัดกิจกรรมต่างๆในชุมชน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าในรอบปีการใช้ชีวิตของชาวบ้านท่าลาดนั้นมีการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในหมู่บ้านอย่างไร

วิธีดำเนินกิจกรรม:

ผู้ใหญ่เฉลียว สุดตาได้ทำการนัดแนะวันเวลาในการประชุมจัดทำปฏิทินหมู่บ้านเมื่อคราวประชุมชาวบ้านในครั้งก่อน และได้ประกาศประกาศหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านอีกครั้งให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมประชุมในเวทีวิจัยครั้งนี้ โดยมีการประสานไปยังทีมนักวิจัยหลักๆในการเตรียมสถานที่ จัดโต๊ะเก้าอี้ รวมถึงการจัดอาหารเที่ยง ทีมวิจัยได้เตรียมสมุดใบลงทะเบียนเพื่อคัดเลือกนักวิจัยอีกครั้งเพื่อเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมให้มีการกระจายมากขึ้น ทั้งนี้ทีมนักวิจัยได้เตรียมกระดาษฟลิปชาจ ปากกาเคมี และกระดาษสำหรับติดกระดาษเพื่อให้ชาวบ้านได้เขียนข้อมูลปฏิทินหมู่บ้านลงบนกระดาษ ที่เตรียมไว้แล้ว

ผู้เข้าร่วม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีจำนวน 50 รูป/คน

สถานที่ เวลาที่ทำกิจกรรม

ศาลากลางบ้านท่าลาด ต.ไฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร วันที่ 5 สิงหาคม 2559 เวลา 9:00 น. ถึง 15:00 น.

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

จากการวัดเวทีชาวบ้านในการทำปฏิทินหมู่บ้าน ชาวบ้านต่างแสดงความคิดเห็นและมีข้อมูลเยอะมาก จนเวลาไม่พอ ขอบขอบคุณทุกคนที่มาร่วมสะท้อนวิถีชีวิตในอดีต ทำให้มองเห็นความเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบันของชาวบ้านท่าลาดเรา เช่น การทำมาหากินของพี่น้องชาวบ้านท่าลาดซึ่ง การทำน่ายังเป็นอาชีพหลัก จากอดีตมาจนปัจจุบัน แต่กระบวนการทำงานมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่ส่วนใหญ่ยังคงทำนาเป็นอาชีพหลักอยู่ นอกจากนั้นในอดีตเราพบว่า หลังจากการเก็บเกี่ยวข้าว ชาวบ้านท่าลาด จะมีอาชีพเสริมตลอด เช่น บางท่านมีอาชีพเป็นนักมวยรับจ้างต่อมวยตามงานต่างๆ และหลายท่านมีอาชีพเป็นหมอลำ (อันนี้เยอะเลย) เป็นทั้งนางเอกหมอลำ และเป็นตัวตลก ส่วนการทอผ้า ในอดีตก็ยังไม่ถือเป็นอาชีพเท่าไร เพราะส่วนใหญ่ทอไว้ใช้นุ่งห่มในครัวเรือน นอกจากนั้นยังพบว่าในอดีต มีกลุ่มอาชีพผลิตเกลือสินเธาว์ ซึ่งมีชาวบ้านท่าลาดหลายคนได้ประกอบอาชีพนี้เพราะมีห้วยบ่อเป็นแหล่งวัตถุดิบในการทำเกลือ เวลานั้นน้ำแห้งจะมีพื้นที่โล่งกว้างสำหรับทำเกลือ นอกจากนั้นก็ยังมีอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่นไปตัดอ้อย และไปขุดดินสร้างทางรถไฟในเขตจังหวัดอุดรธานีในระยะต่อมา ชาวบ้านท่าลาดหลายคนได้มารับจ้างทำอิฐแดง ของโบ นอกจากโบที่ทำกิจการตีอิฐ ยังมีทิดบัว ซึ่งได้หันมาทำกิจการตีอิฐเช่นกัน ชาวบ้านหลายคนก็พอมีเวลาว่างจากการทำนาก็มีทำอาชีพตีอิฐขาย บางคนก็มีอาชีพค้าขาย เช่นขายของตามตลาดพังโคน ขายอาหารในหมู่บ้าน แต่อาชีพค้าขายของชาวบ้านก็ไม่แน่นอนมากนัก ในปัจจุบันมีอาชีพหลากหลายขึ้น มีการไปทำงานในอาชีพต่างๆ ในท้องถิ่นอื่น เช่น กรุงเทพฯ และปริมณฑล ชลบุรี และจังหวัดอื่นๆ อาชีพเลี้ยงวัว ค้าขาย และที่โดดเด่นเป็นที่นิยมในหมู่บ้านคือ การทำงานที่โรงงานรีไซเคิล(โรงงานขายของเก่า) และอีกหลายอาชีพ ซึ่งข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากเวทีชาวบ้าน อาจจะยังไม่สมบูรณ์มากนักเนื่องจากมีเวลาค่อนข้างจำกัดในการประชุม ซึ่งอาจจะมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากชาวบ้านเรา เป็นรายย่อยๆต่อไป

ข้อค้นพบ

ชาวบ้านท่าลาดที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและสะท้อนเรื่องราวในอดีต ที่บางคนอาจจะยังไม่เคยรู้ ทำให้มองเห็นภาพวิถีการใช้ชีวิตของพี่น้องชาวบ้านท่าลาดเราว่าจะมาถึงวันนี้ทุกคนลำบากด้วยกันทั้งนั้น จะเห็นได้ว่าในระหว่างเล่าเรื่องราวการทำมาหากินในอดีต บางท่านถึงกับกลืนน้ำตาไว้ไม่ไหว เวทีนี้ได้สะท้อนการต่อสู้ชีวิตของพ่อแม่เราในอดีต ทำให้เราได้เรียนรู้ความลำบากของกันและกัน และรู้สึกเห็นอกเห็นใจกันมากยิ่งขึ้น เพราะเข้าใจกัน จึงให้อภัยกัน และรักกันในที่สุด

ภาพที่ 1 ภาพการจัดเวทีสืบค้นข้อมูลปฏิทินชุมชน

3. เวทีเรียนรู้เครื่องมือวิจัยและการเก็บข้อมูลวิจัย

วัตถุประสงค์: เพื่อให้ทีมวิจัยได้เข้าใจการใช้เครื่องมือการวิจัย และร่วมกันค้นหาข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านด้วยการนำเครื่องมือการวิจัยมาดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยเพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจในหลักการใช้เครื่องมืออย่างถูกต้องด้วยการลงมือปฏิบัติจริง

วิธีดำเนินการ: ผู้ประสานงานจาก สกว. ฝ่ายวิจัยท้องถิ่นได้ประสานมายังทีมวิจัยในการนัดแนะวันเวลาที่เหมาะสมในการลงพื้นที่มีแนะนำให้ความรู้ทีมวิจัยในการใช้เครื่องมือการวิจัย การนี้ทีมวิจัยชาวบ้านได้มาเตรียมสถานที่ไว้ล่วงหน้าก่อนหนึ่งวัน มีการเตรียมกระดาษฟลิปชาจ และปากกาเคมีไว้ รวมถึงมีการไปซื้อกระดาษขาวแผ่นใหญ่ๆ เพื่อยึดติดกระดาษกับกระดานให้อยู่ได้นาน เพราะแถบกระดาษที่นักวิจัยชาวบ้านซื้อไว้เล็กไป ทีมนักวิจัยหลักๆ ได้มาเตรียมน้ำดื่มและน้ำแข็งมารวมถึงอาหารที่จะนำมาเป็นอาหารเที่ยงสำหรับผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม ก่อนจะเริ่มงาน เมื่อถึงเวลาดำเนินกิจกรรม ผู้ประสานงานจาก สกว. ฝ่ายวิจัยท้องถิ่นได้ แนะนำเกี่ยวกับการแบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูล เช่น ผู้มีหน้าที่ตั้งคำถาม คนบันทึกข้อมูล คนช่วยที่จะเก็บข้อมูล เช่น มีการติดกระดาษทิชชูardt ขึ้นไปเขียนกระดานก็ต้องมีคนทำหน้าที่นี้ด้วย อื่นๆ ก็อาจอำนวยความสะดวกจะไปในนัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์ มีการทำความเข้าใจในการแบ่งหน้าที่ และภาระที่ต้องดำเนินการซึ่งมีการกระจายภาระหน้าที่ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมหากเป็นผู้สูงอายุก็จะเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งนี้ ทีม สกว. ให้ย้ำว่าโครงการวิจัยนี้อยากเห็นถึงการใช้หลักพุทธธรรมในการสร้างสรรค์สังคมบ้านท่าลาดอย่างไร ซึ่งทางทีมงาน สกว. ได้อธิบายถึงโครงการวิจัยที่ สกว. ฝ่ายท้องถิ่นได้สนับสนุน โดยเฉพาะประเด็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ยังมีปริมาณที่ไม่มากนัก ทั้งนี้ได้มีการชี้แจงทำความเข้าใจการประยุกต์หลักพุทธธรรม เพื่อให้แก่นักวิจัย

เข้าใจถูกต้อง ถึงการประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชน และที่ประชุมได้พูดคุยกันถึงกำหนดการ และช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูลการวิจัย ซึ่งที่ประชุมได้ตกลงในการจัดเก็บข้อมูลซึ่งควรดำเนินการก่อนการเกี่ยวข้าว น่าจะเป็นก่อนเดือนพฤศจิกายน

ผู้เข้าร่วม: ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีจำนวน 40 คน

สถานที่ เวลาที่ทำกิจกรรม: ศาลากลางบ้านท่าลาด ต.ไฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร วันที่ 10-11 สิงหาคม 2559 เวลา 9:00 น. ถึง 15:00 น.

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม: มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์หมู่บ้าน โดยใช้เครื่องมือ Timeline ชาวบ้านได้เห็นวิวัฒนาการของหมู่บ้าน หลากหลายมิติผ่านการวิเคราะห์และการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านจากอดีตถึงปัจจุบัน ในมิติด้านอาชีพ ซึ่งในอดีตถึงปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่ทำนา และมีอาชีพเสริมหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ดังจะเห็นได้จากในอดีตชาวบ้านมีอาชีพเป็นหมอลำ และรับจ้างทั่วไปต่อมามีวิสาหกิจชุมชนคือการปั่นอิฐขาย และปลูกมะเขือเทศ และในปัจจุบันชาวบ้านมีอาชีพเสริมที่หลากหลายมากขึ้น และมีการไปทำงานต่างถิ่นมากขึ้น ได้เรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ในชุมชนโดยหมู่บ้านท่าลาดนั้นมีตระกูลใหญ่อยู่สามตระกูล คือ ตระกูลพระวัน ตระกูลเชษฐสุราษฎร์ ตระกูลมณีนพ ซึ่งต้นตระกูลนั้นเป็นเพื่อนรักกันแล้วชวนการมาจับจองที่ดินอยู่ ณ บ้านท่าลาดแห่งนี้ ในส่วนของการเก็บข้อมูลแผนที่ชุมชน ชาวบ้านได้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ การถูกนายทุนมากว้านซื้อที่ดินตามหัวไร่ปลายนา ทำให้พื้นที่หาของป่าลดน้อยลง พื้นที่ต่างๆในหมู่บ้านมีการแบ่งเขตล้อมรั้วกันมากขึ้นทำให้พื้นที่ในการเดินหาของป่าลดน้อยลง ในขณะที่ ในด้านเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยต่อ 1 ครัวเรือน ชาวบ้านท่าลาด มีรายรับต่อปี ประมาณ 478,100 และมีรายจ่ายต่อปี 450,000 บาท ในส่วนของกิจกรรมแผนที่ชุมชนทำให้ชาวบ้านมองเห็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่นลำห้วยบ่อบกเห็บ หรือห้วยบ่อ ซึ่งอยู่คู่กับชาวบ้านมาช้านาน พร้อมทั้งมีสถานที่สำคัญของหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจนั่นก็คือ วัดท่าลาด และสถานที่ให้การศึกษาสำหรับเด็กนั่นก็คือโรงเรียนบ้านท่าลาด พร้อมทั้งเห็นความเจริญของหมู่บ้าน จากการมีร้านค้าและห้างหุ้นส่วนต่างๆได้มาก่อนตั้งดำเนินกิจการในหมู่บ้านท่าลาด และขาดการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้าน เพราะร้านค้าหรือห้างหุ้นส่วนเหล่านั้นย้ายมาจากแหล่งอื่น และสนใจเพียงแค่การทำธุรกิจของตนเองเท่านั้นไม่ได้ให้ความสนใจในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเท่าไรนัก

ข้อค้นพบ

วันนี้ทีมงานจากกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝ่ายท้องถิ่นได้มาลงพื้นที่หมู่บ้านท่าลาดในการเรียนรู้และทำความเข้าใจในการเก็บข้อมูลงานวิจัยหมู่บ้านซึ่งวันแรกเป็นการอธิบายและทำความเข้าใจร่วมกันในโครงการวิจัย และแนวทางในการเก็บข้อมูลต่างๆ ส่วนวันที่สองของการอบรมจะเป็นการฝึกปฏิบัติในการเก็บข้อมูลโดยแบ่งเป็น สี่กลุ่ม แม้ช่วงนี้ภาระงานหลายอย่างทั้งเตรียมงานวันแม่, วันกำนันผู้ใหญ่บ้าน และงาน

ประชุมสมาชิกเลี้ยงโค แต่นักวิจัยชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือและตั้งใจในการเรียนรู้วิจัยท้องถิ่นเป็นอย่างดี

ภาพที่ 3 กิจกรรมเวทีเรียนรู้เครื่องมือวิจัยและการเก็บข้อมูลวิจัย

4. เวทีย่อยเติมเต็มข้อมูลงานวิจัย

วัตถุประสงค์: เพื่อนำข้อมูลที่ได้รวบรวมกันมาระยะหนึ่งแล้วมานำเสนอเพื่อให้ชาวบ้านและนักวิจัยได้ร่วมตรวจสอบด้วยกัน และเพื่อการดำเนินการเก็บข้อมูลในส่วนของผังเครือญาติที่ยังเก็บข้อมูลไม่ครบสมบูรณ์

วิธีดำเนินการกิจกรรม: ได้มีการนัดแนะนักวิจัยในการมาร่วมเวทีสรุปข้อมูลเพื่อเติมเต็มสำหรับการส่งรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยท้องถิ่นเพื่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งกิจกรรมวันนี้ไม่ได้จัดเป็นเวทีใหญ่มากนัก และบอกกล่าวกันเฉพาะในกลุ่มหัวหน้าและเลขาของกลุ่มต่างๆที่รับมอบหมายในการเก็บข้อมูลในคราวที่ผ่านมา โดยคาดว่า น่าจะมีทีมนักวิจัยมาร่วมไม่เกิน 10 คน เพราะคิดว่าเน้นเก็บข้อมูลจากหัวหน้าและเลขา เน้นสรุปข้อมูล หากข้อมูลตรงไหนขาดหายไป อาจจะไปเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาให้ข้อมูลเพิ่มเติม หรืออาจจะไปสอบถามท่านที่บ้านก็ได้ พอมาถึงวัด ทีมวิจัยเริ่มมา จาก 3 เป็น 5 เป็น 10 จนสุดท้าย เกือบ 20 ท่านมีชาวบ้านบางท่านนำหนังสือเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้านมามอบให้ทีมนักวิจัยเพื่อทำการตรวจสอบข้อมูลว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่

ผู้เข้าร่วม: ชาวบ้านและนักวิจัย จำนวนนักวิจัยมาร่วมไม่เกิน 20 คน

สถานที่ เวลาที่ทำการกิจกรรม: ศาลาการเปรียญ วัดท่าลาด บ้านท่าลาด ต.ไฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนครวันที่ 4 กันยายน พ.ศ.2559

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม: จากการเขียนสรุปจากทีมนักวิจัย แต่กลุ่มที่เกี่ยวข้อง ผังเครือข่ายตินั้นสุดท้ายแล้ว ต้องให้ทีมวิจัยทั้งหมดมาระดมกันใหม่อีกครั้ง เพราะว่าผังเครือข่ายนี้ ขยายๆไปเรื่อยๆ ต้องมีหลายคนมาช่วยกันตรวจสอบ วันนี้ได้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์หมู่บ้านได้ข้อมูลด้าน เศรษฐกิจชุมชน ข้อมูลด้านกิจกรรม ประเพณีและกิจกรรมด้านการทำมาหากินจากอดีตสู่ปัจจุบัน และได้ข้อมูลสิ่งดีๆที่ชุมชนภาคภูมิใจในหมู่บ้าน

ข้อค้นพบ: ทีมวิจัยให้ความสำคัญต่อการระดมข้อมูลและช่วยกันแสดงความคิดเห็นและช่วยกันตรวจสอบข้อมูลกันอย่างเต็มที่ มีผู้สูงอายุมาคอยเป็นให้คำแนะนำและคอยตรวจเช็คข้อมูลให้มีความถูกต้องสมบูรณ์มากที่สุด ทำให้บรรยากาศบนศาลาศึกคักด้วยเสียงพูดจาถึงข้อมูลและเสียงหัวเราะจากการพูดคุยล้อกัน

ภาพที่ 4 กิจกรรมเวทีเรียนรู้เครื่องมือวิจัยและการเก็บข้อมูลวิจัย

5. ประชุมย่อยทีมวิจัยท้องถิ่น บ้านท่าลาด วันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2559

วัตถุประสงค์: ได้มีการประชุมทีมวิจัย เพื่อปรึกษาหารือในแนวทางการดำเนินการเขียนงานวิจัย และแนวทางในการดำเนินกิจกรรมเปิดใจชาวบ้าน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญ และมีความอ่อนไหวต่อความรู้สึกและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

วิธีดำเนินการกิจกรรม: ผู้ใหญ่บ้านได้ประกาศผ่านหอกระจายข่าวในการเชิญชวนนักวิจัยและชาวบ้านเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือในการดำเนินการวิจัยในกิจกรรมที่สำคัญต่อไปนั่นก็คือ กิจกรรมการเปิดใจชาวบ้านซึ่งจะเป็นการนัดรวมชาวบ้านทั้งหมดทุกส่วนเข้ามาประชุมเปิดใจในประเด็นปัจจัยเงื่อนไขต่างๆที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ซึ่งเวทีครั้งนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ล้วนมีความกังวล จากเหตุแห่งความขัดแย้งในชุมชนที่ก่อตัวมาอย่างยาวนาน และยังตอกย้ำความขัดแย้งอีกครั้ง จากเหตุการณ์ความขัดแย้ง หลังเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ.2559 ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการย่ำรอยแผลเก่าเพิ่มรอยร้าวฉานของคนในชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเพิ่มความเข้มข้นของการแยกตัวเป็นฝักฝ่าย มีการปรับเปลี่ยนและ

ขยายกลุ่มขัดแย้ง ซึ่งที่มิวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ไว้ก่อนการเลือกตั้งในประเด็นของสาเหตุของความขัดแย้งที่เพิ่มขึ้น โดยเกิดจากสองส่วนคือ 1) ความขัดแย้งจากการจัดการผลประโยชน์ ที่ไม่ลงตัว และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน 2) ความขัดแย้งส่วนบุคคล ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่ความขัดแย้งในระดับหมู่บ้าน โดยมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเป็นจำเลยของความขัดแย้งของชาวบ้านอีกทอดหนึ่ง

ความเข้มข้นเพิ่มขึ้นของความขัดแย้งหลังการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหลังวันที่ 25 กันยายน 2559 นั้นส่งผลให้ที่มิวิจัยต้องกลับมาวิเคราะห์สถานการณ์ และประเมินยุทธศาสตร์ที่จะสลายความขัดแย้งที่รุนแรงเพิ่มขึ้นพร้อมกันนี้ที่มิวิจัยยังได้มาปรึกษาเพื่อคัดเลือกผู้ที่จะรับหน้าที่ในการเขียนรายงานการวิจัย ซึ่งจะต้องมีการรายงานความก้าวหน้างานวิจัยอันเป็นขั้นตอนที่ต้องดำเนินการในระยะต้นปีนี้ ทั้งนี้ ที่ประชุมได้มีความเห็นร่วมกันสำหรับการได้มาซึ่งข้อมูลบางส่วน และเห็นชอบที่จะนำมาเสนอในโอกาสต่อไป ซึ่งจะมีการประชุมกันอีกครั้งภายในเดือนมกราคมนี้

ก่อนปิดการประชุม ได้มีการนัดแนะที่จะมีการประชุมอีกครั้ง เกี่ยวกับการร่วมกันคัดสรรข้อมูลสำหรับเขียนรายงานการวิจัย หรือเปรียบเทียบการคัดสรรวัตถุดิบสำหรับทำแกงหน่อไม้ที่หามาได้ และการสรุปข้อมูลอุปสรรค และลักษณะการการเข้าไปทาบตามฝักฝายขัดแย้งให้เข้ามาร่วมพูดคุยกันในเวทีรังสรรค์เสวนาที่จะเกิดขึ้นต่อไป และจะได้วิเคราะห์ว่าควรดำเนินการอย่างไร และร่วมตัดสินใจในรูปแบบของการจัดเวทีรังสรรค์เสวนาต่อไป

ผู้เข้าร่วม: ชาวบ้านและนักวิจัย จำนวนนักวิจัยมาร่วมไม่เกิน 20 คน

สถานที่ เวลาที่ทำกิจกรรม: ศาลาการเปรียญ วัดท่าลาด บ้านท่าลาด ต.ไฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม: ที่มิวิจัยได้เปรียบเทียบกระบวนการวิจัยที่จะต้องดำเนินการต่อไปโดยยกตัวอย่างการทำแกงหน่อไม้ ซึ่งต้องหาวัตถุดิบต่างๆที่จะมาประกอบเป็นแกงหน่อไม้ เช่นการหาหน่อไม้ ใบย่านาง ฝักแขยง ใบแมงลัก พริก ปลาร้า เป็นต้น ซึ่งในขณะนี้ทุกคนได้แสวงหาวัตถุดิบบางส่วนได้มาเป็นที่ยอมรับแล้ว แต่บางอย่างอาจจะยังไม่สมบูรณ์ซึ่งจำเป็นต้องมาวิเคราะห์และเลือกสรรเอาเฉพาะวัตถุดิบที่มีคุณภาพ ซึ่งก็เปรียบได้กับการประชุมเพื่อค้นหาข้อมูลต่างๆจากการจัดเวทีชุมชน ซึ่งได้ข้อมูลมาบ้างแล้วบางส่วน และจะได้มานำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อหาความสมบูรณ์ถูกต้องต่อไป ในขณะที่เดียวกันที่ประชุมยังได้เปรียบเทียบการหาวัตถุดิบ สำหรับทำแกงหน่อไม้ซึ่งวัตถุดิบที่สำคัญคือ หน่อไม้ ซึ่งยังไม่สามารถหามาได้ จำเป็นต้องช่วยกันหา ซึ่งแน่นอนหน่อไม้ป่านั้นย่อมมีขวกหนาม จะทำอย่างไรให้สามารถกำจัดขวกหนามนั้นได้และสามารถสับหน่อไม้ป่านั้นมาเป็นวัตถุดิบในการแกงหน่อไม้ต่อไป เช่นเดียวกับกระบวนการวิจัยซึ่งจะต้องจัดเวทีเปิดใจชาวบ้านในท่ามกลางความขัดแย้งที่รุนแรงของชาวบ้านซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญและมีความอ่อนไหวต่อความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านเป็นอย่างมากหลังจากที่ประชุมได้รับฟังการเปรียบเทียบกระบวนการดำเนินการวิจัยโดยเปรียบเทียบกับการทำแกงหน่อไม้ทำให้ชาวบ้านเข้าใจและวิเคราะห์กันต่อไปในการที่จะเชื่อมโยงฝักฝายขัดแย้งให้เข้ามาร่วมพูดคุยในลักษณะรังสรรค์เสวนาในเวทีเปิดใจชาวบ้านที่จะจัดให้มีขึ้น ทั้งนี้แม้ความขัดแย้งจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น แต่โอกาสที่จะเชิญชวนฝักฝายขัดแย้งให้เข้ามาร่วมพูดคุยนั้นยังพอมีอยู่ โดยในกลุ่มที่มิวิจัย บางท่านยังพอมีความสัมพันธ์ที่ดีอยู่บ้างได้อาสาที่จะเข้าไปทาบตามพูดคุยก่อนที่จะมีการเข้าร่วมเวทีรังสรรค์เสวนาหรือเวทีเปิดใจของของชาวบ้านท่าลาด

ข้อค้นพบ: ในที่ประชุมได้ยกตัวอย่างการทำงานวิจัยให้ชาวบ้านได้เข้าใจอย่างชัดเจนด้วยการเปรียบเทียบการทำแกงหน่อไม้ ซึ่งทำให้ทุกคนเข้าใจกระบวนการวิจัยที่จะต้องทำต่อไปได้อย่างชัดเจน โดยกระบวนการต่อไปที่ทีมวิจัยจะต้องดำเนินการนั้นก็คือ การเขียนรายงานวิจัยโดยเฉพาะรายงานความก้าวหน้า และการจัดเวทีเปิดใจชาวบ้าน ซึ่งการเขียนรายงานความก้าวหน้านั้น จะสร้างความกังวลไม่แพ้การจัดเวทีเปิดใจชาวบ้านพอสมควร เนื่องจากชาวบ้านยังไม่มีประสบการณ์เคยกับการเขียนรายงานการวิจัย อย่างไรก็ตามหัวหน้าโครงการวิจัยได้แจ้งว่าทาง สกว. จะจัดให้มีเวทีฝึกเขียนรายงานความก้าวหน้าให้ทีมวิจัยอีกครั้ง ซึ่งก็ช่วยให้ทีมวิจัยได้ผ่อนคลายลงไปบ้าง โดยหัวหน้าโครงการจักได้นำตัวอย่างให้ทีมวิจัยได้วิเคราะห์ให้เห็นแนวทางในการดำเนินการเขียน ทั้งนี้หัวหน้าโครงการได้ย้ำเน้นว่า จำเป็นที่นักวิจัยชาวบ้านต้องเขียนรายงานการวิจัยเอง เพราะเรามีความเข้าใจในสภาพปัญหาและบริบทของชุมชนของตนเองอย่างลึกซึ้งมากกว่าคนภายนอก ทั้งที่เป็นนักวิชาการอื่นๆ ซึ่งไม่ได้อยู่ในหมู่บ้าน แม้จะมีความเชี่ยวชาญในด้านการเขียนรายงานการวิจัย แต่การขาดความเข้าใจลึกซึ้งในบริบทพื้นที่ของชุมชน ย่อมทำให้การเขียนรายงานการวิจัยขาดความถูกต้องสมบูรณ์ และสร้างความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่แท้จริงที่จะนำมาเป็นองค์ความรู้เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยท้องถิ่นต่อไป

ภาพที่ 5 ภาพกิจกรรมประชุมย่อยทีมวิจัยท้องถิ่น

6. เวทีเติมเต็มทักษะการเขียนรายงานการวิจัย

วัตถุประสงค์: เพื่อเติมเต็มทักษะการเขียนรายงานการวิจัยรวมถึงร่วมวิเคราะห์ข้อมูลและทบทวนข้อมูลที่เก็บได้เพื่อมาจัดหมวดร้อยเรียงให้เป็นหมวดหมู่ และเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

วิธีดำเนินกิจกรรม: ทีมงานจาก สกว ฝ่ายท้องถิ่น โดยหัวหน้าโครงการได้เกริ่นสรุปข้อมูลที่ผ่านมาและกระบวนการเก็บข้อมูลเพื่อเป็นการทบทวนให้นักวิจัยได้ทบทวน ในช่วงเวลาประมาณ ๒ ชม ทีมนักวิจัยได้นัดกันลงมาระดมเติมเต็มข้อมูลบางส่วนที่ยังขาดหายไป ในส่วนของวิถีชีวิตของชาวบ้านในอดีต ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของชาวบ้าน รวมถึงกิจกรรมเชิงพุทธที่สมควรนำมาเป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับชุมชน

ผู้เข้าร่วม: ชาวบ้านและนักวิจัย จำนวนนักวิจัยมาร่วมไม่เกิน 20 คน ผู้ประสานงานจาก สกว.ฝ่ายท้องถิ่น 2 คน และผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สถานที่ เวลาที่ทำการกิจกรรม: ศาลาการเปรียญ วัดท่าลาด บ้านท่าลาด ต.ไฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2560

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม: ผลจากการร่วมเวทีในครั้งนี้ นักวิจัยได้ระดมข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านในอดีตแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนโดยใช้กิจกรรมประเพณีในชุมชนเป็นสื่อ โดยที่ประชุมได้กำหนดเอากิจกรรมวันสงกรานต์พร้อมสรุปทเรียน กิจกรรมครอบครัวสุขสันต์ พากันเข้าวัด กิจกรรมบุญบั้งไฟ และกิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้มาร่วมระดมและเรียบเรียงข้อมูล เกี่ยวกับ พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิต สาธารณูปโภค การเมืองการปกครอง ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย การศึกษา และการเกษตรรวมถึงปัจจัยเงื่อนไขต่างๆที่ส่งต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เช่นปัจจัยภายใน ไม่ว่าจะเป็นการเมืองในหมู่บ้าน วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป หนี้สิน ระบบการผลิตการทำการเกษตรเป็นต้น อีกทั้งปัจจัยภายนอกอันได้แก่ กองทุนต่างๆ หนี้สิน เทคโนโลยีสมัยใหม่ หน่วยงานต่างๆที่เข้ามา เงินกู้ยืมนอกระบบ นายทุนและการกว้านซื้อที่ดิน

ข้อค้นพบ: เนื่องจากวันนี้ มีอุปสรรคในเรื่องของเวลาของทีมประสานงานทั้งจาก มจร และทาง สกว ที่ต้องหาเวลาให้ตรงกัน ซึ่งตอนแรกกำหนดไว้ว่าจะจัดสองวัน แต่เนื่องด้วยทีมนักวิจัยติดธุระ จึงได้รวบจัดวันเดียว โดยในช่วงเช้าส่งผลให้นักวิจัยต้องมาระดมข้อมูลกันในช่วยกลางคืน

ภาพที่ 6 กิจกรรมเวทีเติมเต็มทักษะการเขียนรายงานการวิจัย

7.เวที คั้นข้อมูลชุมชน

วัตถุประสงค์: เพื่อให้ชาวบ้านได้มาร่วมรับรู้และตรวจสอบข้อมูลที่ทีมนักวิจัยได้เก็บไว้ในส่วนเบื้องต้น
ในรูปแบบนิตรรศการ

วิธีดำเนินกิจกรรม: ทีมวิจัยได้ร่วมกันสรุปข้อมูลสำคัญๆ ทั้งในด้านประวัติหมู่บ้าน ประเพณี วัฒนธรรม เศรษฐกิจชุมชน แล้วนำมาจัดเป็นป้ายนิตรรศการเพื่อนำไปติดตั้งเป็นนิตรรศการในงานประเพณี สงกรานต์ประจำหมู่บ้าน คือ ระหว่างวันที่ 13-15 เมษายน 2560 โดยชาวบ้านและนักวิจัยได้ช่วยกันจัด สถานที่ และนำป้ายนิตรรศการไปติดตั้งเพื่อให้ชาวบ้านทั่วไปที่ได้มาร่วมงานวันสงกรานต์ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวบ้าน ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมประเพณีวันสงกรานต์เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลเป็นเบื้องต้นหลังจากที่นักวิจัย ได้เก็บข้อมูลไว้เบื้องต้น

ผู้เข้าร่วม: ชาวบ้านท่าลาดจำนวน 100 คน

สถานที่ เวลาที่ทำกิจกรรม: ลานกิจกรรมวัดท่าลาดบ้านท่าลาด ต.ไสเหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม: มีชาวบ้านสนใจเข้ามาสอบถามโดยมีตัวแทนทีมวิจัยคอยสอบถามเก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นต่างๆ ในการนี้ได้มีชาวบ้านมาให้ข้อมูลเพิ่มเติมโดยเฉพาะข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งมีชาวบ้านที่เข้าใจเหตุการณ์และอยู่ในสถานการณ์ของประวัติศาสตร์หมู่บ้าน ได้มาขอให้ปรับแก้ให้ถูกต้อง

พร้อมทั้งกระจายข้อมูลดังกล่าวผ่านเฟสบุ๊คกรุ๊ปของชาวบ้านท่าลาด ให้พี่น้องลูกหลานชาวบ้านท่าลาดที่อาศัยอยู่ในต่างถิ่นได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านท่าลาดด้วยเช่นกัน

ข้อค้นพบ: ชาวบ้านได้มาดูและวิพากษ์วิจารณ์ในลักษณะของการย้ำเหตุการณ์ หรือย้ำข้อมูลด้วยการพูดคุยกันถึงเรื่องราวเหตุการณ์ในครั้งอดีต และยังมีชาวบ้านบางคนเห็นว่าข้อมูลผิดพลาดโดยเฉพาะเรื่องของ พ.ศ. ที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จมาพระราชทานผ้าห่มกันหนาวให้ชาวบ้าน ที่มิวิจัยได้บันทึกและนำไปปรับแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

ภาพที่ 7 กิจกรรมคืนข้อมูลชุมชน

กิจกรรมในระยะที่ 2 มีดังนี้

1. จัดกิจกรรมสร้างเสริมความสัมพันธ์ในชุมชนด้านการเกษตร, สังคม, ศาสนา ที่ชุมชนเลือกแล้วนำมาทดลองดำเนินการ 3 กิจกรรมหลัก
  - 1.1 ประเพณีสงกรานต์
  - 1.2 ประเพณีบุญบั้งไฟ
  - 1.3 ประเพณีทำนาวาน (ลกแขกเกี่ยวข้าว)
2. เวทีชาวบ้านสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนบนพื้นฐานพุทธธรรม
3. ประชุมทีมวิจัยสรุปทบทวนการดำเนินงานโครงการวิจัย
4. จัดเวทีชาวบ้านนำเสนอข้อมูลวิจัย
5. จัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านท่าลาด หมู่ที่ 9 ต.โฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร” เป็นการนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีในอดีตของชุมชนบ้านท่าลาด 2) เพื่อศึกษาพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน และปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และ 3) เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนบ้านท่าลาดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะตอบประเด็นปัญหาการวิจัยที่ว่า รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชนบ้านท่าลาดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร จึงมีการกำหนดประเด็นการศึกษาประเด็นศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านท่าลาดในอดีต ถึงปัจจุบัน รวมถึงสภาพปัญหาความต้องการ ศักยภาพและทุนทางสังคมของคนในชุมชน หมู่บ้านท่าลาด และสุดท้ายเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1.1 ข้อมูลประวัติศาสตร์ในมิติความสัมพันธ์ของชุมชนบ้านท่าลาด

เมื่อปี พ.ศ.2424 ได้อพยพมาจากบ้านพลเมือง หมากทัน อ.ม่วงสามสิบ จ.อุบลราชธานี มีพ่อใหญ่ลาด บุตรเพ็ง พ่อใหญ่เข้ บุตรเพ็ง พ่อใหญ่หอม เหวะวัน พ่อใหญ่สม มณีนพ เริ่มแรกมาพักอยู่บ้านดอนตาล ส่วนหนึ่งไปอยู่บ้านสร้างแป้น อ.สว่างแดนดิน แล้วอพยพมาอยู่บ้านดอนหวายอีกกลุ่มหนึ่ง และอีกกลุ่มหนึ่งได้เดินทางมาจากบ้านสงยาง อ.กมลาไสย จ.กาฬสินธุ์ มีพ่อใหญ่ทา เซษฐสุราษฎร์ พ่อใหญ่โว นาใจคง ได้มาพักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องตามหมู่บ้านต่างๆ แล้วเห็นว่าทำเลดีเป็นที่สัตว์ต่างๆเช่นเสือ ช้าง วัว ควาย และสัตว์ป่าทั้งหลายมาอนที่เนินสูงจากพื้นราบ ประมาณ 1.50 เมตร อยู่ใกล้ลำห้วย ปัจจุบันเรียกว่า “ห้วยบ่อ” เหมาะสำหรับการตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน ทำไร่ ทำสวน ทำนา เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ ดังคำที่โบราณเปรียบเปรยไว้ว่า “ห้วยป่าเฮ็ดก่อนเส้า เขาเก่าใส่ผ่นมอน” หมายถึงความอุดมสมบูรณ์ทั้งข้าวปลาอาหาร ปลาตัวใหญ่ ขนาดหัวปลาทำเป็นที่รองตั้งหม้อข้าว ข้าวเปลือกเมื่อปีที่แล้วกินไม่หมดต้องนำไปใส่ส่วนมอนทำเป็นปุ๋ย ก็เลยตั้งหลักปักฐานเป็นที่ทำมาหากิน โดยสร้างที่พักอยู่ที่เนินมีต้นมะม่วงต้นใหญ่เป็นสัญลักษณ์ของเนินต่อมามีคนเรียกชื่อบ้านว่า “บ้านดอนม่วง” เริ่มแรกที่มีอยู่ ประมาณ 10 ครอบครัว ต่อมาเกิดโรคระบาดมีผู้คนล้มตายมากผิดปกติจึงอพยพที่อยู่ไปทางทิศตะวันออกใกล้หนองมีดินเป็นสีแดงจึงเรียกว่า หนองฝั่งแดง จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านฝั่งแดง” จนถึงปัจจุบัน ตั้งรกรากในขณะนั้นมีพ่อใหญ่ขำ มณีนพ พ่อใหญ่โว นาใจคง พ่อใหญ่เข้ บุตรเพ็ง พ่อใหญ่สม มณีนพ ได้หาจับจองที่ดินทำกินซึ่งบางส่วนก็ยังมาทำกินที่บ้านดอนม่วงเหมือนเคย จึงเริ่มมีผู้คนบางส่วนมานอนประจำอยู่ที่นา เมื่อมีผู้คนเห็นว่าการที่มานอนประจำอยู่ที่นาเป็นการสะดวกสบายง่ายต่อการทำไร่ทำนา ก็เลยชักชวนกันมาอยู่ตั้งหมู่บ้านขึ้นอีกครั้ง โดยมีพ่อใหญ่หอม เหวะวัน(เป็นแกนนำ) ผู้ใหญ่ลั้ง บุตรเพ็ง พ่อใหญ่ทา เซษฐสุราษฎร์ ได้พากันไปชักชวนพ่อใหญ่ลุน บุตรเพ็ง พ่อใหญ่หอม มณีนพ ที่มีที่นาอยู่ใกล้เข้ามาร่วมกันอยู่ ทำให้มีหลายครอบครัว โดยพ่อใหญ่ลั้งรับปากว่าจะยกที่ปลูกบ้านคนละไร่ เมื่อมีหลายครอบครัวจึงตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ว่า “บ้านท่าลาด” โดยนำชื่อของพ่อใหญ่ทา เซษฐสุราษฎร์ และพ่อลาด บุตรเพ็ง ซึ่งเป็นผู้ที่มาตั้งรกรากแต่ครั้งก่อนเพื่อเป็นเกียรติให้แก่พ่อใหญ่ทา และพ่อใหญ่ลาด ประกอบกับ

ลักษณะของพื้นที่เป็นเนินและลาดลงไปถึงลำห้วยต่อมาคำว่า “ทาลาด” จึงเพี้ยนเป็นคำว่า “ท่าลาด” จนถึงปัจจุบัน และในปี พ.ศ.2482 ทางกรมได้แต่งตั้งให้นายทอง มณีนพ เป็นผู้ใหญ่บ้านท่าลาด คนที่ 1

จากข้อมูลประวัติ พบว่าชาวบ้านท่าลาด ที่อพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานีนั้น เป็นกลุ่มเครือญาติที่มีความผูกพันกันอยู่แล้ว และมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการตัดสินใจย้ายถิ่นฐานจากบ้านหมากทัน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี เดินทางหลายวันกว่าจะมาถึงพื้นที่หมู่บ้านท่าลาดซึ่งเป็นปลายทางแห่งการย้ายถิ่นฐาน ความผูกพันที่ฝังแน่นในรูปแบบเครือญาติ และการร่วมสุขความทุกข์ร้อนแรมในระหว่างการเดินทางมาด้วยกัน ดังที่นายบุษดี วิถีชัย กล่าวไว้ว่า “อีแม่เพิ่นเล่าให้ฟังว่าแต่ก่อนอยู่บ้านหมากทัน ม่วงสามสิบ เมืองอุบล ได้พากันอพยพ มาเมืองหนองหาร เพราะว่ามีข่าวลือกันว่าเมืองหนองหารอุดมสมบูรณ์ เพิ่นกะตอนเอาวัวควายเทียมเก็น ยางแฉ่ นั่งเกวียนแฉ่สลับไป คำไหนนอนนั้น ดั่งไฟล้อมวัวเพื่อป้องกันไม่ให้เสือมากินวัวควาย”

ความสัมพันธ์ในระหว่างเริ่มสร้างหมู่บ้านใหม่ๆ จะเห็นได้จากการแจกที่ดินทำกินให้กับผู้ที่ย้ายกลับมาอยู่บ้านท่าลาดอีกครั้งของพ่อใหญ่หลังรับปากว่าจะยกที่ปลูกบ้านคนละไร่แก่ผู้ที่ย้ายกลับมาอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านท่าลาดอีกครั้ง แสดงให้เห็นถึงความใจกว้างเอื้อเฟื้อ รักความเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในสังคมชาวบ้านท่าลาดในยุคเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน

จึงเห็นได้ว่าในหมู่บ้านจะมีแกนนำชาวบ้านหรืออาจจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน มีความกล้าหาญในการทดลองกลับมาทำนาในที่ที่เคยเป็นโรครະบาด เมื่อเห็นว่าโรครະบาดนั้นหายไปหมดแล้ว โดยการพิสูจน์ด้วยการมาทดลองมาปลูกกระท่อบในพื้นที่ที่เคยเป็นโรครະบาด และแสดงให้เห็นชาวบ้านอื่นๆ ได้มั่นใจว่าโรครະบาดนั้นได้หายไปแล้ว พร้อมเชิญชวนให้ชาวบ้านย้ายกลับมาอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านท่าลาดอีกครั้ง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญ และมีความมีเมตตา มีความรักพี่น้องไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ซึ่งแสดงออกจากการจากที่ปลูกเรือน 1 ไร่ เพื่อเชิญชวนชาวบ้านคนอื่นๆ ให้กลับมาอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านท่าลาดอีกครั้ง

เมื่อมีชาวบ้านย้ายกลับมาอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้นจะกลายเป็นหมู่บ้านอีกครั้งก็มีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านคือนายทอง มณีนพ เป็นผู้ใหญ่บ้านท่าลาด คนที่ 1 หลังจากความพร้อมของชาวบ้านในการอยู่ร่วมกันในกลุ่มใหญ่ และมีผู้นำหมู่บ้านเป็นที่เรียบร้อยซึ่งทำให้ชาวบ้านมีทิศทางในการพัฒนาหมู่บ้านต่อไป นอกจากนั้นชาวบ้านท่าลาดยังต้องการมีที่พึ่งทางใจ มีพื้นที่ในการประกอบคุณงามความดีด้านจิตใจ จึงได้ร่วมแรงร่วมใจกันก่อสร้างวัดขึ้น ในปีพุทธศักราช 2483 ซึ่งสมัยก่อนการก่อสร้างต้องใช้แรงคนในการมาตัดไม้เลื้อยไม้ ทำโครงสร้างกุฏิและศาลาวัด ชาวบ้านท่าลาดทุกคนต่างออกมาช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ด้วยความสนุกสนานและอิมเอิบใจ เพราะทุกคนถือว่าเป็นการทำบุญ และจะมีสถานที่ในการทำบุญทำกุศลในทางพระพุทธศาสนาต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพลังแห่งความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และความรักความสามัคคีของชาวบ้านท่าลาดในอดีต

นอกจากความสามัคคีในการสร้างพื้นที่ทางจิตวิญญาณแล้ว ชาวบ้านท่าลาดยังมีการร่วมแรงร่วมใจกันในการสร้างฝายน้ำล้น เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง

1.2 วัฒนธรรม ประเพณีในมิติความสัมพันธ์ของชุมชนบ้านท่าลาด

ชาวบ้านท่าลาดในอดีตยังมีอิทธิพลของความเชื่อดั้งเดิมตกทอดมาจากบรรพบุรุษมีความเชื่อในสิ่งที่เคยเห็นคุณเห็นโทษมาแล้ว เช่น บิดา-มารดา-บรรพบุรุษ-วีรบุรุษ ผู้ที่ล่วงลับตายเป็นผีไปแล้ว (ไม่ใช่ผีหลอก) ได้รับการยกย่องเชิดชูบูชามากจนมีการเซ่นไหว้บวงสรวงกันหลายระดับ ดังจะเห็นได้จากการเคารพกราบไหว้เจ้าปู่ ซึ่งชาวบ้านท่าลาด บ้านฝั่งแดง และบ้านสงเปือย ถือว่าเป็นผู้ที่คอยปกป้องรักษาลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข และคอยดูแลข้าวกล้าน้ำฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล ซึ่งเจ้าปู่นี้ได้รับการอัญเชิญมาจากบ้านหมากทัน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีความอุ่นใจในการเดินทางอพยพจากอุบลราชธานี มายังจังหวัดสกลนครในการ

ดูแลความปลอดภัยในระหว่างการเดินทาง ดังนั้นชาวบ้านจึงมีความเชื่อและเคารพกราบไหว้บูชาเจ้าปู่ ซึ่งจะมีวันไหว้เจ้าปู่ ในช่วงปีใหม่ และมีการจัดบั้งไฟถวายเจ้าปู่ ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวบ้านท่าลาด ชาวบ้านฝั่งแดง และชาวบ้านสงเปือยซึ่งเป็นบ้านที่เมืองน้องที่มีความเคารพต่อเจ้าปู่องค์เดียวกัน

ดังนั้นเจ้าปู่ถือเป็นจุดรวมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เพราะถือว่าทุกคนคือลูกเจ้าปู่ ต้องมีความรักใคร่กลมเกลียวสามัคคีกัน และต้องเป็นผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณต่อเจ้าปู่เพราะเจ้าปู่คอยปกป้องรักษาลูกหลานอยู่ตลอดเวลา กิจกรรมบูชาเจ้าปู่เจ้าตาในช่วงเดือนมิถุนายน จึงเป็นกิจกรรมหลอมรวมให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงความเป็นลูกหลานของเจ้าปู่เจ้าตาองค์เดียวกัน

ภาพที่ การรำบูชาถวายเจ้าปู่เจ้าตาของ3หมู่บ้านในกิจกรรมวันไหว้เจ้าปู่เดือนมิถุนายน

นอกเหนือจากเจ้าปู่ซึ่งเป็นที่เคารพกราบไหว้และมีอิทธิพลต่อความเชื่อและวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของชาวบ้านท่าลาดแล้ว พระพุทธศาสนาก็มีบทบาทต่อวัฒนธรรมความศรัทธา และแนวทางในการปฏิบัติ เช่น การทำบุญให้ทาน การเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตในวันพระ การลักขโมย การผิดลูกผิดเมียผู้อื่น ก็ว่าเป็นบาปจะต้องตกนรกหมกไหม้ ทำให้คนมีส่วนกลัวไม่กล้าประพฤติ การทำความดีเช่นการทำงานเพื่อสังคมส่วนรวม การบริจาคทาน เสียสละ หรือช่วยเหลือผู้ประสบเคราะห์กรรมจะได้บุญหรือได้ขึ้นสวรรค์เหล่านี้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสร้างกตึกาหรือกรอบคอบคุมความประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคมขึ้นอีกมากมายในรูปแบบต่างๆกัน อันได้แก่ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือข้อวัณข้อห้ามนานาชนิด

อิทธิพลของพระพุทธศาสนาส่งผลต่อวิถีปฏิบัติที่เป็นปกติของชาวบ้านท่าลาด ชาวบ้านให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติ 3 ประการคือ ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งชาวบ้านจะได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระสงฆ์ในรูปแบบการเทศนาตามคัมภีร์ไบเบิลในช่วงบุญวันสำคัญทางศาสนา วันออกพรรษา วันงานบุญเวสสันดร ซึ่งจะมีการทำบุญฟังเทศน์ประจำปีของชาวบ้าน เนื้อหาของการเทศน์ก็จะเกี่ยวเนื่องกับทาน ศีล ภาวนา โดยเฉพาะเรื่องทาน และศีล ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย และพยายามถือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและพร่ำสอนบอกต่อให้ลูกหลานได้ถือปฏิบัติกันสืบมา การถูกอบรมสั่งสอนด้วยหลัก ทาน ศีล ภาวนา ของพระพุทธศาสนา ส่งผลต่อวัฒนธรรมการเอื้อเฟื้อแบ่งปัน ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของข้าวปลาอาหาร ซึ่งบ้านท่าลาดมีแหล่งน้ำซึ่งเรียกว่าห้วยปลาหาง และมีปลาชุกชุม การหาปลาก็หาในลักษณะพอกินพอแจก ไม่ต้องหามามากมายเพื่อค้าขายเหมือนในปัจจุบัน

“อีแม่เพิ่นไปตีกะดั่งได้ปลามาเต็มช่อง เวลาถามเพิ่นว่าได้หลายบ่ เพิ่นก็ลืบอกว่ พอได้อยู่ได้กิน อยู่มาๆมาเอาไปกินมาแบ่งไปเฮ็ดกิน”¹

ในขณะที่ชาวบ้านท่าลาดสมัยก่อน เป็นคนมีความจริงใจต่อกันไม่โกหกกัน เช่นพ่อใหญ่ลั้งรับปากว่าจะยกที่ปลูกบ้านคนละไร่สำหรับผู้ที่ย้ายกลับเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านท่าลาดอีกครั้ง พ่อใหญ่ก็ทำจริงพร้อมทั้งช่วยปลูกบ้านให้กับผู้ที่ย้ายเข้ามาด้วย และอีกกรณีหนึ่งที่บ่งชี้ให้เห็นถึงการนำหลักของศีล 5 ในการไม่ลักขโมยของคนอื่น ในข้อนี้ชาวบ้านถือเป็นเรื่องสำคัญ การลักขโมยจึงไม่มีในหมู่บ้าน ทุกคนอยู่กันอย่างไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความสบายใจต่อเพื่อนบ้าน ไม่มีประเด็นทะเลาะเบาะแว้งกันในประเด็นของการลักขโมย

“สมัยก่อนบ่มีดอกการลักขโมย ยกตัวอย่างเลี้ยงวัวเลี้ยงควายนี๋ ตอนเช้าปล๋อยมันออกจากคอกให้มันไปหากินเองบ่ต้องไปเลี้ยงไปตามมันบ่ต้องย่านว่าลิมมีคนมาลักวัวควายไป ค่ำมาแลงมาวัวควายมันกะลียงกับมาคอกมันเอง”²

“สมัยก่อนเพิ่นมีป่เกลือ ไผอยากเฮ็ดกะไปเฮ็ดได้เลยไปกวาดซี้ทาแล้วก็กองไว้ แค่ว่าเครื่องหมายไว้ว่า เป็นของใคร จะไม่มีการขโมยกองซี้ทาของคนอื่น”³

“สมัยก่อนบ่มีดอก กิกๆกักๆ ผัวไผเมียมันทอนันละ ยกวันพวกผัวตายเมียตายกะจั่งไปหาจับกันผู้ที่ได้เป็นหม้าย เพราะฉะนั้นคนสมัยก่อนลื้อซื่อสัตย์ต่อกันไม่นอกใจกัน”

จากคำสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าชาวบ้านท่าลาดมีชีวิตที่เป็นปกติสุขไม่มีความเดือนร้อนในการใช้ชีวิต สภาพแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับการนำหลักทาน ศีล ภาวนา มาเป็นข้อวัตรปฏิบัติ ซึ่งส่งผลให้ทุกคนในหมู่บ้านมีวิถีชีวิตอย่างปกติสุขไม่มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจหรือเบียดบังรังแกซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันกลับมีความเอื้อเฟื้อแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วิถีชีวิตของชาวบ้านท่าลาดในอดีตจึงมีส่งผลต่อการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นอย่างมาก

นอกเหนือจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ชาวบ้านท่าลาดยังมีวัฒนธรรมที่นับถือกันมาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว จนถือเป็นฮีตเป็นคองต้องปฏิบัติสืบกันมาจนเป็นประเพณีที่รู้จักกันดี และพูดจนติด ปากว่า "ฮีตสิบสองคองสิบสี่" เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมคติความเชื่อวิถีปฏิบัติที่หลากหลายแต่ละฤดู เดือน จะมีพิธีปฏิบัติกิจกรรมตามความเชื่อหลากหลาย ชาวอีสานจะรู้จักดีคือ "ฮีตสิบสองคองสิบสี่" อันได้แก่ เดือนอ้าย (ฮีตบุญเข้ากรรม), เดือนยี่ (ฮีตบุญคุณลาน), เดือนสาม (ฮีตบุญข้าวจี่), เดือนสี่ (ฮีตบุญเผาสุ หรือ บุญมหาชาติ), เดือนห้า (ฮีตบุญสงกรานต์), เดือนหก (ฮีตบุญบั้งไฟ), เดือนเจ็ด (ฮีตบุญซำฮะ), เดือนแปด (ฮีตบุญเข้าพรรษา), เดือนเก้า (ฮีตบุญข้าวประดับดิน), เดือนสิบ (ฮีตบุญข้าวสาก), เดือนสิบเอ็ด (ฮีตบุญออกพรรษา), เดือนสิบสอง (ฮีตบุญกฐิน)

โดยสามารถแบ่งจุดมุ่งหมายของฮีตได้ชัดเจน คือบุญเกี่ยวกับพระสงฆ์โดยตรง บุญลักษณะนี้มี 6 บุญ บุญเข้ากรรม บุญข้าวจี่ บุญเผาสุ บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษาและบุญกฐิน บุญเกี่ยวกับการทำมาหากิน เกี่ยวกับการขอพรหรือบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ลดบันดาลความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติเช่นฟ้าฝน ข้าวปลาอาหาร มีบุญคุณลานและบุญบั้งไฟ บุญเกี่ยวกับขวัญกำลังใจการดำรงอาชีพ เกี่ยวข้องกับความเชื่อที่ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะอำนวยความสุข สวัสดิภาพมี บุญสงกรานต์และบุญซำฮะ บุญเกี่ยวกับความกตัญญู ซึ่งจะเน้นเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศเป็นสำคัญ คือ บุญข้าวประดับดินและบุญข้าวสาก

1 สัมภาษณ์นายบุญดี วิถีชัย

2 สัมภาษณ์พ่อใหญ่อุทิน เหวะวัน

3 สัมภาษณ์นายบุญดี วิถีชัย

คองสิบสี่ หมายถึง แนวทางปฏิบัติวิถีทางที่ดีที่นักปราชญ์บรรพบุรุษชาวอีสานวางไว้ เพื่อให้ผู้ปกครองนำไปเป็นแนวทางในการปกครอง พ่อแม่นำไปสอนลูกปู่ย่าตายายนำไปสอนหลาน พระนำไปสอนพุทธศาสนิกชนและประชาชนเพื่อนำไปปฏิบัติ คองสิบสี่ เป็นแนวแบบแผนประเพณีปฏิบัติของบุคคลกลุ่มต่างๆที่ให้ผู้คนต้องปฏิบัติตามจึงทำให้สังคมอีสานมีความสุขสงบ ร่มเย็นตลอดมา แนวทางปฏิบัติมีทั้งหมด 14 ข้อ ดังนี้

คอง 1 ผลผลิตได้ให้เอาไปทานก่อน(เอาไปทำบุญที่วัด)

คอง 2 ล้อมรั้วบ้าน บ้านหมายถึง หมู่บ้าน ไม่ใช่เรือน ล้อมรั้วบ้าน หมายถึง ความสามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียว ล้อมไว้หมดบ้าน(หมู่บ้าน) ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่

คอง 3 ล้างตีนแล้วจึงขึ้นเรือน

คอง 4 ตาสั่งเจ้าอย่าได้โลภโมโห ให้อยู่ในปัจจัยสี่ ให้พอดีอย่าโลภ

คอง 5 สมมา ผัวเมียวันศีลห้า เหมือนที่พระผู้น้อยไปขอขมาพระผู้ใหญ่ คือการขมาโทษกันและกันระหว่างผัวเมียลูก

คอง 6 สมมาก่อนเส้า ผิงไฟให้ขอโทษ ไฟเปรียบเสมือนสิ่งบริสุทธิ์

คอง 7 ทำสะอาดเรียบร้อยแล้วจึงเข้าปอนนอน

คอง 8 ลูกแต่เข้าเตรียมตักบาตรจังหัน

คอง 9 ยามพระสงฆ์มา อย่าเหยียบเงาให้เว้นหนี

คอง 10 ของทานนั้นอย่าเป็นเดนหรือเศษ

คอง 11 ให้เจ้าเก็บดอกไม้ท่ลาและเทียนธูป ไปฟังธรรมทุกเช้าค่ำ ยามพระเจ้าเข้ากรรม

คอง 12 อย่าร่วมเพศเมื่อวันศีล วันสำคัญให้หลีกเลี่ยง

คอง 13 ฮอดเดือนทำให้สมมาพ่อแม่ ทั้งเฒ่าแก่เพื่อนบ้าน มารฮ้ายสิหลีกไกล

คอง 14 ให้สมมาหมู่เทวดา ให้ครัวเรือนสูงเฮียงเหลืองเลื่อม ใผ่ผู้ทำตนได้ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ บุญหากมีมากล้นเพราะฮีตคอง

ฮีตสิบสอง เป็นหลักปฏิบัติของคนในชุมชนที่ต้องออกมาร่วมแรงร่วมใจกันจัดกิจกรรมประเพณีตามฮีตสิบสอง ถือเป็นกิจกรรมส่วนร่วม ซึ่งเป็นพื้นที่สร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนบ้านท่าลาด การได้ออกมาช่วยเตรียมการเตรียมงาน มาช่วยจัดกิจกรรมในงานต่างๆของฮีตสิบสอง เป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจช่วยเหลือ และความสามัคคีของคนในชุมชน ได้มีการช่วยเหลือกันในกิจการงานต่างๆภายในงาน ส่งผลต่อความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชนผ่านประเพณีฮีตสิบสอง ในขณะที่คอง14 เป็นแนวปฏิบัติเพื่อเป็นความสุขความเจริญต่อตัวบุคคลที่นำไปปฏิบัติ ซึ่งแต่ละครัวเรือนก็จะพำร้าสอนและนำหลักคอง14 นี้ไปปฏิบัติภายในครอบครัวตนเอง ดังนั้นคอง 14 จึงเป็นหลักปฏิบัติเพื่อสร้างความสัมพันธ์กันภายในครอบครัว ซึ่งย่อมส่งผลดีต่อคนอื่นๆหรือครอบครัวอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียงด้วยเช่นกัน

จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรม ประเพณีในมิติความสัมพันธ์ของชุมชนบ้านท่าลาด มีหลักคิดหรือแนวยึดปฏิบัติอยู่ 3 อย่างคือ ๑) ความเชื่อแบบดั้งเดิม อันได้แก่ความเชื่อต่อเจ้าปู่เจ้าตา ๒)ความเคารพศรัทธาต่อหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา และ ๓) หลักปฏิบัติอันเป็นธรรมเนียมนิยมที่ถือปฏิบัติมาจากอดีตอันได้แก่ฮีต12คอง14 ซึ่งทั้งสามส่วนนี้เป็นจุดหลอมรวมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนบ้านท่าลาดในอดีต ดังจะเห็นได้จากกรยึดถือความเชื่อและการให้ความเคารพต่อเจ้าปู่เจ้าตาโดยพร้อมเพียงกันถือเป็นความเท่าเทียมกันทางความเชื่อความคิดไม่มีการแปลกแยกแตกต่าง ซึ่งทำให้ทุกคนมีความเหมือนกันในเชิงความคิดด้านความเชื่อเมื่อมีความเหมือนกันทางความเชื่อ ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจึงเกิดขึ้น และช่วยหล่อหลอมให้เป็น

ความสามัคคีมีความผูกพันกันมีความรู้สึกเป็นพี่น้องกัน ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์อันดีต่อกันของชาวบ้านผ่านจุดหลอมรวมความเป็นหนึ่งเดียวคือความเป็นลูกหลาน เจ้าปู่เจ้าตาองค์เดียวกัน

การมีชีวิตที่เป็นปกติสุขผ่านการนำหลักทางพระพุทธศาสนาถือปฏิบัติ โดยเฉพาะนำหลัก ทาน ศีล ภาวนา มาเป็นแนวปฏิบัติของคนในหมู่บ้านท่าลาด กอปร กับสภาพแวดล้อมที่ดีมีความอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้การใช้ชีวิตเป็นปกติ ไม่มีการเบียดบังรังแกซึ่งกันและกัน ไม่มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งซึ่งกันและกัน ในทางตรงกันข้ามกลับมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีเมตตาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาจึงช่วยให้ชาวบ้านในอดีตมีชีวิตที่เป็นปกติ เมื่อชีวิตเป็นปกติสุข ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจึงเป็นลักษณะของความสามัคคีซึ่งบวกมากขึ้น

ในขณะที่ฮีต12 คอง 14 ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติ ทั้งในรูปแบบส่วนรวมและส่วนตน ฮีต12 นั้นเป็นประเพณีเป็นพื้นที่ให้ชาวบ้านท่าลาดได้ออกมาแสดงน้ำใจไมตรีต่อกัน ในการช่วยเหลือกันขับเคลื่อนกิจกรรมประเพณีตามฮีต12 การมีหลักปฏิบัติที่เรียกว่าฮีต12 จึงเป็นโอกาสที่จะช่วยให้ชาวบ้านได้มาแสดงความมีน้ำใจต่อกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นการช่วยสร้างความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ข้อปฏิบัติในส่วนของ คอง14 นั้น ถือเป็นการให้ความสำคัญภายในครัวเรือน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในครัวเรือนซึ่งแสดงให้เห็นถึงในอดีตชาวบ้านก็ให้ความสำคัญของหน่วยครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่สำคัญหากครอบครัวมีความสุขมีความรักใคร่สามัคคีกันภายในครอบครัว ก็ย่อมส่งผลดีต่อสังคมในระดับที่กว้างออกไป ดังนั้น คอง14 จึงเป็นเหมือนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในครัวเรือนซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งในการต่อยอดความสัมพันธ์ที่ดีในระดับชุมชนต่อไป

2. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในอดีต - ปัจจุบัน

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลของพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชนอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นภาพรวมของเหตุการณ์ที่สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านท่าลาด ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของชุมชนในมิติต่างๆ โดยเฉพาะในส่วนของความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ดังข้อมูลในตารางที่ 4.1

พ.ศ.	เหตุการณ์	พัฒนาการและผลกระทบเชิงความสัมพันธ์
2424	เริ่มมีการตั้งหมู่บ้าน	- ชาวบ้านได้ย้ายถิ่นฐานโดยอาศัยการเดินทางเท้าและเกวียน มาตั้งหมู่บ้านโดยตั้งชื่อหมู่บ้านในช่วงแรกว่าบ้านโนนม่วง ต่อมาเกิดโรคระบาด ชาวบ้านจึงย้ายไปตั้งบ้านใหม่ซึ่งนั่นก็คือบ้านฝั่งแดงใน - ต่อมาเริ่มมีชาวบ้านหลายคนได้ออกมาอยู่เพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นการย้ายกลับมาอีกครั้ง โดยได้ตั้งชื่อว่าบ้านท่าลาด ซึ่งมีนายทอง มณีนิพ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้านท่าลาดต่อมา เมื่อมีผู้ใหญ่บ้านแล้วการเริ่มต้นพัฒนาหมู่บ้านก็เริ่มขึ้นด้วยการร่วมแรงร่วมใจกันสร้างศาลา และกุฏิสำหรับนิมนต์พระสงฆ์มาจำพรรษาในวัดประจำหมู่บ้าน รวมถึงมีการสร้างฝายน้ำล้นเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง
2483	ชื่อว่า “วัดท่าลาด”	-เมื่อสร้างวัดเสร็จสิ้นชาวบ้านจึงได้ตั้งชื่อวัดว่า “วัดท่าลาด” แล้วต่อมาเปลี่ยนชื่อวัดเป็นวัดหอมศรีธาตุธรรม
2524	อำเภอเคลื่อนที่มาทำบัตรบัตรประชาชนในหมู่บ้าน	เจ้าหน้าที่ประจำอำเภอพังโคนได้จัดกิจกรรมเคลื่อนที่มาทำบัตรประชาชนในหมู่บ้าน พร้อมกันนี้ สมเด็จพระบรมราชชนนี หรือสมเด็จพระย่า ได้เสด็จมาผ่านมาแจกผ้าห่มกันหนาว โดยไม่ได้แจ้งให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้า ซึ่งเป็นช่วงที่พ่อใหญ่เขียนเป็นดำรงวาระเป็นผู้ใหญ่บ้านท่าลาด และในช่วงนี้มี

		อาสาสมัครมาสอนหนังสือชาวบ้าน และทางการได้จัดให้มีโครงการปั้นโอ่งแดงใหญ่เพื่อเก็บน้ำฝน และมีการรณรงค์ให้มีการทำหมันชายเพื่อแลกกับโอ่งแดง
2510	ก่อตั้งโรงเรียนบ้านท่าลาด	ก่อตั้งโรงเรียนบ้านท่าลาด อย่างเป็นทางการ ซึ่งก่อนหน้านี้ โรงเรียนทำการเรียนการสอนอยู่ ณ ศาลาการเปรียญวัดท่าลาด จึงเป็นการย้ายสถานที่ไปทำการสอนที่โรงเรียนอย่างเป็นทางการ ในการก่อสร้างโรงเรียน ได้มีชาวบ้านไปช่วยการก่อสร้างอาคารเรียนของโรงเรียนด้วย
2530	สร้างศาลาสำรองพันธุ์ข้าวโครงการข้าวนาบ้านน้ำฝนในเขตชนบทยากจน	มีนโยบายจากทางราชการในการสร้างศาลาสำรองพันธุ์ข้าวโครงการข้าวนาบ้านน้ำฝนในเขตชนบทยากจน เพื่อเก็บพันธุ์ข้าวไว้ให้ชาวบ้านได้นำไปเป็นเมล็ดพันธุ์ในการเพาะปลูกในฤดูทำนา
2532	เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5	มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5 คือนายเฉลียว สุดตา ซึ่งสาเหตุที่ชาวบ้านเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านเพราะถือว่าเป็นคนมีการศึกษา(จบ ม.๖) และยังมีความเป็นสายเลือดเดียวกันกับอดีตผู้ใหญ่บุญจันทร์ สุดตา ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านที่ชาวบ้านท่าลาดเคารพนับถือ
2533	จัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด และมีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชน	มีการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด และมีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนรุ่นแรก ซึ่งทั้งสองอย่างเป็นนโยบายที่ทางภาครัฐได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ดำเนินการ
2535	ก่อตั้งกลุ่มสตรีและเริ่มโครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตผ่านหมู่บ้าน	และเริ่มมีโครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตผ่านหมู่บ้าน
2538	สร้างกุฏิไม้ 1 หลัง สร้างโรงครัววัดท่าลาด	เนื่องจากแต่ก่อนมีกุฏิสงฆ์เพียงหลังเดียวไม่เพียงพอต่อผู้ที่ประสงค์จะบวชจำพรรษา ชาวบ้านพร้อมพระสงฆ์จึงมีมติให้สร้างกุฏิไม้ขึ้นอีก1หลัง และดำเนินการสร้างโรงครัวเพื่อให้มีพื้นที่ในการประกอบอาหารในงานบุญต่างๆ
2540		พ.ศ. 2540 มีการจัดตั้งกลุ่มจักสาน
		พ.ศ. 2542 เริ่มมีถนนคอนกรีตเข้ามาในหมู่บ้าน พ.ศ. 2542 สร้างกำแพงวัดปีแรก พ.ศ. 2543 ต่อเติมกำแพงวัด สร้างหอไตรปิฎก สร้างกุฏิ 2 หลัง พ.ศ. 2544 ปลูกป่าในวัดโดยนำพันธุ์ไม้ที่เป็นไม้ในท้องถิ่นเช่น ไม้แดง ต้นจิก ต้นรัง ต้นยางเป็นต้นปลูกไว้ในบริเวณวัดเพื่อสร้างความร่มรื่นภายในวัดท่าลาด

2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน อดีต – ปัจจุบัน

หมู่บ้านท่าลาดเริ่มมีการตั้งหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2424 ชาวบ้านท่าลาดแต่เดิมก่อนที่จะมาตั้งถิ่นฐาน ณ บ้านท่าลาดแห่งนี้ พื้นเพดั้งเดิมของชาวบ้านท่าลาดนั้นเป็นคนจังหวัดอุบลราชธานี ในสมัยนั้นชาวบ้านได้ย้ายถิ่นฐานโดยอาศัยการเดินทางเท้าและเกวียน มาตั้งหมู่บ้านโดยตั้งชื่อหมู่บ้านในช่วงแรกว่าบ้านโนนม่วง เพราะว่าพื้นที่นั้นเป็นเนินและมีต้นมะม่วงอยู่ ต่อมาเกิดโรคระบาด ชาวบ้านจึงย้ายไปตั้งบ้านใหม่ซึ่งนั่นก็คือบ้านฝั่งแดงในปัจจุบัน ในช่วงที่อยู่ในหมู่บ้านฝั่งแดง ก็มีชาวบ้านบางส่วนที่มีที่นาอยู่ในพื้นที่บ้านโนนม่วง ได้ออกมาปลูกกระต๊อบ ทำนา

ต่อมาเริ่มมีชาวบ้านหลายคนได้ออกมาอยู่เพิ่มมากขึ้นซึ่งเป็นการย้ายกลับมาอีกครั้ง โดยได้ตั้งชื่อว่าบ้านท่าลาด ซึ่งมีนายทอง มณีนพ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของหมู่บ้านท่าลาดต่อมา ช่วงแรกเริ่มของการสร้างบ้าน หลังจากรวมกลุ่มชาวบ้านได้แล้ว ชาวบ้านก็มีการเริ่มก่อสร้างศาลา กุฏิ สร้างฝายน้ำล้น

พ.ศ. 2483 การสร้างวัดเสร็จสิ้นและตั้งชื่อว่า “วัดท่าลาด” แล้วต่อมาเปลี่ยนชื่อวัดเป็นวัดหอมศรีทธาธรรม เมื่อหมอดวาระผู้ใหญ่ทอง มณีนพ พ่อใหญ่กำนันอุเทน เหวะวัน ก็ได้เป็นผู้ใหญ่เป็นคนที่ 2 และได้รับคัดเลือกให้เป็นกำนันด้วย คนที่ 3 นั่นก็คือผู้ใหญ่บุญจันทร์ สุดตา หรือชื่อเล่นที่ชาวบ้านรู้จัก คือพ่อใหญ่เขียว คนที่ 4 เป็นพ่อใหญ่เขียน เหวะวัน

พ.ศ. 2524 มีอำเภอกลื่อนี่มาทำบัตรบัตรประชาชนในหมู่บ้าน พร้อมกันนี้ สมเด็จพระบรมราชชนนี หรือสมเด็จพระย่า ได้เสด็จมาแจกผ้าห่มกันหนาว โดยไม่ได้แจ้งให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้า ซึ่งเป็นช่วงที่พ่อใหญ่เขียนเป็นดำรงวาระเป็นผู้ใหญ่บ้านท่าลาด และในช่วงนี้มีอาสาสมัครมาสอนหนังสือชาวบ้าน และทางการได้จัดให้มีโครงการบ่อน้ำบาดาลใหญ่เพื่อเก็บน้ำฝน และมีการรณรงค์ให้มีการทำหมันชายเพื่อแลกกับบ่อน้ำบาดาล

พ.ศ. 2510 ก่อตั้งโรงเรียนบ้านท่าลาด อย่างเป็นทางการ ซึ่งก่อนหน้านั้น โรงเรียนทำการเรียนการสอนอยู่ ณ ศาลาการเปรียญวัดท่าลาด จึงเป็นการย้ายสถานที่ไปทำการสอนที่โรงเรียนอย่างเป็นทางการ

พ.ศ. 2530 มีการสร้างศาลาสารองพันธุ์ข้าวโครงการข้าวนาข้าวในเขตชนบทยากจน เพื่อเก็บพันธุ์ข้าวไว้ให้ชาวบ้านได้นำไปเป็นเมล็ดพันธุ์ในการเพาะปลูก

พ.ศ. 2532 มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5 คือนายเฉลียว สุดตา คือผู้ใหญ่บ้านคน

พ.ศ. 2533 มีการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด มีตั้งกลุ่มเยาวชนรุ่นแรก

พ.ศ. 2535 มีการก่อตั้งกลุ่มสตรี และเริ่มมีโครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตผ่านหมู่บ้าน

พ.ศ. 2538 สร้างกุฏิไม้ 1 หลัง สร้างโรงครัววัดท่าลาด

พ.ศ. 2540 มีการจัดตั้งกลุ่มจักสาน

พ.ศ. 2542 เริ่มมีถนนคอนกรีตเข้ามาในหมู่บ้าน

พ.ศ. 2542 สร้างกำแพงวัดปีแรก

พ.ศ. 2543 ต่อเติมกำแพงวัด สร้างหอไตรปฏิมา สร้างกุฏิ 2 หลัง

พ.ศ. 2544 ปลูกป่าในวัดโดยนำพันธุ์ไม้ที่เป็นไม้มงคลเช่นไม้แดง ต้นจิก ต้นรัง ต้นยางเป็นต้นปลูกไว้ในบริเวณวัดเพื่อสร้างความร่มรื่นภายในวัดท่าลาด

พ.ศ. 2545 เริ่มปลูกป่าชุมชน เริ่มมีการนำน้ำประปาเข้ามาใช้ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นประชาจากการประปา ส่วนภูมิภาค ระหว่างนี้มีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้า รวบรวมกลุ่มปลูกเห็ดในโรงเรือน กลุ่มเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก

พ.ศ. 2550 ก่อตั้งกลุ่มลวดหนาม กลุ่มเย็บผ้า ฝึกอบรมสานตะกร้าด้วยพลาสติก สร้างห้องน้ำในวัด

พ.ศ. 2555 มีการจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงโค ทำคูลอกบ่อหนองบักเห็บ

พ.ศ. 2555 สร้างศาลาปฏิบัติธรรมอยู่ข้างสระ

พ.ศ. 2557 ลีมีถนน 4 เลนผ่านหมู่บ้านพร้อมไฟริมทาง

พ.ศ. 2558 ได้แต่งตั้งเจ้าอาวาสใหม่คือ พระปริดา สุชาติโก

พ.ศ. 2559 ได้ต่อเติมฝายน้ำล้น ต่อเติมศาลากลางหมู่บ้าน สร้างประตูโขงทางเข้าวัด และมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ในวันที่ 25 กันยายน โดยผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ที่ได้รับคัดเลือกจากชาวบ้านคือ ผู้ใหญ่ชาติรี สุวรรณเพชร

เมื่อมองดูความเปลี่ยนแปลงในชุมชน ในช่วงเริ่มต้นจนถึงประมาณปี 2532 โดยใช้การดำรงตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านในแต่ละยุคสมัยจะพบว่าในช่วงแรกๆของการดำรงตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้าน 4 ท่านตั้งแต่ ผู้ใหญ่ทอง มณีนิพ ผู้ใหญ่อุเทน เหวะวัน ผู้ใหญ่บุญจันทร์ สุดตา และผู้ใหญ่เชียน เหวะวัน ในยุคนั้น สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านท่าลาด มีหลักการและแนวคิดที่ยึดถือปฏิบัติ จากภายในตัวชุมชนอันเกิดจากการสั่งสมมาจากอดีต การปฏิบัติและใช้ชีวิตจึงมีลักษณะเป็นแนวคิดและวิถีปฏิบัติตามหลักภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก การทำมาหากิน ชีวิตความเป็นอยู่ ล้วนเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และมีการปรับปรุงแก้ไขด้วยกระบวนการของคนในหมู่บ้านเอง ในขณะที่นโยบายจากภาครัฐ จะเข้ามามีบทบาทในหมู่บ้านในยุคเริ่มต้นนั้นน้อยมาก

ต่อมาในยุค ผู้ใหญ่เฉลียว สุดตา หลังประมาณ ปี 2530 เป็นต้นมา เริ่มมีนโยบายจากภาครัฐต่างๆเข้ามา จะเห็นได้จากมีการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด การจัดให้มีการตั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มจักสาน เป็นต้น โดยเฉพาะในยุคหลังๆ ได้มีเงินทุนไหลเข้ามาในหมู่บ้าน ประจวบกับวิถีแห่งความเจริญก้าวหน้าในยุคสมัยปัจจุบันเข้ามา ทั้งนโยบายรัฐ และความเจริญก้าวหน้าในรูปแบบทุนนิยมเข้ามา ในขณะที่ชาวบ้านได้เป็นผู้รับนโยบายมาปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งประสบผลสำเร็จ และก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมามากมายโดยเฉพาะนโยบายกองทุนหมู่บ้านซึ่งเป็นนโยบายที่เข้ามาในขณะที่ความพร้อมและความเข้มแข็งในรูปแบบการจัดการของชาวบ้านนั้นยังมีไม่เพียงพอ

2.2 วิถีชีวิต ความเป็นอยู่คนในชุมชน

สมัยก่อนวิถีชีวิตที่ยังไม่มีไฟฟ้านั้นชาวบ้านก็จะใช้กระบองซึ่งทำมาจากยางของต้นไม้ ไปหาเก็บเอาตามต้นยางตั้งแต่สมัยเป็นเด็กจะมีการใช้กระบองไปได้หาเขียดทรายอันนี้ไม่นานสักเท่าไร ต่อมาก็ใช้ตะเกียงน้ำมัน ผู้ที่พอมีฐานะหน่อยก็จะเป็นตะเกียงเจ้าพายุซึ่งเวลาลมพัดมาก็จะไม่ดับ ต่อมาก็จะมีการเป็นใช้งานเป็นฐานเป็นแก๊สกระบองเงินไม่ซื้อไปหาเก็บเอาตามต้นยางตั้งแต่สมัยเป็นเด็กจะมีการใช้กระบองไปได้หาเขียดทรายอันนี้ไม่นานสักเท่าไรนะหลังจากกระบองก็จะเปลี่ยนมาเป็นตะเกียง ชาวบ้านมักใช้ตะเกียงพากันไปเก็บแมงจันตามต้นไม้ในช่วงกลางคืน มาประกอบอาหารในรุ่งเช้า บางคนก็เอาไปขายที่ตลาด วิถีชีวิตของชาวบ้านอยู่กันแบบเรียบง่าย

2.3 วัฒนธรรมประเพณี และทุนทางสังคมในชุมชน(ศักยภาพ เครือข่ายและความผูกพัน)

หมู่บ้านท่าลาด มีกิจกรรมประเพณีกันตลอดทั้งปีที่ยึดถือปฏิบัติกันมาช้านาน และมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งตลอดทั้งปีหมู่บ้านท่าลาดมีประเพณีดังตาราง ที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ตารางกิจกรรมประเพณีหมู่บ้านท่าลาด

เดือน	กิจกรรมประเพณี
มกราคม	บุญกลุ่มข้าวประทายเป็นเลือกผูกข้อต่อแขนผู้เฒ่าผู้แก่
กุมภาพันธ์	บุญข้าวจี
มีนาคม	บุญพระเวสสันดร
เมษายน	สงกรานต์รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่
พฤษภาคม	บุญบั้งไฟ
มิถุนายน	เลี้ยงเจ้าปู่เจ้าตา
กรกฎาคม	บุญเข้าพรรษา
สิงหาคม	บุญข้าวประดับดิน
กันยายน	บุญข้าวสาก
ตุลาคม	บุญออกพรรษา
พฤศจิกายน	บุญกฐิน
ธันวาคม	ประเพณีลอยกระทง

สมัยก่อนงานศพนั้นเวลาไปงานเงินดีก็จะมีกำนันหมั้นจนหมั้นอะไรไปคล้องข้างไปต่อไก่องานศพ สมัยก่อนอย่างน้อย 3 วันยกเว้นตายด้วยอุบัติเหตุ หรือการฆ่าตัวตาย หรือตายที่ไม่ได้เกิดจากโรคร้ายไข้เจ็บ ที่ชาวบ้านเรียกว่า ตายโหงชาวบ้านจะนำไปฝังหรือเผาแล้วนำกระดูกมาทำพิธีซึ่งเรียกว่า “หงันเฮียนดี” สมัยก่อนถ้าทำพิธีศพน้อยวัน ชาวบ้านเชื่อว่าจะทำให้ผู้ตายแล้ว รุ่มร้อน หรือที่เรียกว่า “ร้อนกระดูก” แต่ในปัจจุบันกิจกรรมประเพณีจะใช้เวลาน้อยวัน เช่นงานศพ ก็จะทำพิธีแค่วันเดียว วันถัดไปก็นำไปเผา ทุกวันนี้กิจกรรมประเพณีในหมู่บ้านจะไม่ค่อยสนใจฤกษ์ยาม เน้นความสะดวกของเจ้าภาพและชาวบ้านเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากภารกิจของชาวบ้าน และลูกหลานทำไปรับจ้างในต่างถิ่นที่จะมาร่วมงานถูกกำหนดด้วยงานภาระหน้าที่ บางครั้งพ่อแม่เจ็บป่วยลูกหลานที่ทำงานอยู่ต่างจังหวัด ไม่สามารถกลางนมาร่วมดูแลพ่อแม่ได้ หรือแม้กระทั่ง งานศพบางคนไม่สามารถกลางนมาได้เลย อันนี้เป็นความหดหู่ของวิถีชีวิตในปัจจุบันของชาวบ้านท่าลาด

อีกกรณีหนึ่งวันสงกรานต์ กิจกรรมต่างๆต้องทำกันอย่างสมบูรณ์แบบ วันเนาต้องไปเอาจริงๆไปกิน ข้าวป่าตามห้วยตามนา การก่อเจดีย์ทรายก็ต้องไปขุดดินทรายนอกวัดแล้วพากันขนเข้ามาในวัดก่อเจดีย์ทราย แต่เดี๋ยวนี้สั่งรถขนดินมาเทไว้ที่บริเวณวัดเลย

บุญเดือนสาม ซึ่งเป็นประเพณีบุญข้าวจีพ่อแม่จะพากันจีข้าว แต่ทุกวันนี้ซื้อตามตลาด หรือร้านขายของ

แม้ในอดีตการจัดกิจกรรมประเพณีในหมู่บ้านจะใช้เวลาหลายวัน ซึ่งดูแล้วน่าจะเป็นการสิ้นเปลืองแต่ชาวบ้านบอกว่าไม่เป็นการสิ้นเปลืองแต่อย่างใดเพราะว่าทุกคนมาช่วยกันแบบจิตอาสาไม่ต้องจ้าง อาหารที่นำมาเลี้ยงพระและเลี้ยงแขกก็ไม่ต้องซื้อ เพราะมีอยู่ในหมู่บ้านอยู่แล้ว จะซื้อก็เฉพาะเครื่องปรุงที่ชาวบ้านทำเองไม่ได้ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นเป็ดไก่ ปลาตามห้วยหนอง สระ พี่ชผักก็ไปเติมเอาตามหัวไร่ปลายนาซึ่งมีอยู่มากมาย นำมา วัตถุประสงค์ที่จะมาประกอบอาหารในงานบุญ ซึ่งได้มาจากธรรมชาติ และไม่มีสารพิษใดๆ ดังนั้น

กิจกรรมงานบุญประเพณีต่างๆในหมู่บ้านจึงไม่จำเป็นจะต้องใช้เงินมากมาย ก่อนเริ่มงานบุญชาวบ้านก็จะมาช่วยกันเตรียมน้ำไว้ใช้ในงาน เช่นการ ไปตักน้ำและหามาใส่ตุ่มหรือโอ่งไว้ก่อนวันงานจริง 1 วันไปเก็บฟืนไว้หุงต้มในงาน 1 วัน และยังมีเตรียมอาหารไว้เพิ่มเติมเช่นกรณีมีขมจีน ชาวบ้านก็จะมารวมกันทำเส้นขนมจีนซึ่งมีกระบวนการและขั้นตอนทำหลายขั้นตอน นอกจากนั้นแทบทุกงานชาวบ้านจะมารวมกันเตรียมห่อข้าวต้มมัดข้าวต้มผัด ใบตอง เตรียมไว้สำหรับใส่บาตรและแจกญาติพี่น้องที่มาช่วยในงาน

สาเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วด้านวัฒนธรรมประเพณีของบ้านท่าลาดเพราะว่าบ้านท่าลาดนั้นอยู่ใกล้ตัวอำเภอพังโคนมากอยู่ใกล้ตลาดจึงมีผลทำให้ชาวบ้านนั้นทอดทิ้งพวกแบบประเพณีกิจกรรมเก่าๆไปได้ง่ายยกตัวอย่างเช่นการทอผ้าเห็นได้ชัดเจนมากการทอผ้าชาวบ้านให้ความสำคัญกับความสะดวกสบายมากกว่า ด้วยการไปซื้อผ้ามาจากตลาด แทนการมานั่งเสียเวลาทอผ้าหลายเดือนกว่าจะเสร็จเป็นผืน ส่งผลให้กิจกรรมทอผ้าอะไรต่างๆในหมู่บ้านนั้นหายไป และอีกกรณีหนึ่ง หญิงสาวชาวบ้านเมื่อถึงคราวที่จะเริ่มมีหนุ่มมาเกี้ยวพาราสี แม่ก็จะสอนให้ลูกสาวได้เตรียมทำหมอน ทำที่นอนด้วยนุ่น เตรียมไว้ก่อนการแต่งงาน เพราะถือว่าเมื่อแต่งงานกันแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องมาทำอีกเตรียมไว้ตั้งแต่ก่อนแต่งงาน แต่ในปัจจุบันก็ไปซื้อจากตลาดมาเก็บไว้ก่อนเลย

เช่นเดียวกับงานบวชสมัยก่อนจะมีกิจกรรมหม่องบาตรซึ่งเป็นเหมือนกิจกรรมบอกบุญให้ชาวบ้านได้ทราบว่าจะมีการบวชพระจะมีคนถือบาตรไปรอบหมู่บ้าน ชาวบ้านก็จะร่วมอนุโมทนาบุญและร่วมทำบุญกับเจ้าภาพด้วยการใส่เงินลงไปในบาตร

สภาพปัจจุบันด้านประเพณีวัฒนธรรมของบ้านท่าลาด เริ่มจางหายไป ในขณะที่หมู่บ้านใกล้เคียงยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้ไว้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าแปลกมาก และยังไม่ชัดเจนว่าเพราะเหตุใดบ้านท่าลาดจึงไม่สามารถรักษาประเพณีแล้วแต่ได้ขนาดบางบ้านที่อยู่ใกล้ๆบ้านท่าลาดยังคงอนุรักษ์ประเพณีไว้อยู่ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าแปลกดีเหมือนกันว่าบ้านท่าลาดนี้ไม่สามารถที่จะรักษาวัฒนธรรมประเพณีไว้

สมัยก่อนตามหัวไร่ปลายนา ก็จะเป็นพื้นที่สาธารณะยังไม่มีใครมาจับจองเป็นเจ้าของดังนั้นก็ทำให้เกิดมีพื้นที่สำหรับชาวบ้านไปเก็บผักหักป็นตามหัวไร่ปลายนามาเป็นเชื้อเพลิงในการหุงหาอาหารสมัยก่อนนั้นจึงไม่มีความสิ้นเปลืองในการที่จะมาซื้อเครื่องหุงหาอาหารเหมือนอย่างปัจจุบันนี้ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองอยู่พอสมควร

ปัจจุบันกิจกรรมประเพณีที่จะจัดขึ้นต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก อุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้หรือวัตถุดิบในการประกอบอาหาร น้ำดื่ม และอุปกรณ์อื่นๆ ก็ต้องซื้อทั้งหมด จึงทำให้เกิดการสิ้นเปลืองมากยิ่งขึ้นแม้จะจัดกิจกรรมหรือประเพณีในปริมาณวันทีน้อยลงแต่ความสิ้นเปลืองนั้นก็ยังคงมีอยู่ หากบางกิจกรรมมีการดื่มเหล้า เบียร์เข้าไปด้วยยิ่งสิ้นเปลืองมากขึ้น ถึงแม้ในสมัยก่อนถึงแม้ใช้เวลานานวัตถุดิบต่างๆก็จะไปหาเอาแต่เมื่อรู้ว่าตัวเองนั้นจะมีแต่กิจกรรมงานบุญก็จะมีคนลงพื้นที่ตามห้วยหนองคลองบึงหรือไปหาผักขายหญ้าตามห้วยหนองคลองบึงมาเตรียมไว้สำหรับที่จะประกอบเป็นอาหารเพื่อถวายพระและก็รองรับแขกซึ่งเป็นชาวบ้านที่จะมาร่วมกันในงานบุญประเพณีนี้ก็นำมาช่วยอย่างเช่นคุณสมหมายได้ระหว่างเวลาในการมีงานก็จะไปเก็บผักกะเดามาเตรียมไว้งานแต่งงานก็จะมีคนมาช่วยกันมาตักน้ำจากบ่อน้ำแล้วก็ช่วยกันนำมาใส่รถเข็นแล้วก็เข็นไปเตรียมไว้ที่บ้านเพื่อใช้ในงานซึ่งจะมีการเริ่มขึ้นต่อไปเป็นการเตรียมการไปก่อนการเตรียมงานนั้นจะมีการเตรียมล่วงหน้าอยู่พอสมควรยกตัวอย่างเช่นเตรียมน้ำก็จะมีคนเตรียมไปตักน้ำมาใส่ตุ่มไว้ 1 วันแล้ววันถัดไปก็จะเป็นวันเตรียมหาพื้นที่ที่จะนำมาใช้ในงานเช่นการประกอบอาหารเป็นต้นกิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมช่วงของการเตรียมงาน ซึ่งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในหมู่บ้าน ด้วยการแสดงออกให้เห็นถึงความมีน้ำใจตั้งใจมาช่วยเหลือกันในการเตรียมงานก่อนวันจริง โดยทั่วไปมีการเตรียมงานกันถึง 2-3 วันเลยทีเดียวซึ่งเป็นการช่วยเหลือกันโดยไม่ได้อาศัยค่าแรงใดๆทั้งสิ้นเป็นการมาร่วมกันในลักษณะของความผูกพันความพึ่งพาอาศัย

กันและกันความเป็นพี่เป็นน้องกัน งานนั้นถ้าหากว่ามีการเตรียมกับข้าวก็เอาตัวอย่างเช่นการทำขนมจิ้นก็จะมี การมาร่วมกันทำเส้นขนมจิ้นกันด้วยการร่วมมือกันของคนในหมู่บ้านซึ่งกระบวนการทำเส้นขนมจิ้นนั้นก็ใช้ เวลานานหรือความสุขควรกว่าจะทำเส้นขนมจิ้นให้เสร็จเรียบร้อยก็จำเป็นต้องอาศัยแรงงานจากคนในหมู่บ้าน มาช่วยกันซึ่งกิจกรรมการทำเส้นขนมจิ้นเพื่อนำไปใช้ในงานผลนั้นก็กิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ ของคนในชุมชนในอดีตที่ดีเช่นเดียวกัน ซึ่งกิจกรรมของการทำขนมจิ้นก็จะมีที่มาข้าวหมากข้าวเสร็จก็จะมา ตามแล้วก็มานวดให้เข้ากันแล้วก็นำไปต้มส่งเสร็จแล้วก็นำไปตามอีกในปัจจุบันก็เลยคนทำไปซื้อที่ส่วนใหญ่ เพราะว่าขึ้นตอนมันยุ่งยาก

ข้อสังเกตของชาวบ้านที่ร่วมประชุมกันพบว่าสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านเริ่มมองข้ามพิธีกรรมขั้นตอนในการ เตรียมงานต่างๆหายไปเพราะหมู่บ้านนั้นอยู่ใกล้กับตลาดซึ่งทำให้เกิดความสะดวกสบายในการที่จะจัดเตรียม หาสิ่งของต่างๆมาใช้ในงานเช่นขนมหรือขนมหม้อหรือข้าวโพดต่างๆที่เรียกว่าขนมจิ้นนั้นแพทย์ที่ชาวบ้านแต่ จะมาร่วมทำกิจกรรมทำการนวดทำเส้นขนมจิ้นนั้นดังนั้นก็หายไปเพราะว่าหมู่บ้านท่าลาดอยู่ใกล้ตลาดอำเภอพัง โคนจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านกับสนใจให้ความสะดวกกับตนเองในการเตรียมงานด้วยการไปซื้อขนมจิ้น ที่ตลาดเลยและนำขนมจิ้นนั้นมาใช้ในงานได้โดยกระบวนการในการจัดเตรียมการดำเนินธุรกิจก็หายไปเป็นการ ไปซื้อมาแทน

ทุกวันนี้การที่จะไปช่วยกันเหมือนในอดีตก็หายไปเพราะว่าทุกคนมองเป็นเม็ดเงินกันซะส่วนใหญ่ สมัยก่อนก่อนที่จะมีการแต่งงานจะต้องมีการเตรียมหมอนเตรียมอะไรเปลี่ยนที่นอน เด็กสาวเมื่อมีหนุ่มมาจีบก็ จะต้องเตรียมยัดหนุนยัดหมอนไว้เวลาแต่งงานแล้วจะไม่ได้ยุ่งยากพ่อแม่หรือชาวบ้านคนอื่น

สมัยก่อนงานบุญผ้าป่าก็คืองานบุญผ้าป่าอย่างเดียว งานบุญกฐินก็เป็นงานบุญกฐินอย่างเดียว แยกกันไม่นำมารวมกัน แต่ทุกวันนี้มีการรวบรัดมารวมกันในวันเดียว ในจำนวนวันที่น้อยลงซึ่งในอนาคตการ จัดกิจกรรมควรให้มีการสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชนด้วยว่าในแต่ละกิจกรรมที่ทดลองไปนั้นมันสื่อถึงอะไร ให้ความหมายอะไร และมีการสร้างสรรค์องค์ความรู้ให้กับชุมชนหมู่บ้านอย่างไร มีส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับทาง พระพุทธศาสนา ส่วนไหนเป็นส่วนที่สังคมผสมผสานเข้ามา และสุดท้ายกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณี ให้ ประโยชน์อะไร กับชุมชนตั้งนี้เป็นต้นการทำกิจกรรมจึงไม่ใช่เป็นเพียงแค่การสืบทอดตามวัฒนธรรมประเพณี เท่านั้นแต่ต้องสื่อให้เห็นถึงความหมาย คุณค่า และการเกิดประโยชน์ต่อสังคมหมู่บ้านอย่างไร

2.4 ปัจจัยเงื่อนไขและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน

หนี้สิน คือปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน อันเกิดจากเม็ดเงินจากรัฐบาลที่ไหลเข้ามา ในชุมชนเกิดความอยากได้ เกิดจากรัฐบาลเอาเงินล้านมาลง ทักซิณ สมัยก่อนมีรายจ่ายไม่เยอะพอมีเวลามา นั่งคุยกัน ปัจจุบันถ้าไม่ไปทำมาหากิน เดียวจะไม่มีเงินเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่มีมาเยอะแยะช่องทางในการจ่าย นั้นมีเยอะมาก จึงจำเป็นต้องให้ทุกคนต้องวิ่งหาเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว รายจ่ายมีอยู่อย่างต่อเนื่อง จึง จำเป็นต้องวิ่งหารายรับมาให้พอกับรายจ่าย หากไม่ทันก็จำเป็นต้องกู้หนี้ยืมสินมาปิดช่องทางรายจ่ายต่างๆ สมัยก่อนกินข้าวด้วยกันทุกวัน แต่ทุกวันนี้

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนคือ เงิน ที่เข้ามาในหมู่บ้านในอดีตนั้นไม่มีเงินเข้ามาในหมู่บ้าน ไม่มีเงินมาเป็นตัวแปรที่จะทำให้เกิดความคิดของชาวบ้านแตกต่างกันมากขึ้นในสมัยก่อนนั้นการทำมาหากินวิถีชีวิต ก็จะมีการเอื้อเพื่อแบ่งปันกันกินแต่ในปัจจุบันเมื่อมีกองทุนการเงินอะไรต่างๆเข้ามาในหมู่บ้านทำให้เกิดมีการ แยกแยกกันเพราะการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ไม่เหมาะสมและเกิดให้มีหนี้สินและมีการกู้หนี้ยืมสินกันมากมาย สมัยก่อนก็ไม่ได้วุ่นวายเท่าไรแหล่งเงินกู้ก็มีอยู่เช่นธกส.และสหกรณ์แต่ไม่วุ่นวายและมีปัญหามากเท่ากับ กองทุนเงินล้านในยุคของอดีตนายกทักษิณ ชินวัตร ที่เข้ามาเมื่อเงินเข้ามาก็ดูเหมือนมีความสำคัญมากกว่าที่

น้องกระแสของทุนนิยมต่างๆที่เข้ามาและเงินก็เข้ามา ในขณะที่ชาวบ้านถูกกระตุ้นด้วยระบบทุนนิยมทำให้การจัดการเงินของชาวบ้านนั้นไม่มีประสิทธิภาพส่งผลให้ชาวบ้านหลายคนที่ถูกหนี้ยืมสินไปก็กลายเป็นผู้ที่หนี้สินล้นพ้นตัวทำให้ชีวิตต้องรับผิตชอบในการที่จะหาเงินมาใช้หนี้สินบางครั้งไม่ทันก็จำเป็นต้องกู้ยืมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆเป็นการหนี้สินซ้ำซ้อนเข้าไปมากมาย

จริงๆนโยบายของรัฐบาลที่เอาเข้ามานั้นดีมากแต่ขาดการบริหารจัดการและการควบคุมที่ดีของหมู่บ้านปัญหาของระบบการเงินในหมู่บ้านนั้นคือหมายความว่าชาวบ้านเองนั้นไม่มีความพร้อมในเรื่องของการจัดการการติดตามประเมินผลโครงการเงินทุนที่เข้ามาในหมู่บ้านนั้นเองจริงๆชาวบ้านเองก็สรุปกันว่ากระบวนการที่แท้จริงของกองทุนที่เข้ามานั้นมีแนวปฏิบัติที่ดีมากแต่ปัญหาก็คือชาวบ้านเองนั้นไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่นโยบายที่เขานำมายกตัวอย่างของคนทางนั้นคือการทำความเข้าใจของชาวบ้านเกี่ยวกับตัวงบประมาณล่วงหน้า ขาดการทำความเข้าใจแต่ถึงแม้ว่าเข้าใจอยู่ก็จริงแต่ว่าบางคนก็ก็มีเหตุผลที่จะเอาไปลงทุนแต่เพราะออกไปจริงๆแล้วก็เอาไปใช้จ่ายอย่างอื่น โดยสรุปคือชาวบ้านนั้นไม่มีความจริงใจไม่มีสัจจะต่อเงินกู้ที่ยืมความไม่จริงใจนั้นจึงส่งผลให้กับเขานั้นเป็นหนี้สินล้นพ้นตัวนี่คือการทำบาปการทำความผิดที่ส่งผลให้เห็นในทันตาบาปจากความไม่ซื่อสัตย์ต่อคนอื่น ชาวบ้านไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นที่จะต้องกู้ยืมเอาไปทำอะไรแต่ชาวบ้านคิดว่าเมื่อทุกคนกู้ได้ฉันก็กู้ได้แต่ชาวบ้านไม่ได้บอกว่าตัวเองจะนำเอาเงินที่กู้เงินไปลงทุนอะไรไม่ได้มีการวิเคราะห์และวางแผนว่าจะไปทำการลงทุนอะไรที่จะให้ผลกำไรต่อต่อยอดจากเงินที่กู้มาเมื่อเห็นเพื่อนบ้านนั้นมากู้เงินไปก็ไปกู้ตามเขาซึ่งไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้าอะไรไว้เลยเมื่อถึงเวลาที่จะส่งเงินก็ไม่มีความส่งจึงจำเป็นต้องไปกู้ยืมจากเงินนอกระบบเพื่อที่จะมาปิดเงินที่กู้ยืมไปจากกองทุนหมู่บ้าน

3. สภาพปัญหา ความต้องการ ศักยภาพ ทุนทางสังคม ของคนในชุมชน

สภาพปัญหาของหมู่บ้านท่าลาดมีวิวัฒนาการไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งปัญหาอาจเกิดจากปัจจัยภายนอก เช่นนโยบาย หรือการขาดการดูแลอย่างทั่วถึงจากรัฐบาล และในขณะเดียวกันสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากคนในหมู่บ้านเอง ที่ขาดการทำความเข้าใจและขาดความใส่ใจและจริงใจที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกัน ซึ่งสภาพปัญหาต่างๆของหมู่บ้าน มีการกำหนดไว้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

3.1 สภาพปัญหา ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ในอดีตหมู่บ้านแม้มีถนนตัดผ่านหมู่บ้าน แต่สภาพก็มีลักษณะเป็นหลุมเป็นบ่อ แต่ในปัจจุบันได้รับการปรับปรุงแก้ไขเป็นอย่างดี ที่ยังคงเป็นสภาพปัญหาส่วนเป็นเป็นถนนภายในหมู่บ้าน ตรอก ซอย หรือถนนไปไร่นา ซึ่งรัฐไม่สามารถที่จะสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ได้ สภาพถนนภายในหมู่บ้านจึงมีสภาพที่เป็นหลุมเป็นบ่อ และขาดการดูแลอย่างเป็นระบบส่งผลต่อ ความไม่สะดวกต่อการสัญจรไปมารวมถึงถนนมีฝุ่นละออง

3.2 สภาพปัญหา น้ำบริโภค/อุปโภค

ในส่วนของการน้ำสำหรับการอุปโภค บริโภค ซึ่งหมู่บ้านท่าลาดมีน้ำประปาในหมู่บ้าน มีแหล่งน้ำจากห้วยบ่อ และแหล่งน้ำจากคลอง ชลประทาน เกือบทุกครัวเรือนมีน้ำประปาใช้ในครัวเรือน ทำให้เกิดความสะดวกสบาย แต่ต้องมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น บางครั้งน้ำประปามีการหยุดไหล โดยเฉพาะในช่วงหน้าแล้งคุณภาพของน้ำประปายังพบฝุ่นตะกอนไม่สามารถนำมาบริโภคได้ ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงนิยมตักน้ำบรรจุขวดซึ่งก็เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายอีกทางหนึ่ง ในส่วนของการน้ำจากลำห้วย ใช้เพียงเป็นแหล่งอาศัยของปลาตามธรรมชาติ ปัจจุบันสภาพห้วยถูกปกคลุมด้วยต้นไม้ยาระบายักษ์ จอกแหน และผักตบชวา ขึ้นอยู่เต็ม สภาพบริเวณลำห้วยรก

มากกว่าในอดีต ชาวบ้านยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเหล่านี้ได้ในส่วนของการอุปโภคบริโภค แหล่งน้ำที่ชื่อว่าห้วยบ่อ นี้ ซึ่งเป็นแหล่งหาปลาประกอบอาหารและนำไปขายยังตลาดชุมชน ยังเป็นแหล่งรองรับน้ำเสียจากชุมชนหลายหมู่บ้านโดยเฉพาะน้ำจากชุมชนในเขตอำเภอพังโคน ซึ่งมีโรงสีโรงงาน และโรงขายของเก่า ซึ่งชาวบ้านมีความกังวลต่อความไม่สะอาดของแหล่งน้ำ จนชาวบ้านไม่กล้าที่จะนำผักที่อยู่ในลำห้วยมารับประทานเป็นอาหาร ในส่วนของน้ำจากคลองชลประทานซึ่งส่วนใหญ่ถูกนำมาใช้เพื่อการเกษตร เช่นการปลูกข้าวนาปลั่ง การทำสวนมะเขือเทศในฤดูแล้ง ยังพบปัญหาน้ำไม่เพียงพอ และการกระจายน้ำไม่ทั่วถึง

3.3 สภาพปัญหา ด้านเศรษฐกิจ:

ชาวบ้านทำตลาดส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำนา ซึ่งการทำงานในปัจจุบันก็มีการเปลี่ยนไป ด้วยการใช้เครื่องจักร และปุ๋ยเคมี มีต้นทุนสูงในการทำงาน บางส่วนก็ไปรับจ้างทำงานในตัวอำเภอพังโคน แต่ค่าแรงงานยังต่ำอยู่ ความมั่นคงในอาชีพน้อย มีการเปลี่ยนงานบ่อย สลับกับการว่างงาน ความไม่แน่นอนด้านอาชีพ และในระหว่างการว่างงาน จำเป็นต้องกู้หนี้ยืมเงินจากกองทุนต่างๆ รวมถึงจากเงินนอกระบบด้วย อาชีพเสริมส่วนใหญ่คือการเลี้ยงวัว ซึ่งต้องใช้เวลานานกว่าจะได้ขาย ในระหว่างที่ยังไม่ได้ขายวัว อาจจะต้องมีการกู้หนี้ยืมสินมาใช้จ่ายในการดำรงชีพ นอกจากนี้ ชุมชนยังให้ความเห็นว่า มีแหล่งเงินกู้มากมายที่ไหลเข้ามาในหมู่บ้าน ส่งผลให้ชาวบ้านเข้าถึงแหล่งเงินได้ง่ายขึ้นและพร้อมที่จะมีภาระหนี้สินได้ง่ายมากเช่นกัน และปัญหาอีกอย่างคือชาวบ้านไม่สนใจต่ออาชีพเสริมที่จะมาช่วยเป็นค่าใช้จ่ายประจำวันในครัวเรือน ในขณะที่พืชผลทางการเกษตร เช่นการทำนา ก็ยังต้องมีต้นทุนในการผลิตสูง แต่ได้ผลผลิตที่ไม่ดี ในขณะที่เดียวกับที่ประสบปัญหาราคาคอกต่ำอยู่เสมอ ประจวบกับสภาพปัจจุบันค่าครองชีพสูง ชาวบ้านมีรายจ่ายสูงมากกว่ารายรับ และมีหนี้สินล้นพ้นตัว

3.4 สภาพปัญหา ด้านสังคม การเมือง การปกครอง

ปัญหาด้านสังคมการเมืองหรือการปกครองดูแลในหมู่บ้าน พบว่า ชาวบ้านบางส่วนไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามระเบียบข้อปฏิบัติของหมู่บ้าน โดยเฉพาะหากผู้นำหรือคณะกรรมการหมู่บ้านไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ ชาวบ้านทั่วไปก็จะขาดความเคารพเชื่อถือ เกิดความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในขณะที่กลุ่มชาวบ้านที่มีความขัดสนในด้านเศรษฐกิจ หรือมีภาระของผู้เจ็บป่วยติดเตียงภายในบ้านหมู่บ้านไม่มีกระบวนการให้ความช่วยเหลือ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระครอบครัวที่มีความขัดสนและประสบปัญหาการดูแลผู้ป่วยติดเตียง ในหมู่บ้านท่าลาดยังประสบปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดของเยาวชน และมีคดีจับกุมเกี่ยวกับคดียาเสพติดทั้งผู้ใหญ่ และเยาวชน ส่งผลให้ครอบครัวขาดกำลังสำคัญในการหาเงิน เลี้ยงดูครอบครัว และอีกปัญหาหนึ่งที่ยังเป็นปัญหาหลักของหมู่บ้านท่าลาด คือปัญหาการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง ส่งผลให้หมู่บ้านขาดผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาหมู่บ้านให้ดีขึ้น

3.5 สภาพปัญหา ด้านการศึกษา,ศาสนา,วัฒนธรรม,ประเพณี

เนื่องจากหมู่บ้านมีประชากรน้อย และจำนวนประชากรที่เกิดใหม่ก็น้อยลงไปด้วย ส่งผลให้มีจำนวนนักเรียนน้อย และได้รับงบประมาณอุดหนุนโรงเรียนน้อยไปด้วย การพัฒนาด้านการศึกษาจึงขาดคุณภาพอย่าง ที่ชาวบ้านคาดหวังไว้ ส่งผลให้บางครัวเรือนที่พอมีฐานะตัดสินใจย้ายเด็กนักเรียนไปเรียนในโรงเรียนประจำอำเภอซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านเพียง 4 กิโลเมตร ซึ่งสะดวกต่อการไปรับส่งของผู้ปกครอง ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านท่าลาดซึ่งมีครัวเรือนที่กระจายห่างกัน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า กลุ่มบ้านทุ่ง ซึ่งหอกระจายข่าวไม่ได้ทำการติดตั้งในพื้นที่อย่างทั่วถึง การแจ้งข่าวสารข้อมูลจึงไม่ได้รับทราบกันอย่างทั่วถึงและรับทราบพร้อมกัน ใน

ส่วนของเยาวชนส่วนใหญ่ไม่สนใจในการศึกษาเรียนรู้หลักธรรมและข้อปฏิบัติตามหลักศาสนา และหันไปหมกมุ่นอยู่กับการเล่นเกมสล็อตตามร้านเกมต่างๆ ซึ่งมีอยู่มากมายในตัวอำเภอพังโคน และเข้าถึงได้ง่าย เพราะห่างจากหมู่บ้านเพียง 4 กิโลเมตร ในขณะที่การสืบสานภูมิปัญญาวัฒนธรรมประเพณี เริ่มมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างถูกตัดทอน ลดระยะเวลา และขาดการสร้างควมเข้าใจไปยังเยาวชนรุ่นใหม่ องค์กรความรู้ภูมิปัญญาเริ่มหายไปพร้อมกับการสูญเสียบุคคลภูมิปัญญาของหมู่บ้านไปตามกาลเวลา

3.6 สภาพปัญหา ด้านสาธารณสุข

ชาวบ้านมีโรคประจำตัวมากขึ้น เนื่องจากสังคมสมัยใหม่ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้นส่งผลให้ชาวบ้าน อาหารในการรับประทานแต่ละมื้อส่วนใหญ่มักจะซื้อจากตลาด เพราะมีความสะดวกสบายมากขึ้น ส่วนใหญ่จะเน้นความอร่อย มีส่วนน้อยที่คำนึงถึงเรื่องสุขภาพ ซึ่งกว่าจะคำนึงถึงเรื่องสุขภาพด้านการกินและการออกกำลังกายก็ตอนที่ไปหาหมอหลังจากเกิดอาการเจ็บป่วย ซึ่งส่งผลให้มีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นจากการไม่ใส่ใจต่อสุขภาพของตนเอง ในขณะที่หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการให้ความรู้และกระตุ้นพฤติกรรมด้านสุขภาพที่ดีของชาวบ้านยังไม่สามารถเข้ามาให้ความรู้และมีเทคนิคที่ต่อเนื่องในการเสริมสร้างและป้องกันภาวะความเสี่ยงด้านสุขภาพของคนในหมู่บ้าน ในขณะที่เดียวกันสภาพที่อยู่อาศัยยังมีความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยของชาวบ้าน ปัญหาขยะ และโรคติดต่อยังพบเห็นได้อยู่เรื่อยๆ ในหมู่บ้านเช่นโรคไข้เลือดออก

3.7 สภาพปัญหา ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

หมู่บ้านท่าลาดยังประสบปัญหาการทิ้งขยะไม่เป็นระบบ ส่งผลให้มีขยะตกหล่นกระจายตามสถานที่ต่างๆ ของหมู่บ้าน ในขณะที่ หนองน้ำเช่นบ่อแล้ง บ่อปักเห็บ มีสภาพที่ทรุดและเต็มไปด้วยวัชพืช และยังเป็นที่รองรับน้ำเสียจากชุมชนในหลายหมู่บ้าน ส่งผลให้ชาวบ้านไม่สามารถที่จะเก็บผักที่เกิดตามธรรมชาติมาบริโภคได้เหมือนดังสมัยก่อน

3.8 ความต้องการ

จากสภาพปัญหาของชุมชนชาวบ้านท่าลาด ซึ่งชาวบ้านต้องการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดไปอย่างไรก็ตามได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาด้วยคนในหมู่บ้านเอง โดยเฉพาะปัญหาทางสังคมวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งชาวบ้านเชื่อมั่นว่ามีศักยภาพที่พอจะทำได้ เพราะไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการแก้ไขปัญหาก็หรือกรณีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมหากมีการวางแผนและร่วมคิดร่วมทำด้วยกันปัญหาต่างๆย่อมได้รับการแก้ไขลงไปด้วยด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนหมู่บ้าน ในขณะที่บางปัญหา เช่น การปรับปรุงถนน การปรับปรุงแหล่งน้ำในการอุปโภคบริโภค ซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการแก้ไขปัญหาก็เป็นสิ่งที่เกินกำลังความสามารถจึงยังต้องอาศัยหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะภาครัฐเข้ามาให้การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาก็ให้หมดสิ้นไป ประเด็นความต้องการของคนในชุมชนหมู่บ้านท่าลาดจึงสรุปเป็นประเด็นได้ดัง ตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ตารางสรุปประเด็นความต้องการของชาวบ้านท่าลาด

ที่	ชื่อปัญหา	สาเหตุและปัญหา	ความต้องการของชุมชน
1	โครงสร้างพื้นฐาน 1.1 การคมนาคมในหมู่บ้านไม่สะดวก หน้าบ้านน้ำขังและไหลท่วมบริเวณบ้าน	1.1 ถนนในหมู่บ้านเป็นถนน ลูกรังมีหลุมบ่อ 1.2 ไม่มีทางระบายน้ำขาดการ บำรุงรักษา 1.1 หมู่บ้านไม่มีงบประมาณ ดำเนินการ	1.1 ต้องการถนนในหมู่บ้านเป็น ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก พร้อม ร่องระบายน้ำ 1.2 ข้างถนนใน หมู่บ้าน ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร
2	ด้านเศรษฐกิจและ การมีอาชีพ รายได้ และ มีงานทำ 2.1 สตรีในหมู่บ้านไม่มีอาชีพและรายได้ เสริม 2.2 ครัวเรือนในชุมชนไม่มีการลด รายจ่ายด้านการบริโภค 2.3 คนในชุมชนไม่มีงานที่มีรายได้ให้ สมดุลกับค่าใช้จ่าย	2.1 สตรีไม่ได้รับเงินทุนและ การส่งเสริมอาชีพเสริมหลังจาก การทำงาน 2.2 ชุมชนไม่มีการ ปลุกพืช เลี้ยงสัตว์ลดรายจ่ายในครัวเรือน 2.3 เนื่องจากข้าวของแพงมาก เป็นภาระของชุมชนที่ต้องมี รายจ่ายเพิ่มขึ้น	2.1 ต้องการรับการสนับสนุน อาชีพและเงินทุนสำหรับกลุ่ม สตรี 2.2 ส่งเสริม การปลูกผักสวน ครัว รั้วกินได้ ไร่บริโภคและ จำหน่ายในครัวเรือน 2.3 มีงานทำที่มีรายได้ให้มีความ สมดุลกับค่าครองชีพและ เศรษฐกิจในปัจจุบัน
3.	ด้านสังคม,การเมืองการปกครอง 3.1 ชาวบ้านยังคงมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง 3.2 กรรมการหมู่บ้าน ไม่ได้ปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่ 3.3 เด็ก/เยาวชน มีค่านิยมด้านวัตถุเกินไป	-ชาวบ้านเห็นแก่ได้และ ความเห็นแก่ตัว -มีการระส่วนตัวมากขาดการ เสียสละ ขาดความรับผิดชอบ-ตามแฟชั่น สมัยใหม่ สร้างค่านิยมที่ผิด	-ต้องการผู้นำทุกระดับมีความ รับผิดชอบมีความมีความ เสียสละในหน้าที่ไม่เห็นแก่ตัว เห็นส่วนรวมเป็นใหญ่ -ให้รักษาวลสงวนตัวไม่มั่วสุม อบายมุข
4.	ด้านการศึกษา/วัฒนธรรม ประเพณี 4.1 เยาวชนผ่านการศึกษาภาคบังคับแต่ ไม่ได้เรียนต่อ 4.2 ภูมิปัญญาของชุมชนไม่ได้รับการ ถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง	-ติดเกมส์ มั่วสุม ไม่สนใจการเรียน -ชุมชนนิยมสิ่งใหม่ๆ เรียนรู้อยาก ขาดการส่งเสริม อย่างจริงจัง	-เป็นผู้นำที่ดี เป็นกำลังสำคัญใน อนาคต -อยากรักษาภูมิปัญญาของ ชุมชนให้ส่งเสริมและให้การ สนับสนุน
5.	ด้านสาธารณสุข 5.1 ครัวเรือนใช้ยาชุด ในการรักษาเบื้องต้น 5.2 คนในครัวเรือนนิยม บริโภคของสูง ๆ ดิบ	-มักง่าย เชื่อโฆษณา ไม่ห่วงสุขภาพ -ความเคยชินตั้งแต่พ่อแม่ / บรรพบุรุษ	-อยากให้ทุกคนในชุมชนมี สุขภาพที่ดี -อยากให้ชุมชนใส่ใจ และเลิกกินปลาดิบ
6	ด้านสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ 6.1 การทิ้งขยะในหมู่บ้านไม่เป็นระบบ 6.2 หนองน้ำที่ใช้เป็นที่เก็บกักน้ำได้	-ทำให้สกปรกทำลายสิ่งแวดล้อม -น้ำไม่พออุปโภคบริโภคทำ การเกษตร	-อยากมีสิ่งแวดล้อมดีบ้านเมือง สะอาด -มีน้ำอุปโภค บริโภค ให้พอเพียง

3.9 ศักยภาพและทุนทางสังคม

หมู่บ้านท่าลาดแม้เป็นหมู่บ้านเล็กๆแต่ก็ยังมีทุนทางสังคมอยู่ในหมู่บ้าน ทั้งด้านบุคคลภูมิปัญญา ผู้มีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ รวมถึงหมู่บ้านได้รับการสนับสนุนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจ จากหน่วยงานภาครัฐ เช่นกองทุนหมู่บ้าน การสนับสนุนด้านอาชีพต่างๆ เป็นต้น ซึ่งศักยภาพในชุมชน มีมาจากความรู้ความเชี่ยวชาญจากการถ่ายทอดเรียนรู้ต่อกันมาภายในชุมชน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากภายในชุมชน และ ศักยภาพภายในของชุมชนที่เกิดจากการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐซึ่งมักปรากฏในรูปแบบกองทุนต่างๆดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.9.1 ศักยภาพและทุนทางสังคมด้านบุคคล

ในอดีตชาวบ้านท่าลาดก็จะมีบุคคลภูมิปัญญาเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่บุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม รวมถึงการเป็นบุคคลภูมิปัญญาด้านสร้างความสุขของคนในชุมชนในด้านศิลปะการแสดง เช่นหมอลำ หมอฮู หมอสูตรขวัญ หมอลำ เป็นต้น ต่อเมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป บุคคลภูมิปัญญามักจะเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญหรือบุคคลแกนนำในด้านการสร้างรายได้ด้านการอาชีพ เช่น จักสาน ผลิตลวดหนามช่างฝีมือต่างๆ เป็นต้น ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ตารางข้อมูลบุคคลภูมิปัญญาของหมู่บ้านท่าลาด

ที่	ชื่อ - สกุล	อายุ	บ้านเลขที่	ลักษณะเด่น
1	นายทองจันทร์ โคตรจักร์	65	41	หมอฮู หมอสูตรขวัญ
2	นายปัญญา บุญแสง	68	24	หมอสูตรขวัญ หมอลำ
3	นางเพ็ง ใจวัน	63	105	หมอลำ แต่งกลอนลำ
4	นายอุทิน เหวะวัน	77	29	ผู้นำพิธีด้านศาสนาและพิธีต่างๆ
5	นายบุญมา มณีนพ	67	5	ช่วยเหลือพรในงานพิธีต่างๆ
6	นายลี สมัย	72	7	เจ้าผู้ปฏิบัติปูตาประจำหมู่บ้าน
7	นายจำปี มงคลแก้ว	71	52/1	จักสาน
8	นางสาวพิณทิพย์ สุขใจ	26	94	นักร้องเพลง
9	นายไพวรรณ นวนสีแก้ว	53	4	ผลิตลวดหนามด้วยมือ
10	นางไสว กุลวงศ์	67	31	ทำขนมพื้นบ้าน
11	นางทองใบ บุตรเพ็ง	54	25/1	ตัดผม เสริมสวย ทำขนม
12	นางสมัย อินทรสละ	73	49	ถักสวิง
13	ดต.สมดี วงศ์พรม	62	96	การเลี้ยงสัตว์ ตลาดนัดโค-กระบือ
14	นายพงษ์ศักดิ์ มีทรัพย์	37	221	ตลาดนัดสินค้าเกษตร(คลองถม)
15	นายสมพงศ์ กิลาวิทย์	46	52	ช่างเคาะ ฟัน สิริถยนต์
16	นายศรี มีทรัพย์	67	53	ต้นแบบไร่นาสวนผสม

3.9.2 ศักยภาพและทุนทางสังคมด้านเศรษฐกิจ

ศักยภาพชุมชนด้านเศรษฐกิจ เกิดจากการการเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมในรูปแบบ การให้เงินทุนกู้ยืมเพื่อให้ชาวบ้านได้นำไปลงทุนในการสร้างรายได้ให้เพิ่มพูนมากขึ้น ศักยภาพด้านเศรษฐกิจนี้ จึงเกิดจากปัจจัยภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนให้ชาวบ้านมีศักยภาพในการสร้างงานสร้างอาชีพและสร้างรายได้ ให้เกิดขึ้นในชุมชนด้วย ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลกลุ่มและกองทุนภายในหมู่บ้านท่าลาด

ที่	ชื่อกลุ่ม	ปีที่ก่อตั้ง พ.ศ.	วัตถุประสงค์	มีสมาชิก (คน)	เงินทุน (บาท)	กิจกรรมหลัก
1	กองทุนหมู่บ้าน	2544	หาแหล่งเงินทุน	120	2,250,000	รับเงินออม ให้ กู้ยืม
2	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อ การผลิต	2554	ออมเงิน	50	100,000	รวมกลุ่มเพื่อรับ เงินออม
3	กองทุนฌาปนกิจ ผู้สูงอายุ	2555	สงเคราะห์ศพ	80	8,000	จ่ายเงิน ช่วยเหลือศพ สมาชิกกองทุน
4	กลุ่มผลิตลวดหนาม ด้วยมือ บ้านท่าลาด	2550	เพื่อให้คนในชุมชน มีอาชีพเสริม	102	92,706	ผลิตลวดหนาม จำหน่ายลวด หนาม
5	กลุ่มพัฒนาสตรี	2520	รวมกลุ่ม ร่วมกิจกรรม	15	60,000	ช่วยเหลือ กิจกรรม ต่างๆในหมู่บ้าน
6	กลุ่มเยาวชน	2530	ร่วมกิจกรรม หมู่บ้าน	50	-	งานกีฬาและ งานต่างๆ
7	กลุ่มเลี้ยงโคแม่พันธุ์	2555	เลี้ยงขยายพันธุ์โค	50	4,000	เลี้ยงโคแม่พันธุ์
8	กลุ่มเลี้ยงขุนโคเนื้อ	2556	เลี้ยงโคเนื้อ จำหน่าย			ซื้อ ขยาย เลี้ยงโค

3.9.3 ศักยภาพและทุนทางสังคมด้านทรัพยากรธรรมชาติ

หมู่บ้านท่าลาดมีแหล่งน้ำผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวบ้านมาอย่างยาวนาน แหล่งน้ำ ของหมู่บ้านนั้นส่วนใหญ่ใช้เป็นแหล่งจับปลาประกอบอาหาร หรือนำไปขายในตลาด และใช้เป็นพื้นที่ในการ เลี้ยงวัว รวมถึงเป็นแหล่งหาของป่าของชาวบ้านอีกด้วย ซึ่งแหล่งน้ำของหมู่บ้านนั้นเป็นแหล่งน้ำสาธารณะ สามารถที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อีกในอนาคตหากมีการจัดการที่ดีและมีการปรับปรุง ให้มีความพร้อมมากขึ้นน่าจะเป็นโอกาสในการสร้างความน่าสนใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไปได้

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลแหล่งทรัพยากรธรรมชาติหมู่บ้านท่าลาด

ชื่อแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ	ลักษณะการใช้ประโยชน์	หมายเหตุ
หนองหมากเห็บ	- แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตร - สถานที่ท่องเที่ยว เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ	- แหล่งน้ำสาธารณะ
หนองสะแบง	-แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค	- แหล่งน้ำสาธารณะ
ห้วยบ่อ	- แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตร - สถานที่ท่องเที่ยว เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ	- ลำห้วยสาธารณะ

ภาพที่ 4.2 ห้วยบ่อของหมู่บ้านท่าลาด

3.9.4 ศักยภาพและทุนทางสังคมด้านภูมิปัญญาชุมชน

ศักยภาพด้านภูมิปัญญาชุมชนบ้านท่าลาด เกิดจากการสืบทอดกันมาในชุมชนหมู่บ้าน และมีพัฒนาการหลายด้านตามยุคสมัย ภูมิปัญญาชุมชนเกิดจากการต้องการสร้างมูลค่าและรายได้ให้เกิดขึ้นในครัวเรือน และมีการฝึกฝนเรียนรู้มาอย่างยาวนาน เกิดเป็นความเชี่ยวชาญ และมีการ

ถ่ายทอดทั้งโดยตรงด้วยการสอนให้กับกลุ่มชาวบ้าน และเครือข่ายตำบลใกล้เคียงที่สนใจ รวมถึงการสืบทอดสู่ลูกหลานผ่านการสังเกตและการได้พบเห็นอยู่ทุกวันเกิดเป็นการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ ดังนั้นภูมิปัญญาชุมชนในหมู่บ้านจึงเกิดมาเพื่อเพิ่มมูลค่าในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นหลัก ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลบุคคลภูมิปัญญาท้องถิ่นหมู่บ้านท่าลาด

ประเภทภูมิปัญญา	ชื่อ-สกุล บุคคลภูมิปัญญา	การสร้างประโยชน์ต่อชุมชน	หมายเหตุ
หมอลำ	นางเพ็ง ใจวัน	อนุรักษ์วัฒนธรรม/บันเทิง	อาชีพหมอลำ
หมอลำ	นายปัญญา บุญแสง	อนุรักษ์วัฒนธรรม/บันเทิง	อาชีพหมอลำ
ทำขนม	นางไสว กุลวงศ์	เป็นอาหาร/เป็นภูมิปัญญา	ขายขนม
นวดแผนไทย	นางวาสนา นวนสีแก้ว	รักษาโรค/เป็นภูมิปัญญา	หมอนวด
ผลิตลวดหนาม	นายไพวรรณ นวนสีแก้ว	เป็นของใช้/เป็นอาชีพเสริม	อาชีพเสริม
ตัดเย็บเสื้อผ้า	นางประยอม เหมะวัน	เป็นเครื่องนุ่งห่ม/เป็นอาชีพเสริม	อาชีพเสริม
หมอยาสมุนไพร	นายลี สมัย	ยารักษาโรค (โรคนิ้ว)	ช่วยเหลือคนอื่น

3.9.5 ศักยภาพและทุนทางสังคมด้านประเพณี/วัฒนธรรมความเชื่อ

หลักคำสอนและแนวปฏิบัติของพระพุทธศาสนา และการกตัญญูรู้คุณบรรพบุรุษ ถูกถ่ายทอดและสืบทอดกันมาเป็นแนวปฏิบัติมาอย่างยาวนาน ซึ่งเป็นความผูกพันที่แน่นแฟ้นของชาวบ้านท่าลาด และหมู่บ้านใกล้เคียง กิจกรรมประเพณีทางภาคอีสานที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง ยังคงถือเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญด้านประเพณีวัฒนธรรมทางภาคอีสาน เช่นเดียวกับกับชาวบ้านท่าลาดที่ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมนี้อยู่ตลอดมา แม้ในยุคสมัยปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนไปบ้าง แต่ชาวบ้านยังคงถือปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง และในช่วงของการทำงานวิจัย โครงการวิจัยในครั้งนี้ได้เข้าร่วมในการเปิดเวทีเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ สังเคราะห์ถึงความเหมาะสม ในการรื้อฟื้นรูปแบบการดำเนินกิจกรรมประเพณี และชาวบ้านท่าลาดมีความใส่ใจเป็นอย่างยิ่งในการร่วมกันอนุรักษ์และรื้อฟื้นประเพณีให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ยังสามารถสร้างกิจกรรมประเพณีที่ยังไม่เคยทำให้หมู่บ้านให้เกิดมีขึ้น และสร้างสรรค์กิจกรรมที่มีอยู่แล้วให้มีสีสันมากยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมลอยกระทง และกิจกรรมแห่บั้งไฟ กรณีของกิจกรรมวันลอยกระทง ที่ผ่านมามหาหมู่บ้านยังไม่เคยมีการดำเนินการ ในขณะที่กิจกรรมขบวนแห่บั้งไฟ ซึ่งที่ผ่านมามีเพียงแต่ผ่านไป แต่ในระยะหลังกลับมีการพัฒนาและร่วมแรงร่วมใจกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นศักยภาพของชาวบ้านท่าลาดที่มีความพร้อมในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมประเพณีเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนให้มากขึ้น

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลประเพณี /กิจกรรมที่สำคัญ ของหมู่บ้านท่าลาด

ประเพณี/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่ปฏิบัติ
ประเพณีก่อบพระเจดีย์ทราย ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ	- เพื่อให้ชุมชนร่วมกันรักษาประเพณีอันดีไว้สืบทอดสู่ลูกหลาน	ร่วมกันนำทรายก่อบพระเจดีย์ทรายในบริเวณวัด/รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ
โครงการครอบครัวสุขสันต์ ชวนกันเข้าวัด	เพื่อสร้างจิตสำนึก ให้ชักชวนกันเข้าวัดโดยเริ่มต้นที่ครอบครัว	ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ พี่น้อง ลูกหลาน ลงไปทำวัตรเย็นช่วงเวลา 19.00-20.00 น.ทุกวัน
บุญข้าวประดับดิน	เพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณี	นำห่อข้าวไปอุทิศช่วง 01.00 น.

บุญข้าวสลากภัต		นำห่อข้าวไปอุทิศช่วง 07.00 น.
ประเพณีลอยกระทง	เพื่อแสดงความเคารพแหล่งน้ำ และสืบสานประเพณีของหมู่บ้าน	ทำบุญตักบาตร กิจกรรมนันทนาการรำวงวันลอยกระทง และร่วมลอยกระทง
บุญประทายเป็นข้าวเปลือก ส่งท้ายปีเก่า/ต้อนรับปีใหม่	- เพื่อให้ชุมชนร่วมกันรักษาประเพณีอันดีไว้ถึงลูกหลาน	นำข้าวเปลือกไปบริจาคทุกครอบครัว ร่วมกันสนุกสนานร่วมชัยโยรับปีใหม่
งานเลี้ยงปู้ตา (ปู้ เจ้าฟ้าผา ละมิม ปู้ คำแดง ปู้ หล่า น้อย)	- เพื่อให้ชุมชนยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ให้นับถือบรรพบุรุษ	นำเครื่องสักการะ ข้าวปลาอาหาร ดอกไม้ธูปเทียนไปเลี้ยงปู้ตา ปีละ 3 ครั้ง

4. ค้นหารูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

จากการจัดเวทีคืนข้อมูลงานวิจัยในระยะที่ 1 ร่วมกันเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนท่าลาดได้เข้าใจถึงเป้าหมายการวิจัยในระยะที่ 1 ว่ามุ่งเน้นสร้างฐานความรู้ของคนในหมู่บ้านท่าลาดในลักษณะร่วมคิดความระดมความคิดเห็น ถึงความเป็นตัวตนของชาวบ้านท่าลาด ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีในอดีตของชุมชนบ้านท่าลาด รวมถึง ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน และปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน จากการเรียนรู้ร่วมกันดังกล่าวทำให้คนในชุมชนเริ่มต้นตัวกับงานวิจัยและเห็นความสำคัญร่วมกันในการกำหนดแผนกิจกรรมการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยชุมชนได้สรุปร่วมกันว่า ในระยะที่ 2 ของงานวิจัยได้ทดลองปฏิบัติฟื้นฟูประเพณีทั้งหมด 3 เรื่องที่สำคัญ คือ 1) ประเพณีบุญสงกรานต์ 2) ประเพณีบุญบั้งไฟ และ 3) ประเพณีการเกี่ยวข้าวนาหวาน (หรือที่เรียกทั่วไปว่า การลงแขกเกี่ยวข้าว)

ซึ่งการดำเนินงานทดลองปฏิบัติประเพณีทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวได้มีการดำเนินการร่วมกันจนเสร็จสิ้นไปเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทีมวิจัยจึงขอสรุปรูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนผ่านการปฏิบัติประเพณีแต่ละเรื่องดังต่อไปนี้

4.1 ประเพณีบุญสงกรานต์

เทศกาลสงกรานต์ เทศกาลบุญเดือนห้าที่ดับความร้อนจากอากาศร้อนๆ ด้วยความเย็นของน้ำที่สาดกันทั่วทุกสารทิศ เทศกาลสงกรานต์ของไทย เต็มไปด้วยความชุ่มฉ่ำ เต็มไปด้วยความอบอุ่นของญาติพี่น้องที่จะมาพบปะกันในช่วงเทศกาล เมื่อถึงครางานบุญที่ไร จะเป็นช่วงเวลาที่คุณคนไทยนั้นมีความสุขมากที่สุด งาน**บุญสงกรานต์** เป็นงานบุญที่ถูกสืบทอดกันมาเรื่อยๆแต่นานมาแล้ว สำหรับชาวอีสานจะเรียกประเพณีงานบุญสงกรานต์นี้ว่า **อีตลีสอง**

วันสงกรานต์ของคนไทย โดยปกติแล้วจะมีทั้งหมด 3 วันด้วยกัน คือวันที่ 13 วันที่ 14 วันที่ 15 ในเดือนเมษายนของทุกปี ซึ่งวันสำคัญของคนภาคอีสาน ก็คือวันสุดท้าย ซึ่งนั่นก็คือวันที่ 15 ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ไทย เป็นวันแห่งการเฉลิมฉลอง เป็นวันงาน**บุญสงกรานต์**อย่างแท้จริง ตามแบบฉบับของชาวอีสานแล้ว วันที่ 15 เมษายนของทุกปี จะมีการทำบุญ พร้อมกับการเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ เป็นการเริ่มต้นอะไรใหม่ๆ เริ่มต้นความเป็นสิริมงคลของชีวิตที่ดีอีกด้วยเช่นกัน ขึ้น 15 ค่ำเดือน 5 เป็นวันแห่งการเริ่มต้นใหม่ของชาวอีสาน เป็นวันแห่งความสุข การพร้อมรับกับสิ่งดีดี

ตำนานงานบุญสงกรานต์ และความเชื่อ วันสงกรานต์ มีตำนานเล่าขานกันต่อมาถึงการตัดศีรษะของกบิลพรหม ผู้ที่วัดระดับเขาวัวปัญญากับบรรดาผู้ฉลาดหลักแหลม ผู้ที่สามารถตอบคำถามได้ทุกคำถาม การทดสอบบรรดาจึงเกิดขึ้น เมื่อพรหมโลกส่งกบิลพรหมมาทดสอบบรรดา ซึ่งข้อแม้ก็คือ ถ้าบรรดาสามารถตอบคำถามได้ กบิลพรหมจะต้องตัดศีรษะของตัวเองออกไป ซึ่งคำถามที่กบิลพรหมใช้ถามกับบรรดา ก็คือ

ตอนเช้า ศรีของคนเราอยู่ที่ไหน

ตอนเที่ยง ศรีของคนเราอยู่ที่ไหน

ตอนเย็น ศรีของคนเราอยู่ที่ไหน

เวลาผ่านไปเกือบ 7 วัน เข้าสู่วันที่ 6 บรรดาครุ่นคิดหนักมาก เพราะหาคำตอบไปให้กับกบิลพรหมไม่ได้ จนกระทั่งได้คำตอบเพราะเดินทางเข้าป่าไปได้ยินนกอินทรีคุยกัน และได้คำตอบมาให้กับกบิลพรหมถึงคำถาม 3 ข้อนั้น คำตอบของบรรดา ทำให้กบิลพรหมรู้สึกถึงความฉลาดเกินเด็กธรรมดาของบรรดา ยิ่งนัก

ตอนเช้า ศรีของคนเรานั้นอยู่ที่ศีรษะ ไบหน้า เพราะใช้น้ำล้างทำความสะอาดหน้าให้สดชื่นสะอาด

ตอนเที่ยง ศรีของคนเรานั้นอยู่ที่หน้าอก เพราะว่าคนเราใช้น้ำหอมน้ำเย็นประพรมหน้าอก

ตอนเย็น ศรีของคนอยู่ที่เท้า เพราะใช้น้ำล้างเท้า

เมื่อตอบปัญหาไปครบถ้วนตามที่ต้องการแล้ว กบิลพรหมจึงจำต้องตัดศีรษะตนเองด้วยความสัจย์ เมื่อศีรษะของกบิลพรหมตกถึงพื้นแล้ว ก็เกิดไฟไหม้แผ่นดิน บ้านเมืองแห้งแล้ว ธิดาของกบิลพรหมจึงต้องนำพานมารองศีรษะของกบิลพรหมผู้เป็นบิดาเอาไว้ แล้วแห่ไปรอบเขาพระสุเมรุ ซึ่งธิดาทั้ง 7 องค์ จะเวียนสับเปลี่ยนกันมาแห่ในแต่ละปี จึงเป็นที่มาของชื่อนางสงกรานต์ในแต่ละปี ทุกปีจะเปลี่ยนกันไป ซึ่งแต่ละนางแต่ละชื่อก็จะมี ความหมาย มีคำทำนายซ่อนอยู่ในชื่อนั้น เกิดขึ้นมาเป็นพิธีสงกรานต์ที่เกิดขึ้นมาในแต่ละปี ทุกปี

ประเพณี วัฒนธรรม ที่ชุมชนบ้านลาดทำใน บุญสงกรานต์ มีกิจกรรมทำร่วมกัน 3 วัน ดังนี้

วันแรก วันที่ 13 เมษายน

- มีการทำบุญในช่วงเช้า ถือว่าเป็นการเริ่มต้นใหม่ที่ดี ตั้งแต่เช้ารับแสงอรุณใหม่ๆ ชาวบ้านทุกคนจะมีการร่วมทำบุญในช่วงเช้า เรียกว่าบุญเบิกบ้าน ทำบุญเลี้ยงพระด้วยอาหารคาวหวาน ทำบุญด้วยดอกไม้ ธูป เทียน เป็นการสักการบูชาคุณพระพุทธรูป พระธรรมและพระสงฆ์
- หลังจากทำบุญเลี้ยงพระเรียบร้อยแล้ว ก็จะเป็นการพบปะรับประทานอาหารระหว่างกันในครอบครัว เวลาของครอบครัวที่จะได้ใช้เวลาอยู่ร่วมกัน
- และในช่วงบ่ายถึงเย็น จะเป็นการเปิดรับบริจาคต่างๆไป

วันที่ 14 เมษายน

- เข้าที่วัดจะมีกิจกรรมการก่อเจดีย์ทราย เป็นกิจกรรมที่ให้เด็ก เยาวชนและครอบครัวได้มาร่วมกันก่อเจดีย์ทราย กิจกรรมนี้ทำให้เกิดความรักความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลไชยโย่ง จำนวน 20,000 บาทด้วย เพื่อเป็นรางวัลให้กับผู้ชนะในการประกวดเจดีย์ทราย
- ช่วงบ่ายจะมีขบวนรถแห่ดอกไม้เพื่อนำไปถวายบูชาพระในวัด รถขบวนแห่ดอกไม้จะขับไปรอบๆ หมู่บ้าน มีวงดนตรีบรรเลงเพลงประกอบไปด้วยกับการฟ้อนรำของชาวบ้าน กิจกรรมนี้ทำให้เกิดความสนุกสนาน ความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน พอแห่ขบวนรถไปถึงวัด
- จะเป็นช่วงของการสงฆ์พระพุทธรูป สรงน้ำผู้เฒ่าผู้แก่ เพื่อที่จะช่วยให้ทุกคนมีความสุข มีความร่มเย็นเหมือนดั่งสายน้ำที่ประพรมลงมา ผู้ใหญ่เองก็จะนำน้ำลูบหัวให้กับลูกๆหลานๆพร้อมกับการให้พร เป็นช่วงเวลาแห่งความสุข ทั้งบูชาพระ บูชาผู้เฒ่าผู้แก่และพระในบ้าน เป็นความสุขที่เต็มไปด้วยความรัก ความผูกพันกัน
- ช่วงเย็นก็จะประกาศผลการประกวดเจดีย์ทราย มอบรางวัลให้กับผู้ชนะ และคนในชุมชนจะเข้าร่วมสวดมนต์ทำวัตรเย็นร่วมกัน

วันที่ 15 เมษายน

- เข้าจะมีการตักบาตรพระร่วมกันของคนในชุมชน และมีการทอดผ้าป่าถวายวัดร่วมกัน เมื่อพระได้ให้ศีลให้พรเรียบร้อยแล้ว ก็เป็นอันเสร็จพิธี

การจัดงานประเพณีสงกรานต์นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนบ้านลาด ดังนี้

- ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณี นักวิจัยกับคนในชุมชนบ้านลาดเห็นว่า ควรมีการอนุรักษ์รูปแบบวิธีการแบบดั้งเดิมไว้ ไม่อยากตัดวันให้น้อยลง เพราะการจัดเพียงวันเดียวนั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไร ควรจะจัด 3 วันตามประเพณีดั้งเดิม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้กลับมาแน่นแฟ้นกันมากยิ่งขึ้น
- ด้านศาสนา พบว่า กิจกรรมสรงน้ำดำหัวผู้ใหญ่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน เช่น ลูกหลานจากที่ไม่เคยกลับบ้าน เมื่อรู้ว่ามีกิจกรรมฟื้นฟูประเพณีนี้ โดยการชักชวนของพ่อ แม่และญาติพี่น้อง ทำให้ทุกคนอยากกลับมาพบปะกัน มีบางคนต้องการ กลับบ้านมาทำบุญ เอาผ้าป่ามาร่วมทำบุญกับบ้านเกิด ตอบแทนบุญคุณบ้านเกิด วัดบ้านเกิดของตัวเอง
- ด้านความพอเพียง ทีมวิจัยได้สรุปพร้อมกันว่า ถ้าจัดงานใหญ่เกินไปชาวบ้านจะทะเลาะกัน จึงใช้หลักแห่งความพอเพียงตามคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยการทำเครื่องตกแต่งในงานพิธี การประดับต่างๆจะให้นั้นเอาสิ่งที่มีอยู่แล้ว วัสดุเอามาจากที่มีในชุมชน เอามาร่วมกันไม่ต้องซื้อใหม่ให้สิ้นเปลือง การทำอย่างนี้ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ถึงความประหยัด และรู้สึกมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้นด้วย
- ด้านการมีส่วนร่วม จะเห็นว่าการทำกิจกรรมแต่ละเรื่องนั้น ล้วนเป็นการทำภายใต้ความคุ้นเคยของชาวบ้านทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมแบบไม่เงินอายุ รู้ขั้นตอนการทำงาน ทุกคนรู้งานจึงไปร่วมกันทำงานได้เลย โดยไม่ต้องบอกให้ทำ เช่นกลุ่มผู้สูงอายุทำขนม กลุ่มแม่บ้านตกแต่งศาลาวัด พ่อบ้านช่วยกันทำความสะอาดศาลาวัดและบริเวณวัด แต่ละคนรู้บทบาทหน้าที่ของตัวเอง เพราะเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน โดยการทำกิจกรรมเห็นได้ชัดว่าทุกคนร่วมมือร่วมใจกันอย่างดีมาก

ภาพที่ 4.3 กิจกรรมวันสงกรานต์ พ.ศ. 2560

4.2 ประเพณีบุญบั้งไฟ

ประเพณีที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของทางภาคอีสาน ที่โด่งดังไปทั่วประเทศและทั่วโลก นั่นคือประเพณีบุญบั้งไฟ บุญบั้งไฟนั้นเป็นหนึ่งในฮีตสิบสองคองสิบสี่ ฮีตคองของคนอีสานที่สืบสานกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ เพราะฉะนั้นแล้วคนอีสานจึงรู้จักกันดีเพราะเป็นประเพณีบุญเดือนหกนั่นเอง โดยปกติแล้วทั่วทั้งภาคอีสาน แต่ละตำบลหรือหมู่บ้านก็จะมีประเพณีนี้ ประวัติอันยาวนานของประเพณีบุญบั้งไฟ โดยเรื่องราวอันมาจากนิทานพื้นบ้านทางภาคอีสานสองเรื่อง คือ “ผาแดงนางไอ่” และ “พญาคันคาก” นิทานสองเรื่องนี้ได้กล่าวถึงการจุดบั้งไฟ และถูกเล่าต่อกันมา สำหรับปี 2560

นิทานพื้นบ้านเรื่อง “ผาแดงนางไอ่” กับประวัติประเพณีบุญบั้งไฟ

ในเนื้อเรื่องนิทานนั้นเป็นสาเหตุมาจากรักสามเส้า มีตัวละครคือ ท้าวผาแดง ท้าวพังคี่ และนางไอ่ ทั้งสามเคยมีความผูกพันรักกันมาก่อนตั้งแต่อดีตชาติ นางไอ่เป็นธิดาของธิดาขอมพระราชามือเมืองชะอีตา บ้างก็เรียก “ธิดานคร” นางไอ่เป็นสตรีที่มีสิริโฉมงามมาก เป็นที่เลื่องลือไปทั่วในนครต่างๆ ทั้งโลกมนุษย์และเมืองบาดาล ชายหนุ่มต่างหมายปองที่จะได้อภิเษกกับนางไอ่ ในจำนวนนั้นมีท้าวผาแดงเจ้าชายแห่งเมือง “ผาโพง” และท้าวพังคี่ โอรสสุทโธนาค เจ้าผู้ครองนครบาดาล เจ้าเมืองธิดามีการจัดแข่งขันบั้งไฟซึ่งเป็นประเพณีแต่โบราณของเมืองเอกชะอีตา ใครชนะจะเป็นผู้ครอบครองเมืองธิดานคร และได้นางไอ่เป็นคู่สมรส สุดท้ายทั้งคู่

ก็แพ้งไฟ จึงไม่ได้อภิเษกสมรสกับนางไอ่ แต่ท้าวพังคีไม่ยอมลดละ แปลงกายเป็นกระรอกเผือกเฝ้าติดตามนางไอ่ สุดท้ายถูกฆ่าตาย พญานาคผู้เป็นพ่อจึงขึ้นมาถล่มเมืองจนล่มไป กลายเป็นหนองน้ำใหญ่ คือ หนองหาร หนองหานในตำนานท้าวผาแดงนางไอ่ ที่เป็นที่ถกเถียงกันว่าที่ไหนกันแน่ มีอยู่ถึง 3 ที่ ได้แก่ หนองหาน ที่อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี และหนองหาน อำเภอกุมภวาปี ซึ่งก็ไม่ไกลจากที่แรกมากนัก และอีกที่หนึ่งก็คือหนองหาร จังหวัดสกลนคร

นิทานพื้นบ้านเรื่อง “พญาคันคากกับพญาแถน” กับประเพณีประเพณีบุญบั้งไฟ

พญาแถนเป็นเทพผู้คอยดูแลคุ้มครองฟ้าฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล วันหนึ่งเกิดไม่พอใจชาวโลกจึงบันดาลให้ฝนไม่ตกถึงเจ็ดปีเจ็ดเดือนเจ็ดวัน ชาวโลกมนุษย์อดอยากมากแพ้งทนมไม่ไหวคิดต่อสู้กับพญาแถน แต่สู้ทัพเวทดาไม่ได้ ถูกไล่ทัพมาจนถึงต้นไม้ใหญ่ที่พระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นพญาคันคาก (คางคก) อาศัยอยู่ และพญาคันคากตกลงใจเป็นจอมทัพของชาวโลกต่อสู้กับพญาแถน พญาคันคากให้พญาปลวกก่อจอมปลวกขึ้นไปจนถึงสวรรค์ ให้พญาอมดไม่ไปทำลายด้ามอาวุธของทหารและอาวุธพญาแถน และให้พญาผึ้ง ต่อ แตนไปต่อยทหารและพญาแถนฝ่ายเวทดาพ่ายแพ้ พญาแถนจึงให้คำมั่นว่า หากมนุษย์ยิงบั้งไฟขึ้นไปเดือนเมื่อไรจะรีบบันดาลให้ฝนตกลงมาให้ทันทีและถ้ากบเขียดร้องก็ถือเป็นสัญญาณว่าฝนได้ตกลงถึงพื้นแล้ว และเมื่อใดที่ชาวเมืองเล่นว่าวก็เป็นสัญญาณแห่งการหมดสิ้นฤดูฝน หลังจากนั้นมาชาวเมืองก็ปฏิบัติสืบต่อกันมา พอถึงเดือนหกจะต้องจุดบั้งไฟขึ้นไปบอกพญาแถน จนกลายเป็นประเพณีบุญบั้งไฟจนทุกวันนี้

ที่มริจัยและชุมชนได้รื้อฟื้นการจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นมาทำร่วมกัน โดยมีการจัดงานบุญบั้งไฟในวันที่ 5 พฤษภาคม 2560 โดยจัดงานบริเวณกลางหมู่บ้าน หน้าบ้านนายไพวัลย์ นวนศรีแก้ว ซึ่งมีบริเวณหน้าที่สามารถจัดงานได้ การจัดงานมีขึ้น 1 วัน แต่หากรวมระยะเวลาการเตรียมงานด้วย จะรวมทั้งสิ้นประมาณ 7 วัน

การจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนบ้านลาด ดังนี้

แต่เดิมการจัดงานบุญบั้งไฟแต่ละปี จะจัดทำโดยนโยบายของเทศบาล โดยมีงบประมาณการจัดงานมาให้ชุมชนละ 3,000 บาท ซึ่งคนในชุมชนบ้านลาดมองว่าไม่ค่อยมีประโยชน์อะไรมากนัก เพราะงบประมาณมี

จำกัด นักวิจัยและคนในชุมชนจึงได้หารือร่วมกันในการปรับปรุงรูปแบบการจัดงานบุญบั้งไฟใหม่ โดยได้มีการวางแผนพูดคุยกำหนดเป้าหมายการจัดงาน รูปแบบการจัดงานแบบใหม่ๆ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันรับผิดชอบงานต่างๆ ส่งผลให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานครั้งนี้ร่วมกันทั้ง เยาวชน คนวัยกลางคน ผู้เฒ่า ผู้แก่และผู้นำชุมชน รวมถึงตัวแทนจากหน่วยงานต่างๆก็เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งทีมวิจัยขอสรุปผลการสร้างความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

- ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การจัดประชุมวางแผน หรือการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟและการแบ่งบทบาทหน้าที่ร่วมกัน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีพลัง คือ กลุ่มนักวิจัยไปช่วยกันค้นหาชุดที่เหมาะสม ช่วงการประดับประดาบุญบั้งไฟ จะมีการช่วยกัน โดยเฉพาะผู้ชายมาช่วยกันประดับรถ เช่น แห วัวเทียม เป็นต้น ผู้หญิงก็จะเป็นการไปหาผ้า ชุดแตงนางรำ ส่วนการซ้อมพ็อนรำ คณะครูจะพานักเรียนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการมาซ้อมรำกันในช่วงกลางคืน ต่างๆเหล่านี้ล้วนทำให้ทุกคนเกิดความสุขและเกิดพลังในการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมตามความสามารถ
- ด้านการอนุรักษ์ประเพณี พบว่า ทุกคนเกิดความภาคภูมิใจที่ได้จัดทำประเพณีดั้งเดิมของตนเอง และหลายคนสะท้อนว่า “ปีนี้เกิดความภาคภูมิใจมากเป็นพิเศษ เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมารุมถ่ายรูปรูปขบวนแห่ของบ้านเรา” ซึ่งจัดได้อย่างสวยงามและเป็นขบวนที่มีความโดดเด่นและแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด เพราะประกอบไปด้วย ขบวนรถแห่ที่ประดับไปด้วยเครื่องใช้ไม้สอยที่มีอยู่ในชุมชน ขบวนแห่สื่อถึงแหล่งน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ให้เห็นวิถีชีวิตและการทอผ้าของชุมชนบ้านลาด ทำให้เกิดความประทับใจกับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกัน ลูกหลานที่มาเห็นแห่ไม่เชื่อว่าบ้านเราจะทำได้ บ้านเราทำได้ขนาดนี้หรือ ยิ่งใหญ่ขนาดนี้หรือ ซึ่งการมาเห็นทำให้ทุกคนเกิดความรักและหวงแหนท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้นทีเดียว
- ด้านนวัตกรรมที่เพิ่มเติมจากขบวนแห่ คือ ได้มีการหารือร่วมกันว่า ในขบวนแห่ ควรให้มีผู้สูงอายุรำพ็อนแห่ ซึ่งมอบหมายให้ ยายหวิง พ็อนแห่แล้วไปช้อนเงินจากคนที่มาร่วมชมเพื่อร่วมทำบุญด้วยกัน จนทำให้ ได้เงินมาถึง 7,000 บาท และได้นำเงินจำนวนนี้ไปให้รางวัลนางพ็อน เลี้ยงขอบคุณเด็กๆ และคนที่ช่วยกันทำงาน ส่วนที่เหลือถวายให้กับวัดเพื่อเป็นการทำบุญร่วมกัน
- ด้านการลดความขัดแย้งของคนในชุมชน พบว่า ระหว่างการวิจัยมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชนเนื่องจากการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ทำให้คนในชุมชนแตกกันเป็นฝักเป็นฝ่าย การทำประเพณีบุญบั้งไฟในครั้งนี้ทำให้ทุกคนได้ก้าวข้ามความขัดแย้งที่มีอยู่เอาไว้ก่อน เพื่อมาช่วยเหลือกันในการจัดงานซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกฝ่ายงานจึงจะสามารถจัดขึ้นได้ ซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นการจัดงานพบว่า กลุ่มที่มีความขัดแย้งกันได้หันมาพูดคุยกันมากขึ้น บรรยากาศของชุมชนดูมีความรักใคร่สามัคคีกันมากขึ้นกว่าเดิม

ภาพที่ 4.4 กิจกรรมแห่บั้งไฟบ้านท่าลาด ปี 2560

4.3 ประเพณีเกี่ยวข้าวนาวาน (ลงแขกเกี่ยวข้าว)

ทำไร่นานาสมัยก่อนชาวบ้านจะมาช่วยกันทำในลักษณะนาวาน(ลงแขก)ทุกระบวนการของการทำนา ตั้งแต่การดำนา เกี่ยวข้าว ตีข้าว จนถึงเอาข้าวขึ้นยุ้งฉาง ดังคำพูดของผู้ใหญ่ชาตรี สุวรรณเพชรว่า “เวลาเฮ็ดไฮเฮ็ดนาเกสลิเป็นลักษณะนาวานผู้หนึ่งผู้นี้มาชวยกัน ตีสามตีลี้กะยังมีเสียงพาดข้าวกันตุ้มๆอยู่”

การช่วยกันในกิจกรรมการทำนาในอดีตนั้น เมื่อถึงครานาवानใครก็ต้องไปช่วยกันจนแล้วเสร็จ ซึ่งสิ่งทีขาดไม่ได้สำหรับกิจกรรมนาวานนั่นก็คือ เหล้าโท ซึ่งเจ้าของนาต้องเตรียมไว้ขอบคุณสำหรับเพื่อนบ้านที่มาช่วยในกิจกรรมของแขกทำนา ลักษณะของนาวานช่วงของการปักดำเจ้าของนาก็ต้องไปถอนกล้ามัดไว้ก่อน แล้วก็ไปบอกชาวบ้านให้มาร่วมกันดำนาวาน การไปบอกกล่าวให้เพื่อนบ้านมาร่วมทำนาวานก็จะไปในลักษณะให้ความเคารพและให้เกียรติ ด้วยการถือธูปเทียนไปด้วย แล้วเมื่อถึงวันชาวบ้านที่ได้บอกรับนาวานก็จะจัดหาอาหารของแต่ละคนไปร่วมแบ่งปันกันกินในช่วงกลางวันซึ่งก็ไม่ใช่เป็นการรบกวนเจ้าของนา คนหนุ่มสาวมักจะชอบกิจกรรมนาวานนี้เป็นพิเศษเพราะเป็นโอกาสที่จะได้พบปะพูดคุยกันสนุกสนาน**แต่ในปัจจุบัน ดูเหมือนจะเป็นกิจกรรมสนุกสนานไว้พบปะผ่อนคลายในส่วนของการกินก็จะเป็นเจ้าภาพเป็นผู้จัดเตรียมไว้รับรองผู้ที่มาร่วมกิจกรรมนาวาน**

ในอดีตกิจกรรมนาวานนี้มีความสุขสนุกสนานในบรรยากาศแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน กิจกรรมเกี่ยวข้าวนาวานจะมีระยะเวลาที่ต่อเนื่องเพราะเสร็จจากนาแปลงหนึ่งก็จะมีการทำกิจกรรมนาวานของชาวบ้านคนอื่นๆถัดไป จึงเป็นช่วงเวลาแห่งความสุขสนุกสนาน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในหมู่บ้านชุมชนมีความรักสามัคคีกันมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นอย่างมากผ่านกิจกรรมนาวาน

กิจกรรมข้าวนาวานนั้นจะช่วยกันจนเสร็จกระบวนการทำนา จนถึงขั้นตอนนำข้าวขึ้นยุ้งฉาง ในช่วงหลังจากเกี่ยวข้าวเสร็จก็จะเป็นการเก็บข้าวมายังลานตีข้าว สมัยก่อนนั้นชาวบ้านจะช่วยกันหามัดข้าวที่เกี่ยวข้องไว้แล้วมารวมกันที่ลานตีข้าว ตั้งแต่เช้าจนถึงเวลาประมาณบ่ายโมง และจะเริ่มช่วยกันเกี่ยวข้าวช่วงบ่ายสองพอลงถึงบ่ายสามโมงก็จะเริ่มหามัดข้าวกันอีกครั้ง

ดังนั้นการทำนาและกิจกรรมนาเวลานั้นชาวบ้านจะมีกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนเป็นขั้นเป็นตอน ทำไปตามขั้นตอนและไม่มีความเครียดว่าต้องเสร็จภายในวันนั้นวันนี้ เนื่องจากชาวบ้านมีความมั่นใจในการร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกที่มาทำกิจกรรมนาวันซึ่งมีจำนวนคนมาร่วมกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่ไม่เกินสองวันก็เสร็จ ซึ่งต่างจากปัจจุบันการทำนาจะมีความเครียดด้วยต้องรีบทำให้เสร็จเร็วๆ ด้วยว่าวิถีชีวิตนั้นมีความเร่งรีบต้องไปทำกิจกรรมอื่นหรืออาชีพอื่นๆต่อไป ความเร่งรีบจึงจำเป็นต้องใช้เครื่องจักรกลเช่นรถไถนา รถเกี่ยวข้าว หรือแม้กระทั่งยอมนำนาหว่าน เพื่อให้การทำนาสำเร็จเสร็จสิ้นในเวลาที่เหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อต้นทุนการผลิตที่สูงตามขึ้นไปด้วยเช่นกัน

การทำนาศูนย์ก่อนมีความพิถีพิถันดูมีคุณค่าทั้งในเชิงความใส่ใจต่อข้าว และความใส่ใจต่อความเอื้ออาทรกันฉันท์พี่น้องของทุกคนในหมู่บ้าน การเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันในอดีตไม่ใช่แค่การทำไร่นา มีการเอื้อเพื่อกันในครอบครัวข้างเคียงเช่นการนำข้าวปลาอาหารมาแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมีน้ำใจ การพยายามสร้างความรักและความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นแก่กัน ซึ่งเป็นการให้ทานที่มีความบริสุทธิ์ไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนอันใด เป็นการให้เพื่อหวังให้เพื่อนบ้านได้ทานอาหารและผู้ที่ให้ก็มีความสุขที่ได้ให้อาหารแก่เพื่อนบ้าน อีกทั้งในอดีตอาหารการกินนั้นไม่ต้องไปซื้อหาด้วยเงินด้วยทอง ดังนั้นอาหารที่ให้กับเพื่อนบ้านไปผู้ให้ไม่ได้คิดถึงมูลค่าที่เป็นตัวเงิน ผิดกับสมัยปัจจุบันที่ข้าวปลาอาหารถูกหามาด้วยเงินตรา การมองอาหารที่มีเงินตราเป็นช่องทางในการได้มา จึงทำให้เกิดความเสียดายที่จะมอบให้กับเพื่อนบ้านดังเช่นในอดีต อีกทั้งข้าวปลาอาหารในปัจจุบันก็ต้องซื้ออย่างเดียว ไม่สามารถที่จะไปหาตามหัวไร่ปลายนาได้ เพราะว่าหัวไร่ปลายนาซึ่งแต่ก่อนชาวบ้านสามารถเดินไปหาของป่าได้ตามสบาย แต่ปัจจุบันไม่สามารถทำได้เช่นนั้นเพราะพื้นที่หัวไร่ปลายนาถูกจับจองเป็นเจ้าของไปเกือบหมดพื้นที่ตามนโยบายของรัฐในการให้ชาวบ้านจับจองที่ นส.4 ดังนั้นพื้นที่ในการหาของป่าจึงน้อยลง

แนวคิดการริเริ่มบุญประเพณีเกี่ยวข้าวนาวัน เริ่มต้นจากทีมวิจัยก่อน เนื่องจากทีมวิจัยมองว่าการทำนาวันเป็นประเพณีในอดีตที่ควรนำมาทำใหม่เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันของคนในชุมชนบ้านลาด แต่งด้วยเงื่อนไขของเวลาในการวิจัยจึงไม่ทันต่อการประชุมวางแผนร่วมกับคนในชุมชน จึงมีความเห็นร่วมกันว่าจะเริ่มปฏิบัติจากตัวแทนทีมวิจัยที่สนใจร่วมกันก่อน หากคนในชุมชนเห็นว่าทำแล้วได้ผลดีก็จะขยายผลการทำนาวันเพิ่มขึ้นในอนาคต โดยสรุปว่ามีการทดลองทำนาวันทั้งหมด 6 ราย ได้แก่ นางดวงพร เชษฐสุราษฎร์ นางหัส ทวีชัย นางลม นวลศรีแก้ว นางพัชราภรณ์ เชษฐสุราษฎร์ นางจันทร์หอม เหมะวัน และนางสมหมาย ภูคลองหิน

ประเพณีเกี่ยวข้าวนาวัน (การลงแขกเกี่ยวข้าว) นำมาสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนบ้านลาด ดังนี้

- ด้านการลดต้นทุน คือ การลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นประเพณีที่ดีในอดีต แต่ปัจจุบันเปลี่ยนไปเป็นใช้เงินมาแทน ได้พื้นอดีต แต่ไม่ได้ทั้งหมดเพราะเป็นกลุ่มอาสาที่เริ่มต้นกันก่อน บางคนก็ต้องจ้างก็มี จึงเป็นรูปแบบผสมผสานระหว่างจิตอาสากับการจ้าง แต่ก็ยังมีคนที่เป็นจิตอาสาช่วยเหลือเพื่อน ก่อให้เกิดเครือข่ายในการทำนาวัน สำหรับการลดต้นทุน พบว่า มีค่าอาหารนาละ 2,000 บาท จำนวนนาที่ทำเสร็จประมาณ 5-6 ราย รายละประมาณ 20-30 ไร่ต่อราย เมื่อเปรียบเทียบการจ้างเกี่ยวข้าวพบว่า 1

ไร่จะมีการจ้างประมาณ 2 คน ค่าแรงงาน ประมาณ 600 บาท แต่ถ้าทำนาบางส่วนนี้จะไม่เสียเงินเลย เท่ากับว่า ประหยัดไปไร่ละ 600 บาท ถ้ามี 30 ไร่ก็ประหยัดค่าใช้จ่ายไปเท่ากับ 18,000 บาทต่อรายเลยทีเดียว

- ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พบว่า ในการทำนาวันมีเพื่อนหลายคนมาช่วยกัน มีการนำอาหารแต่ ละคนมากินด้วยกัน ใครมีอะไรก็เอามา เป็นการสร้างให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ได้ฟื้นฟูวิถีดั้งเดิมใน การทำนาในอดีต ทุกคนมีความสุขที่ได้เห็นนาของเพื่อนเก็บเกี่ยวสำเร็จ เป็นกิจกรรมช่วยสร้างความ รัก ความสามัคคีให้เกิดมากยิ่งขึ้นระหว่างเพื่อนบ้าน ระหว่างครอบครัวและเครือญาติที่มาช่วยเหลือ กัน

ภาพที่ 4.5 กลุ่มจิตอาสาทำนาบ้านท่าลาด

บทที่ 5

บทสรุป บทเรียนและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านท่าลาด หมู่ที่ 9 ต.ไฮหย่อง อ.พังโคน จ.สกลนคร” มีกระบวนการดำเนินงานวิจัยในระยะแรก ดำเนินการเพื่อสร้างฐานความรู้ของคนในหมู่บ้านท่าลาดในลักษณะร่วมคิดความระดมความคิดเห็น ถึงความเป็นตัวตนของชาวบ้านท่าลาด ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีในอดีตของชุมชนบ้านท่าลาด รวมถึง ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน และปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ในระยะที่ ๒ มุ่งเน้นการปฏิบัติทดลองประเพณีสำคัญ ๓ เรื่อง เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน ซึ่งทีมวิจัยได้ร่วมกันปฏิบัติและถอดบทเรียนผลการดำเนินงานวิจัยทั้ง ๒ ระยะ สรุปผลที่ได้ทั้งหมด ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลตามวัตถุประสงค์

๕.๑.๑ ศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีในอดีตของชุมชนบ้านท่าลาด

๕.๑.๑.๑ ข้อมูลประวัติศาสตร์ในมิติความสัมพันธ์ของชุมชนบ้านท่าลาด พบว่า ชาวบ้านท่าลาด ที่อพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานีนั้น เป็นกลุ่มเครือญาติ ที่มีความผูกพันกันอยู่แล้ว และมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการตัดสินใจย้ายถิ่นฐานจากบ้านหมากทัน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ความสัมพันธ์ในระหว่างเริ่มสร้างหมู่บ้านใหม่ๆ จะเห็นได้จากการแจกที่ดินทำกินให้กับผู้ที่ย้ายกลับมาอยู่บ้านท่าลาดอีกครั้งของพ่อใหญ่ลั้งรับปากว่าจะยกที่ปลูกบ้านคนละไร่แก่ผู้ที่ย้ายกลับมาอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านท่าลาดอีกครั้ง แสดงให้เห็นถึงความใจกว้างเอื้อเฟื้อ รักความเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในสังคมชาวบ้านท่าลาดในยุคเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน

นอกจากนั้น ชาวบ้านท่าลาดยังต้องการมีที่พึ่งทางใจ มีพื้นที่ในการประกอบคุณงามความดีด้านจิตใจ จึงได้ร่วมแรงร่วมใจกันก่อสร้างวัดขึ้น ในปีพุทธศักราช 2483 ซึ่งสมัยก่อนการก่อสร้างต้องใช้แรงคนในการมาตัดไม้เลื่อยไม้ ทำโครงสร้างกุฏิและศาลา วัด ชาวบ้านท่าลาดทุกคนต่างออกมาช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ด้วยความสนุกสนานและอิมเอบใจ เพราะทุกคนถือว่าเป็นการทำบุญ และจะมีสถานที่ในการทำบุญทำกุศลในทางพระพุทธศาสนาต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพลังแห่งความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และความรักความสามัคคีของชาวบ้านท่าลาดในอดีต นอกจากความสามัคคีในการสร้างพื้นที่ทางจิตวิญญาณแล้ว ชาวบ้านท่าลาดยังมีการร่วมแรงร่วมใจกันในการสร้างฝายน้ำล้น เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง

5.1.1.2 วัฒนธรรม ประเพณีในมิติความสัมพันธ์ของชุมชนบ้านท่าลาด พบว่า ชาวบ้านท่าลาดในอดีตยังมีอิทธิพลของความเชื่อดั้งเดิมตกทอดมาจากบรรพบุรุษมีความเชื่อในสิ่งที่เคยเห็นคุณเห็นโทษมาแล้ว เช่น บิดา-มารดา-บรรพบุรุษ-วีรบุรุษ ผู้ที่ล่วงลับตายเป็นผีไปแล้ว (ไม่ใช่ผีหลอก) ได้รับการยกย่องเชิดชูบูชา มากจนมีการเซ่นไหว้บวงสรวงกันหลายระดับ ดังจะเห็นได้จากการเคารพกราบไหว้เจ้าปู่ ซึ่งชาวบ้านท่าลาด บ้านฝั่งแดง และบ้านสงเปือย ถือว่าเป็นผู้ที่คอยปกป้องรักษาลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข และคอยดูแลช่วยกล้าน้ำฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล ดังนั้นเจ้าปู่ถือเป็นจุดรวมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เพราะถือว่าทุกคนคือลูกเจ้าปู่ ต้องมีความรักใคร่กลมเกลียวสามัคคีกัน และต้องเป็นผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณต่อเจ้าปู่เพราะเจ้าปู่

นอกเหนือจากเจ้าปู่ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาส่งผลต่อวิถีปฏิบัติที่เป็นปกติของชาวบ้านท่าลาด ชาวบ้านให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติ 3 ประการคือ ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งชาวบ้านจะได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระสงฆ์ในรูปแบบการเทศนาตามคัมภีร์โบลานในช่วงบุญวันสำคัญทางศาสนา วันออกพรรษา วันงานบุญเวสสันดร ซึ่งจะมีการทำบุญฟังเทศน์ประจำปีของชาวบ้าน นอกเหนือจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ชาวบ้านท่าลาดยังมีวัฒนธรรมที่นับถือกันมาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว จนถือเป็นฮีตเป็นคองต้องปฏิบัติสืบกันมาจนเป็นประเพณีที่รู้จักกันดี และพูดจวนติดปากว่า "ฮีตสิบสองคองสิบสี่"

ฮีตสิบสอง เป็นหลักปฏิบัติของคนในชุมชนที่ต้องออกมารวมแรงร่วมใจกันจัดกิจกรรมประเพณีตามฮีตสิบสอง ถือเป็นกิจกรรมส่วนร่วม ซึ่งเป็นพื้นที่สร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนบ้านท่าลาด การได้ออกมาช่วยเตรียมการเตรียมงาน มาช่วยจัดกิจกรรมในงานต่างๆของฮีตสิบสอง เป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจช่วยเหลือ และความสามัคคีของคนในชุมชน ได้มีการช่วยเหลือกันในกิจการงานต่างๆภายในงาน ส่งผลต่อความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชนผ่านประเพณีฮีตสิบสอง ในขณะที่คอง 14 เป็นแนวปฏิบัติเพื่อเป็นความสุข ความเจริญต่อตัวบุคคลที่นำไปปฏิบัติ ซึ่งแต่ละครัวเรือนก็จะพำร่สอนและนำหลักคอง 14 นี้ไปปฏิบัติภายในครอบครัวตนเอง ดังนั้นคอง 14 จึงเป็นหลักปฏิบัติเพื่อสร้างความสัมพันธ์กันภายในครอบครัว ซึ่งย่อมส่งผลดีต่อคนอื่นๆหรือครอบครัวอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียงด้วยเช่นกัน

๕.๑.๒ ศึกษาพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน และปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

๕.๑.๒.๑ พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน พบว่า สมัยก่อนวิถีชีวิตที่ยังไม่มีไฟฟ้านั้นวิถีชีวิตของชาวบ้านอยู่กันแบบเรียบง่ายมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติหาอยู่หากินกับป่าและแหล่งน้ำตามธรรมชาติเป็นหลัก แต่หลัง ปี 2530 เป็นต้นมา เริ่มมีนโยบายจากภาครัฐต่างๆเข้ามา โดยเฉพาะในยุคหลังๆ ได้มีเงินทุนไหลเข้ามาในหมู่บ้าน ประจวบกับวิถีแห่งความเจริญก้าวหน้าในยุคสมัยปัจจุบันเข้ามา ทั้งนโยบายรัฐและความเจริญก้าวหน้าในรูปแบบทุนนิยมเข้ามา ในขณะที่ชาวบ้านได้เป็นผู้รับนโยบายมาปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งประสบผลสำเร็จ และก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมามากมาย ผลกระทบหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วคือด้านวัฒนธรรมประเพณีของบ้านท่าลาดเพราะว่าบ้านท่าลาดนั้นอยู่ใกล้ตัวอำเภอพังโคนมากอยู่ใกล้ตลาดจึงมีผลทำให้ชาวบ้านนั้นทอดทิ้งประเพณีกิจกรรมเก่าๆไปได้ง่าย ยกตัวอย่างเช่น การทอผ้าเห็นได้ชัดเจนมากการทอผ้าชาวบ้านให้ความสำคัญกับความสะอาดสบายมากกว่า ด้วยการไปซื้อผ้ามาจากตลาด แทนการมานั่งเสียเวลาทอผ้าหลายเดือนกว่าจะเสร็จเป็นผืน ส่งผลให้กิจกรรมทอผ้าอะไรต่างๆในหมู่บ้านนั้นหายไป

๕.๑.๒.๒ ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ได้แก่

1) หนี้สิน คือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน อันเกิดจากเม็ดเงินจากรัฐบาลที่ไหลเข้ามาในชุมชนเกิดความอยากได้ เกิดจากรัฐบาลเอาเงินล้านมาลง ชุมชนกู้เงินมาใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่ายเป็นหนี้สิน จึงจำเป็นต้องวิ่งหารายรับมาให้พอกับรายจ่าย หากไม่ทันก็จำเป็นต้องกู้หนี้ยืมสินมาปิดช่องทางรายจ่ายต่างๆ สมัยก่อนกินข้าวด้วยกันทุกวัน แต่ทุกวันนี้ต่างคนต่างออกไปทำมาหากินนอกบ้านกัน

2) นโยบายรัฐ กองทุนต่างๆที่เข้ามา ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน คือ เงิน ที่เข้ามาในหมู่บ้านในอดีตนั้นไม่มีเงินเข้ามาในหมู่บ้านไม่มีเงินมาเป็นตัวแปรที่จะทำให้เกิดความคิดของชาวบ้านแตกต่างกัน

กันมากขึ้นในสมัยก่อนนั้นการทำมาหากินวิถีชีวิตก็จะมีภาระเอื้อเพื่อแบ่งปันกันกินแต่ในปัจจุบันเมื่อมีกองทุนการเงินอะไรต่างๆเข้ามาในหมู่บ้านทำให้เกิดมีการแตกแยกกันเพราะการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ไม่ลงตัว

3) กระแสทุนนิยม ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านลาดเปลี่ยนแปลงไปมาก จากที่เคยหาอยู่หากิน เปลี่ยนมาเป็นซื้ออยู่ซื้อกิน การปฏิบัติประเพณีต่างๆก็เปลี่ยนแปลงไป มีความริบเร่ ลดจำนวนวันในการทำประเพณีลงไป เช่น วันสงกรานต์เคยทำ 3 วัน ก็ลดลงเหลือ 1 วัน เคยมีการทำนauanช่วยเหลือกัน ต่อมาก็ไม่มีการทำนauanเพื่อช่วยเหลือกันแล้ว มีแต่การจ้างเพียงอย่างเดียว

๕.๑.๓ รูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ในระยะที่ 2 ของงานวิจัยได้ทดลองปฏิบัติฟื้นฟูประเพณีทั้งหมด 3 เรื่องที่สำคัญ คือ 1) ประเพณีบุญสงกรานต์ 2) ประเพณีบุญบั้งไฟ และ 3) ประเพณีการเกี่ยวข้าว (หรือที่เรียกทั่วไปว่า การลงแขกเกี่ยวข้าว) จึงขอสรุปรูปแบบการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนผ่านการปฏิบัติประเพณีแต่ละเรื่องดังต่อไปนี้

การจัดงานประเพณีสงกรานต์นำไปสู่การสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนบ้านลาด ดังนี้

- ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณี นักวิจัยกับคนในชุมชนบ้านลาดเห็นว่า ควรมีการอนุรักษ์รูปแบบวิธีการแบบดั้งเดิมไว้ ไม่อยากตัดวันให้น้อยลง เพราะการจัดเพียงวันเดียวนั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไร ควรจะจัด 3 วันตามประเพณีดั้งเดิม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้กลับมาแน่นแฟ้นกันมากยิ่งขึ้น
- ด้านศาสนา พบว่า กิจกรรมสงกรานต์น้ำดำหัวผู้ใหญ่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน เช่น ลูกหลานจากที่ไม่เคยกลับบ้าน เมื่อรู้ว่ามีกิจกรรมฟื้นฟูประเพณีนี้ โดยการชักชวนของพ่อ แม่และญาติพี่น้อง ทำให้ทุกคนอยากกลับมาพบปะกัน มีบางคนต้องการ กลับบ้านมาทำบุญ เอาผ้าป่ามาร่วมทำบุญ กับบ้านเกิด ตอบแทนบุญคุณบ้านเกิด วัดบ้านเกิดของตัวเอง
- ด้านความพอเพียง ทีมวิจัยได้สรุปพร้อมกันว่า ถ้าจัดงานใหญ่เกินไปชาวบ้านจะทะเลาะกัน จึงใช้หลักแห่งความพอเพียงตามคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยการทำเครื่องตักแต่งในงานพิธี การประดับต่างๆจะให้นั้นเอาสิ่งที่มีอยู่แล้ว วัสดุเอามาจากที่มีในชุมชน เอามาร่วมกันไม่ต้องซื้อใหม่ให้สิ้นเปลือง การทำอย่างนี้ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ถึงความประหยัด และรู้สึกมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้นด้วย
- ด้านการมีส่วนร่วม จะเห็นว่าการทำกิจกรรมแต่ละเรื่องนั้น ล้วนเป็นการทำภายใต้ความคุ้นเคยของชาวบ้านทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมแบบไม่เขินอาย รู้ขั้นตอนการทำงาน ทุกคนรู้งานจึงไปร่วมกันทำงานได้เลย โดยไม่ต้องบอกให้ทำ เช่นกลุ่มผู้สูงอายุทำขนม กลุ่มแม่บ้านตกแต่งศาลาวัด พ่อบ้านช่วยกันทำความสะอาดศาลาวัดและบริเวณวัด แต่ละคนรู้บทบาทหน้าที่ของตัวเอง เพราะเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน โดยการทำกิจกรรมเห็นได้ชัดว่าทุกคนร่วมมือร่วมใจกันอย่างดีมาก

การจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนบ้านลาด ดังนี้

- ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การจัดประชุมวางแผน หรือการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟและการแบ่งบทบาทหน้าที่ร่วมกัน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีพลัง คือ กลุ่มนักวิจัยไปช่วยกันค้นหาจุดที่เหมาะสม ช่วงการประดับประดาบุญบั้งไฟ จะมีการช่วยกัน โดยเฉพาะผู้ชายมาช่วยกันประดับรถ เช่น แห่ วัวเทียม เป็นต้น ผู้หญิงก็จะเป็นการไปหาผ้า ชุดแตงนางรำ ส่วนการซ้อมพ้อนรำ คณะครูจะพานักเรียนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการมาซ้อมรำกันในช่วงกลางคืน ต่างๆเหล่านี้ล้วนทำให้ทุกคนเกิดความสุขและเกิดพลังในการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมตามความสามารถ
- ด้านการอนุรักษ์ประเพณี พบว่า ทุกคนเกิดความภาคภูมิใจที่ได้จัดทำประเพณีดั้งเดิมของตนเอง และหลายคนสะท้อนว่า “ปีนี้เกิดความภาคภูมิใจมากเป็นพิเศษ เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมารุมถ่ายรูปรูปขบวนแห่ของบ้านเรา” ซึ่งจัดได้อย่างสวยงามและเป็นขบวนที่มีความโดดเด่นและแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด เพราะประกอบไปด้วย ขบวนรถแห่ที่ประดับไปด้วยเครื่องใช้ไม้สอยที่มีอยู่ในชุมชน ขบวนแห่สื่อถึงแหล่งน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ให้เห็นวิถีชีวิตและการหาอยู่หากินของชุมชนบ้านลาด ทำให้เกิดความประทับใจกับนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกัน ลูกหลานที่มาเห็นแห่ไม่เชื่อว่าบ้านเราจะทำได้ บ้านเราทำได้ขนาดนี้หรือ ยิ่งใหญ่ขนาดนี้หรือ ซึ่งการมาเห็นทำให้ทุกคนเกิดความรักและหวงแหนท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้นทีเดียว
- ด้านนวัตกรรมที่เพิ่มเติมจากขบวนแห่ คือ ได้มีการหารือร่วมกันว่า ในขบวนแห่ ควรให้มีผู้สูงอายุรำพ้อนแห่ ซึ่งมอบหมายให้ ยายหวัง พ้อนแห่แล้วไปช้อนเงินจากคนที่มาร่วมชมเพื่อร่วมทำบุญด้วยกัน จนทำให้ ได้เงินมาถึง 7,000 บาท และได้นำเงินจำนวนนี้ไปให้รางวัลนางพ้อน เลี้ยงขอบคุณเด็กๆ และคนที่ช่วยกันทำงาน ส่วนที่เหลือถวายให้กับวัดเพื่อเป็นการทำบุญร่วมกัน
- ด้านการลดความขัดแย้งของคนในชุมชน พบว่า ระหว่างการวิจัยมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชนเนื่องจากการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ทำให้คนในชุมชนแตกกันเป็นฝักเป็นฝ่าย การทำประเพณีบุญบั้งไฟในครั้งนี้ทำให้ทุกคนได้ก้าวข้ามความขัดแย้งที่มีอยู่เอาไว้ก่อน เพื่อมาช่วยเหลือกันในการจัดงานซึ่งต้องอาศัยการร่วมมือกันของทุกฝ่ายงานจึงจะสามารถจัดขึ้นได้ ซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นการจัดงานพบว่า กลุ่มที่มีความขัดแย้งกันได้หันมาพูดคุยกันมากขึ้น บรรยากาศของชุมชนดูมีความรักใคร่สามัคคีกันมากขึ้นกว่าเดิม

ประเพณีเกี่ยวข้าวนาหวาน (การลงแขกเกี่ยวข้าว) นำมาสู่การสร้างสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนบ้านลาด ดังนี้

- ด้านการลดต้นทุน คือ การลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นประเพณีที่ดีในอดีต แต่ปัจจุบันเปลี่ยนไปเป็นใช้เงินมาแทน ได้พื้นที่อดีต แต่ไม่ได้ทั้งหมดเพราะเป็นกลุ่มอาสาที่เริ่มต้นกันก่อน บางคนที่ต้องจ้างก็มี จึงเป็นรูปแบบผสมผสานระหว่างจิตอาสากับการจ้าง แต่ก็ยังมีคนที่เป็นจิตอาสา มาช่วยเพื่อน ก่อให้เกิด

เครือข่ายในการทำนauan มีค่าอาหารนาระ 2,000 บาท จำนวนนาที่ทำเสร็จประมาณ 6 ราย รายละประมาณ 20-30 ไร่ต่อราย และพบว่าสามารถลดต้นทุนไปได้รายละประมาณ 18,000 บาท

- ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พบว่า ในการทำนauanมีเพื่อนหลายคนมาช่วยกัน มีการนำอาหารแต่ละคนมากินด้วยกัน ได้ฟื้นฟูวิถีดั้งเดิมในการทำนาในอดีต ทุกคนมีความสุขที่ได้เห็นนาของเพื่อนเก็บเกี่ยวสำเร็จ เป็นกิจกรรมช่วยสร้างความรัก ความสามัคคีให้เกิดมากยิ่งขึ้นระหว่างเพื่อนบ้าน ระหว่างครอบครัวและเครือญาติที่มาช่วยเหลือกัน

๕.๒ บทเรียนสำคัญจากการวิจัย

1. นักวิจัยต้องฟังชาวบ้าน มีอะไรก็ให้ถามชาวบ้านเพื่อความปลอดภัยในการทำงาน ไม่ผิดพลาด ถ้าพลาดก็จะไม่โดนกระทบมาก จะไม่ไหวเดียว ต้องโยนไปถามชาวบ้านว่าดีหรือไม่ ให้ชาวบ้านร่วมตัดสินใจ
2. โจทย์วิจัยชาวบ้านควรเป็นคนเลือก ว่า “พระ” ควรทำอะไรในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชาวบ้านทำอะไร พระทำอะไร เป็นการออกแบบ และให้ชาวบ้านตัดสินใจว่าหัวหน้าโครงการควรทำวิจัยแบบไหน เพราะชาวบ้านรู้สถานการณ์และรู้ความต้องการว่าต้องการอะไร
3. นักวิจัยที่จะไปทำกับชาวบ้านต้องให้ชาวบ้านรู้จักนิสัยใจคอก่อน ทำความคุ้นเคยกับชาวบ้าน เปิดใจแบบตรงไปตรงมาก็จะได้รับความร่วมมือ
4. ได้รู้เรื่อง 7 เครื่องมือ ปฏิทินหมู่บ้าน แผนผังชุมชน องค์กรชีวิต ผังเครือญาติ Timeline เป็นต้น แต่ควรมีการทบทวนด้วยว่า 7 เครื่องมือนี้สอดคล้องกับโจทย์วิจัยหรือไม่ ควรจะอธิบายและทำความเข้าใจกับนักวิจัยว่าเครื่องมือเหล่านี้ใช้ทำอะไร เพื่ออะไร
5. การจัดกิจกรรมโครงการวิจัยควรคำนึงถึงภาระหน้าที่ของชาวบ้าน เนื่องจากในบางกิจกรรมงานวิจัยตรงกับกิจกรรมของหมู่บ้าน ก็ไม่สามารถจัดทำกิจกรรมได้ต้องเลื่อนออกไปจนกว่าชาวบ้านจะสามารถมาร่วมกิจกรรมได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ต่อการวิจัย

มีความจำเป็นที่โครงการวิจัยต้องค้นหาผู้เขียนเป็นอันดับแรก ต้องมีเวลาในการเขียน คนเขียนไม่จำเป็นต้องเป็นคนในหมู่บ้านก็ได้ แต่ถ้าเป็นคนในหมู่บ้านก็ยิ่งดี อาจเป็นนักวิจัยร่วมในมหาวิทยาลัย ที่ชอบการเขียน แม้ไม่เก่งกระบวนการ แต่ช่างสังเกต ชอบเขียน คนเขียนเป็นใครก็ได้ที่เข้าใจชุมชนที่ขอบงานแนวนี้

5.3.2.1 ต่อสกว.

5.3.2.1 งานวิจัยเชิงคุณธรรมไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นจากศูนย์ ไม่ควรเริ่มจากศูนย์ต้องมีฐานของคนที่มีพร้อมแล้ว มีความรู้ประสบการณ์การทำงานกับชุมชนหรืองานวิจัยระดับหนึ่ง ชุมชนก็มีฐานการพัฒนาที่ดีมีความเข้มแข็ง แล้วใช้งานวิจัยขยายผลต่อยอด

- 5.3.2.2 ขาดพี่เลี้ยงที่ดูแลใกล้ชิด ควรมีพี่เลี้ยงที่จะมาดูแล ข้อดีคือ ทำให้แข็งแกร่ง เวลามีปัญหาไม่รู้จะถามใคร
- 5.3.2.3 ถ้าไม่มีพี่เลี้ยงก็ควรอบรมและจัดหาเวทีให้นักวิจัยเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการให้นักวิจัย ถ้าอยากให้เห็นหน้าโครงการมีบทบาทมากให้อบรมเชิงปฏิบัติการแล้วจะลงไปทำในพื้นที่อย่างมีความมั่นใจ

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรม

